

Nr 178

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); given Stockholms slott den 13 oktober 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges, på grundval av pensionsstiftelseutredningens betänkande, förslag till ändrade bestämmelser i fråga om rätt till avdrag vid taxeringen för avsättning till pensionsstiftelse m. m. De föreslagna bestämmelserna är betingade av det förändrade läge, som inträtt på pensionsringsområdet främst genom tillkomsten av ATP. Förslaget innebär, att möjligheterna att skattefritt avsätta till pensionsstiftelse begränsas i förhållande till vad nu gäller. För rätt till avdrag för avsättning kräves vidare att pensionsutfästelsen skall ha lämnats av den skattskyldige själv och att utfästelsen, om den lämnas efter den 31 december 1962, skall innefatta rätt till fribrev vid avgång ur tjänsten före uppnådd pensionsålder, d. v. s. fråga skall vara om s. k. oantastbar pensionsrätt. De nya avsättningsreglerna är avsedda att träda i kraft vid 1962 års taxering.

Bl. a. genom tillkomsten av ATP har överskott uppkommit i många pensionsstiftelser. I propositionen föreslås, att skattskyldig, som har pensionsstiftelse med överskott, inte skall medgivas avdrag för avgifter till ATP i den mån han kunnat anlita pensionsstiftelsens medel härför men underlåtit att göra detta. Sådan avtappning av överskott i stiftelsen behöver dock inte göras med större belopp än att stiftelseförmögenheten därefter uppgår till 120 procent av pensionsreserven. Avtappningsregeln är avsedd att träda i kraft först vid 1964 års taxering.

Förslag

till

lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 28 § 1 mom. och 29 § 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 ävensom punkt 1 av anvisningarna till 22 §, punkt 2 av anvisningarna till 29 § samt punkt 6 av anvisningarna till 53 § samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 §.

28 §.

1 mom. Till intäkt — — — — — honom tillgodo.
Räntor samt — — — — — tillhört rörelsen.
Royalty och — — — — — annan fastighet.
Ersättning, som — — — — — av rörelse.

Belopp, som idkare av rörelse uppburit ur pensions- eller annan personalstiftelse såsom gottgörelse för utgift, räknas som intäkt av rörelse. Vad nu sagts skall dock icke gälla i den mån utgiften föranlett att avdrag vid tidigare års taxering ej fått göras för avgifter, som avses i 29 § 4 mom. sista ledet, eller gottgörelsen skett av medel, för vilka avdrag ej fått göras vid avsättningen till stiftelsen. Gottgörelsen skall i första hand anses hava skett av sådana medel.

29 §.

29 §.

4 mom. Avdrag får icke göras för:
hyra för — — — — — i rörelsen;
kostnad för — — — — — grundförbättring därå;

avgifter från arbetsgivare enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension till den del kostnaden härför motsvaras av under räkenskapsåret erlagda dylika avgifter, för vilka den skattskyldige ägt gottgöra sig enligt 5 § lagen med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse men för vilka han icke uttagit gottgörelse, dock att vad nu sagts skall gälla endast i den mån gottgörelsen kunnat uttagas utan att stiftelsens förmögenhet bringats att underskrida ett belopp motsvarande etthundratjugu procent av stiftelsens pensionsreserv.

(Se vidare anvisningarna.)

(Se vidare anvisningarna.)

¹ Senaste lydelse av 28 § 1 mom. se 1938:368, av 29 § 4 mom. se 1930:190, av punkt 1 av anvisningarna till 22 § se 1951:790, av punkt 2 av anvisningarna till 29 § se 1956:57 samt av punkt 6 av anvisningarna till 53 § se 1955:255.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Anvisningar

till 22 §.

till 22 §.

1. Såsom driftkostnad — — — — — ny sådan.

Värdet av — — — — — som driftkostnad.

Därest inkomst — — — — — nedan sägs.

Kostnad för — — — — — om jordbruksfastighet.

Bestämmelserna i punkt 2 av anvisningarna till 29 § angående avdrag för överföring av medel till pensionsstiftelse eller annan personalstiftelse, såvitt angår rörelse, skola äga motsvarande tillämpning i fråga om jordbruksfastighet.

Bestämmelserna i punkt 2 av anvisningarna till 29 § angående avdrag för överföring av medel till pensionsstiftelse eller annan personalstiftelse, såvitt angår rörelse, *ävensom bestämmelserna i 28 § 1 mom. sista stycket och 29 § 4 mom. sista ledet avseende rörelseidkare, som äger gottgöra sig för utgift ur sådan stiftelse*, skola äga motsvarande tillämpning i fråga om jordbruksfastighet.

Värdet av — — — — — som intäkt.

till 29 §.

till 29 §.

2. Skattskyldig må åtnjuta avdrag för medel, som avsatts till pensionsstiftelse varom förmåles i punkt 6 av anvisningarna till 53 § *för pensionering av personal, som är eller varit anställd i rörelsen, eller efterlevande till sådan personal.*

2. a. Skattskyldig må åtnjuta avdrag för medel, som avsatts till pensionsstiftelse varom förmåles i punkt 6 av anvisningarna till 53 §.

Avdrag må icke medgivas med mindre *pensioneringen* anordnats på sätt i anvisningarna till 31 § föreskrives som villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring. *Vidare kräves för rätt till avdrag* att medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett värde motsvarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen. Är fråga om aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag, sparbank, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksförening, svenska bostadskreditkassan eller bostadskreditförening, må med tillgångar som nyss sagts jämföras av den skattskyldige utfärdad och till stiftelsen överlämnat skuldebrev.

Avdrag må icke medgivas med mindre *avsättningen avser pensionering*, som anordnats på sätt i anvisningarna till 31 § föreskrives som villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring.

För rätt till avdrag kräves vidare att medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett värde motsvarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen. Är fråga om aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag, sparbank, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksförening, svenska bostadskreditkassan eller bostadskreditförening, må med tillgångar som nyss sagts jämföras av den skattskyldige utfärdad och till stiftelsen överlämnat skuldebrev. *Såsom förutsättning härför skall gälla, att skuldebrevet innefattar utfästelse om att ränta skall utgå med lägst tre och högst sex procent om året och om att räntan årligen skall tillföras huvud-*

(Nuvarande lydelse)

Avdrag för avsättning till pensionsstiftelse må icke medgivas med högre belopp än som — bedömt på grundval av förhållandena vid beskattningsårets utgång — erfordras för att jämte framtida avgifter säkerställa de pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka högst skola utgå enligt gjorda bindande utfästelser till personer som omfattas av stiftelsens ändamålsbestämning. Vid beräkning av det belopp, vartill stiftelsens förmögenhet sålunda högst må uppgå, skall hänsyn tagas endast till den, som vid ingången av beskattningsåret uppnått tjugufem års ålder, och må de framtida avgifterna icke antagas lägre än de från tjugufem år till pensionsåldern oföränderliga avgifter, som skolat erfordras för att säkerställa nu ifrågasvarande pensionsförmåner. Oaktat vad nyss sagts må den framtida avgiftsbetalningen anses grundad på från dagen för anställningen och till pensionsåldern med oförändrade belopp utgående avgifter och må all personal för vilken bindande utfästelse gäller oavsett åldern medräknas. Härvid skall dock, om löneförhöjning erhållits under anställningstiden, avgiften för den del av utfästelsen, som belöper på eller kan anses belöpa på löneförhöjningen, beräknas utgå från dagen för löneförhöjningen. Ävenså skall, i fall av tilläggsutfästelse av annan anledning än nyss nämnts, avgiften för tilläggsutfästelsen anses utgå från den dag då denna gavs.

Om aktierna — — — — är fråga.

Skattskyldig må jämväl åtnjuta avdrag för medel, som avsatts till annan personalstiftelse än pensionsstiftelse, därest medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett vär-

(Föreslagen lydelse)

stolen. Avdrag må dock medgivas även om skuldebrevet innehåller förbehåll att skyldighet att utgiva ränta ej föreligger, när stiftelsens förmögenhet uppgår till ett belopp motsvarande etthundratjugu procent av stiftelsens pensionsreserv.

För rätt till avdrag kräves jämväl att avsättningen tjänar till tryggnad av den skattskyldiges utfästelser om pension. Utfästelse skall vara gjord av den skattskyldige till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande. Utfästelse till arbetstagare om pension, som ännu ej börjat utgå, skall innefatta att denne vid avgång ur tjänsten utan samband med inträffat pensionsfall har rätt till den del av pensionen som intjänats vid avgången (fribrev). Avdraget för avsättningen må uppgå till högst det belopp som fordras för att uppbringa stiftelsens förmögenhet vid beskattningsårets utgång till vad som motsvarar en enligt 10 § lagen med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse beräknad pensionsreserv för sådana utfästelser som ovan sagts.

b. Skattskyldig må åtnjuta avdrag för medel, som avsatts till annan personalstiftelse än pensionsstiftelse, därest medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett värde mot-

(Nuvarande lydelse)

de motsvarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen och under förutsättning tillika att stiftelsens ändamål är sådant, att den skattskyldige vid direkt omkostnad för dylikt ändamål är berättigad till avdrag, samt att stiftelsen i övrigt uppfyller villkor motsvarande dem som i punkt 6 av anvisningarna till 53 § stadgats beträffande pensionsstiftelse.

till 53 §.

6. Med pensionsstiftelse avses, förutom bankaktiebolags och sparbanks pensionsstiftelse samt pensionsstiftelse bildad enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, jämväl inrättning, självständig fond eller annan stiftelse under förutsättning att denna står under tillsyn enligt lagen om tillsyn över stiftelser, att stiftelsens stadgar fastställts av tillsynsmyndigheten, att stiftelsens kapital och avkastning må användas endast till pensioner på grund av tjänst, att genom föreskrifter i reglementet eller eljest trygghet skapats för att stiftelsen så länge den består skall hava sådant ändamål samt att vid dess upplösning eller då det icke längre finnes eller kan antagas komma att finnas någon, vars rätt till pension på grund av tjänst skall tillgodoses av stiftelsen, återstående medel antingen skola användas för dylik pensionering eller ock skola anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål.

(Föreslagen lydelse)

svarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen och under förutsättning tillika att stiftelsens ändamål är sådant, att den skattskyldige vid direkt omkostnad för dylikt ändamål är berättigad till avdrag, att stiftelsen, om den icke bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser eller är knuten till bankaktiebolag eller sparbank, står under tillsyn enligt lagen om tillsyn över stiftelser samt att stiftelsen i övrigt uppfyller villkor motsvarande dem som i punkt 6 av anvisningarna till 53 § stadgats beträffande pensionsstiftelse.

till 53 §.

6. Under 53 § 1 mom. d) hör, förutom pensionsstiftelse bildad enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, jämväl annan pensionsstiftelse under följande förutsättningar. Stiftelsens stadgar skola hava fastställts av tillsynsmyndigheten och innehålla föreskrift att stiftelsens ändamål uteslutande är pensionering på grund av tjänst och att ändamålet skall vara oförändrat så länge stiftelsen består samt att vid dess upplösning eller då det icke längre finnes eller kan antagas komma att finnas någon, vars rätt till pension på grund av tjänst skall tillgodoses av stiftelsen, återstående medel antingen skola användas för dylik pensionering eller ock skola anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Vad som stadgas i 29 § 4 mom. i dess nya lydelse skall äga tillämpning första gången med avseende å det beskattningsår, för vilket taxering verkställs i första instans år 1964. Övriga bestämmelser skola tillämpas första gången vid 1962 års taxering. Äldre bestämmelser skola fortfarande gälla i fråga om 1961 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1961 och tidigare år.

I samband med lagens ikraftträdande skall följande iakttagas.

1. Stadgandet i 29 § 4 mom. sista ledet skall icke föranleda att avdrag

vägras vid 1964 års taxering, om den skattskyldige under beskattningsåret nedbringat stiftelsens förmögenhet med en tredjedel av skillnaden mellan förmögenheten före gottgörelse och ett belopp motsvarande etthundratjugu procent av stiftelsens pensionsreserv, eller vid 1965 års taxering, om den skattskyldige under beskattningsåret nedbringat stiftelsens förmögenhet med hälften av skillnaden mellan motsvarande belopp.

Riksskattenämnden äger, om synnerliga skäl därtill föranleda, medgiva att rätt till avdrag skall föreligga utan hinder av stadgandet i 29 § 4 mom. sista ledet om stiftelsens förmögenhet, på sätt nämnden föreskriver, nedbringas till ett belopp motsvarande etthundratjugu procent av stiftelsens pensionsreserv senast under det beskattningsår, för vilket taxering i första instans verkställes år 1968. Över beslut, som riksskattenämnden meddelat i sådant ärende, må klagan icke föras.

2. Har utfästelse om pension, vilken icke är förenad med fribrev, lämnats före den 1 januari 1963, skall utfästelsen vid beräkning av det belopp, varmed avdrag för avsättning till pensionsstiftelse högst får medgivas, anses förenad med fribrev. Därvid skall hänsyn icke tagas till mer än det belopp som var utfäst före nämnda dag jämte sådana utfästa tillägg som må hava föranletts av levnadskostnadernas ökning fram till tidpunkten för avsättningen. Vid beräkning av pensionsreserv skall utfästelsen jämte förekommande tillägg anses innefatta ett fribrev beräknat jämlikt 10 § tredje stycket lagen med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse. Förenas pensionsutfästelse, som enligt vad nu sagts må beaktas vid beräkning av avdragsgill avsättning, till en del med fribrev, må vid pensionsreservens beräkning den pensionsdel, som icke förenats med fribrev, anses tillfullo intjänad. Såsom förutsättning härför skall dock gälla, att den skattskyldige åtagit sig att till pensionsstiftelse avsätta medel till tryggnad av utfästelsen om pension till den del densamma förenats med fribrev och att åtagandet jämväl innefattar avsättning för tillägg till denna pensionsdel, eller, om åtaganden som nu sagts icke gjorts, att för de båda pensionsdelarna sammanlagt icke beräknas en större pensionsreserv än som skulle hava beräknats, om den ursprungliga utfästelsen icke förenats med fribrev.

3. Har pensions- eller annan personalstiftelse sådan ändamålsbestämning, att avdrag för avsättning till stiftelsen på grund härav icke kan medgivas, må sådant avdrag likväl åtnjutas, därest stiftelsen bildats före den 5 juni 1955 och den skattskyldige vid självdeklarationen fogar handling som utvisar att stiftelsens styrelse beslutat mottaga de under beskattningsåret avsatta medlen under uttryckligt förbehåll att medlen i fråga skola användas uteslutande för sådant ändamål, som utgör förutsättning för avdragsrätt. Handling som nyss sagts skall vidfogas deklARATIONEN i två exemplar, varav det ena skall av taxeringsnämnd eller prövningsnämnd överlämnas till taxeringsintendenten för att av denne tillställas myndighet som har att öva tillsyn över stiftelsen.

Har pension börjat utgå före den 5 juni 1955 utan att pensionsutbetalningen är grundad på utfästelse gentemot den som uppbär pensionen, må, oaktat vad i denna lag stadgas, vid beräkning av det belopp, varmed avdrag för avsättning till pensionsstiftelse högst får medgivas, så anses som om pensionen i fråga utgår på grund av utfästelse.

Sådan stiftelse, som utom i vad avser stiftelsens ändamålsbestämning uppfyller förutsättningarna för frikallelse, helt eller delvis, från skattskyldighet för inkomst och förmögenhet, är frikallad från dylik skattskyldighet under förutsättning att stiftelsen bildats före den 5 juni 1955 och att stiftelsens ändamålsbestämning står i överensstämmelse med vad därom stadgades i lagen den 30 juni 1937, nr 662, eller lagen den 26 maj 1950, nr 308.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 13 oktober 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *ändrade bestämmelser i fråga om rätt till avdrag vid taxeringen för avsättning till pensionsstiftelse, m. m.* samt anför därvid följande.

I. Inledning

I proposition nr 177 till årets riksdag har framlagts ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till viss lagstiftning beträffande pensionsstiftelser. Till grund för förslaget har legat ett av *pensionsstiftelseutredningen* den 6 april 1961 avgivet första delbetänkande, kallat Pensionsstiftelser I, med förslag till civilrättslig och skatterättslig lagstiftning beträffande pensionsstiftelser (SOU 1961: 14). Det inom justitiedepartementet utarbetade förslaget gäller den civilrättsliga lagstiftningen. Jag anhåller nu att få upp-taga frågan om den skatterättsliga lagstiftningen till behandling.

Över pensionsstiftelseutredningens betänkande i vad detsamma avser förslag till skatterättslig lagstiftning har efter remiss yttranden avgivits av kam-marrätten, riksförsäkringsanstalten (ingår numera i riksförsäkringsverket), riksräkenskapsverket (numera rikskontrollverket), pensionsstyrelsen (in-går numera i riksförsäkringsverket), bank- och fondinspektionen, spar-banksinspektionen, försäkringsinspektionen, kommerskollegium (med över-lämnande av yttranden från samtliga handelskammare i riket), riksskatte-nämnden, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, allmänna ombudet hos mellankommunala prövningsnämnden, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och in-dustriorganisation, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges redareförening, Kooperativa förbundet, Svenska arbetsgivare-föreningen, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svensk industriförening, Landsorganisatio-nen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers

centralorganisation, Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund, Sveriges advokatsamfund samt Föreningen Auktoriserade revisorer. Härvid har Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska bankföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Stockholms handelskammare, Gotlands handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare åberopat ett av näringslivets skattedelegation avgivet utlåtande, medan Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk hänfört sig till ett av lantbrukets skattedelegation upprättat yttrande.

Vid betänkandet fogat av utredningen utarbetat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen torde såsom *Bihang* få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag.

II. Historik och gällande rätt

Regler om avdrag vid inkomsttaxering för avsättning till pensionsstiftelse infördes i kommunalskattelagen år 1937. I proposition nr 301 till 1937 års riksdag anfördes, att full klarhet ej förelåg rörande frågan i vad mån rätt till avdrag för avsättningar eller överföringar av medel till pensionsstiftelser överhuvud enligt allmänna principer förefanns. Denna rätt kunde sammanhänga dels med stiftelsens karaktär, dels med andra omständigheter. Det ansågs fördenskull klokast att avstå från en allmän reglering av denna fråga och såsom regel överlämna åt rättstillämpningen att avgöra, hur långt avdragsrätten i varje särskilt fall sträckte sig. Vad angick pensionsstiftelser enligt det samtidigt framlagda förslaget till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser bedömdes det däremot vara av vikt, att särskilt stadgande rörande avdragsrätten meddelades. Oavsett om rätt till avdrag för avsättning eller överföring till sådana stiftelser följde av allmänna principer eller ej, syntes det med hänsyn till de garantier, varmed dessa stiftelser var kringgårdade, ej böra möta betänkligheter att uttryckligen stadga avdragsrätt, då fråga var om avsättning eller överföring enligt den föreslagna lagstiftningen.

Genom beslut av 1937 års riksdag (SFS 1937: 662) upptogs i punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen ett stadgande av innehåll, att aktiebolag, som jämlikt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser överfört medel till pensionsstiftelse (bunden pensionsstiftelse), var berättigat till avdrag för överföringen. För att avdrag skulle beviljas erfordrades icke, att den skattskyldige som arbetsgivare gjort utfästelse till anställd om pension. Avdrag kunde erhållas för vad som överförts till sådan pensionsstiftelse utan någon som helst begränsning. Motsvarande kom enligt skattepraxis att gälla även beträffande avsättning till s. k. fria pensionsstiftelser d. v. s. pensionsstiftelser, som icke bildats enligt 1937 års lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser. Även andra skattskyldiga än aktiebolag kunde bilda fria pensionsstiftelser och erhålla avdrag för avsättning till

dessa enligt de regler, som enligt punkt 2 av anvisningarna till 29 § gällde beträffande de bundna stiftelserna.

Efter förslag av 1944 års allmänna skattekommitté (SOU 1948: 22) infördes år 1950 genom ändring i nyssnämnda anvisningspunkt (SFS 1950: 308; jfr prop. 1950: 93) viss inskränkning i rätten till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse. De härigenom införda bestämmelserna, som även reglerade avsättning till fria pensionsstiftelser och som tillämpades första gången vid 1952 års taxering, innebar att avsättning icke fick överstiga den s. k. engångspremiereserven enligt försäkringsteknisk beräkning eller, med lagtextens ord, vad som erfordrades »för att säkerställa de pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka enligt gjorda utfästelser eller inom vederbörande företag tillämpad sedvänja högst skola utgå».

Under början och mitten av 1950-talet infördes i konjunkturdämpande syfte inskränkningar av tillfällig natur i avdragsrättens omfattning. Enligt den för beskattningsåret 1951 gällande förordningen om investeringsskatt (SFS 1951: 151) fick sålunda avdrag för avsättning till pensionsstiftelse göras — utan att taxering till sådan skatt föranleddes — högst med belopp, som måste avsättas för att stiftelsens förmögenhet vid beskattningsårets utgång skulle uppgå till belopp, som erfordrades för att jämte »framtida avgifter» säkerställa pensionerna (det s. k. investeringsskattetaket). Avsättning till pensionsstiftelse föranledde med andra ord taxering till investeringsskatt till den del avsättningen avsåg att täcka framtida kostnader för pensionering. En begränsningsregel av i huvudsak samma innehåll infördes beträffande inkomsttaxeringen för beskattningsåren 1952, 1953 och 1954 (SFS 1952: 382 och 1954: 50).

Efter förslag av företagsbeskattningskommittén (SOU 1954: 19) infördes år 1955 (SFS 1955: 255; jfr prop. 1955: 100 och bevillningsutskottets betänkande 1955: 45) genom ändring av anvisningspunkterna 2 till 29 § och 6 till 53 § samt med giltighet från och med 1956 års taxering i allt väsentligt de nu gällande reglerna om avdrag för avsättning till pensionsstiftelse. I fråga om det avdragsgilla beloppets storlek innebar reglerna, att investeringsskattetaket gjordes beständigt. Vidare medgavs aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag och sparbank — men inga andra skattskyldiga — uttryckligen rätt att göra avdrag för avsättning som skett genom att till stiftelsen överlämnats ett av den skattskyldige utfärdat skuldebrev.

Genom lagändring 1956 (SFS 1956: 57) utvidgades den rätt som tillerkänts vissa juridiska personer att avsätta medel till pensionsstiftelse i form av skuldebrev till att avse jämväl Sveriges allmänna hypoteksbank och några andra kreditinstitut.

Vid 1960 års taxering gällde särskilda bestämmelser om rätt till avdrag för avsättning till pensionsstiftelser (SFS 1960: 41; jfr prop. 1960: 40). Bestämmelsernas huvudsakliga innebörd var att den skattskyldige, såvitt avsåg utfästelse om pension som gjorts före beskattningsåret 1959, vid beräkning av det avdragsgilla beloppet ägde bortse från att utfästelsen kunde vara försedd med förbehåll om att pensionen fick nedsättas i anledning av att den

anställda ägde åtnjuta förmån enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension.

Även vid 1961 års taxering gällde särskilda bestämmelser (SFS 1961: 130; jfr prop. 1961: 132) av innebörd att skattskyldiga, som lämnat utfästelse om pension enligt den mellan Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska industri-tjänstemannaförbundet och Sveriges arbetsledareförbund den 30 juni 1960 träffade överenskommelsen rörande bl. a. plan för kompletterande pensionsförmåner eller enligt annan överenskommelse med väsentligen likalydande innehåll, ägde vid 1961 års taxering erhålla avdrag för härav föranledd avsättning till pensionsstiftelse, även om härigenom större avdrag erhöles än enligt kommunalskattelagens regler.

Beträffande innehållet i g ä l l a n d e r ä t t må följande här framhållas.

I punkt 6 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen stadgas, att med pensionsstiftelse avses, »förutom bankaktiebolags och sparbanks pensionsstiftelse samt pensionsstiftelse bildad enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, jämväl inrättning, självständig fond eller annan stiftelse under förutsättning att denna står under tillsyn enligt lagen om tillsyn över stiftelser, att stiftelsens stadgar fastställts av tillsynsmyndigheten, att stiftelsens kapital och avkastning må användas endast till pensioner på grund av tjänst, att genom föreskrifter i reglementet eller eljest trygghet skapats för att stiftelsen så länge den består skall hava sådant ändamål samt att vid dess upplösning eller då det icke längre finnes eller kan antagas komma att finnas någon, vars rätt till pension på grund av tjänst skall tillgodoses av stiftelsen, återstående medel antingen skola användas för dylik pensionering eller ock skola anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål».

I 53 § kommunalskattelagen behandlas skattskyldighet och där anges under 1 mom. d), att pensionsstiftelse är skyldig att erlægga skatt allenast för inkomst av fastighet. Såvitt gäller den statliga inkomstskatten är pensionsstiftelse jämlikt 7 § e) förordningen om statlig inkomstskatt frikallad från skattskyldighet för all inkomst. Pensionsstiftelse är jämlikt 6 § 1 mom. b) förordningen om statlig förmögenhetsskatt jämförd med sistnämnda stadgande även frikallad från skyldighet att erlægga förmögenhetsskatt.

Enligt bestämmelserna i punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen äger skattskyldig rätt att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för avsättning till pensionsstiftelse intill dess stiftelsens förmögenhet uppgår till ett belopp som — bedömt på grundval av förhållandena vid beskattningsårets utgång — jämte framtida avgifter erfordras för att säkerställa »de pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka högst skola utgå enligt gjorda bindande utfästelser till personer som omfattas av stiftelsens ändamålsbestämning».

Avdrag medges inte med mindre pensioneringen ordnats på sådant sätt att fråga är om pensionsförsäkring enligt kommunalskattelagens regler. Vidare kräves för rätt till avdrag att medlen kontant eller i form av aktier,

obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett värde motsvarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen. Är fråga om aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag, sparbank, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksförening, svenska bostadskreditkassan eller bostadskreditförening, må med tillgångar som nyss sagts jämföras av den skattskyldige utfärdad och till stiftelsen överlämnat skuldebrev.

I s. k. familjebolag får avdrag icke ske för avsättning till pensionsstiftelse för att säkerställa pensionsutfästelser till »någon, vilken genom eget eller anhörigs innehav av aktier eller andelar har ett avgörande inflytande i bolaget eller föreningen, eller ock efterlevande till någon varom sålunda är fråga».

Enligt 2 § 1937 års stiftelselag må överföring av vinstmedel till en bunden stiftelse beslutas allenast vid fastställande av balansräkningen för föregående år och skall avse räkenskapsårets utgång (balansdagen). Avdraget för överföringen skall nämligen göras mot intäkterna för det år, varunder den årsvinst uppkommit, från vilken överföringen sker. Avdrag medgives även i sådana fall, då bolagsstämman, sedan deklarationen avgivits, beslutar överföring, ehuru överföring ej föreslagits av styrelsen.

Även i fråga om fria pensionsstiftelser medgives avdrag i praxis, om avsättningen upptagits såsom skuld till stiftelsen i bolagets balansräkning för det beskattningsår, för vilket avdrag yrkas. Har en avsättning bokförts såsom en efter beskattningsåret verkställd utgift, kan däremot avdrag medgivas först påföljande år.

Innehörden av gällande bestämmelser för beräkning av avdragsgill stiftelseavsättning är att avdrag får åtnjutas intill sådant belopp att stiftelsens förmögenhet i princip uppgår till högst värdet av pensionsskulden. Avdrag får med andra ord ske för de på beskattningsåret och tidigare år belöpande pensionskostnaderna men däremot inte för s. k. framtida kostnader.

För beräkning av pensionsskulden anvisar kommunalskattelagen två möjligheter. Den ena innebär att man nöjer sig med en mera schablonmässig beräkning. Detta »tak» för avsättningen brukar, som redan nämnts, benämnas investeringsskattetak. Den andra möjligheten avser en exakt beräkning av pensionsskuldens storlek.

Den schablonmässiga beräkningen, investeringsskattetak, har införts i syfte att underlätta uträkningen av tillåten stiftelseavsättning. Investeringskattetak är emellertid i flertalet fall högre än det »tak», som motsvarar den exakta pensionsskulden, och en beräkning enligt schablonen medger därför i regel större stiftelseavsättningar än den exakta beräkningen.

Vid beräkning av avdragsgill stiftelseavsättning skall hänsyn endast tagas till pensioner m. m., som skall utgå enligt bindande utfästelser. För att bindande utfästelse skall anses föreligga kräves, att företaget beslutat att till den anställde vid uppnådd pensionsålder utbetala viss pension samt att den anställde erhållit del av beslutet. Bindande utfästelse anses föreligga även om den anställde går förlustig pensionsrätten genom att sluta i företaget före uppnådd pensionsålder. Utfästelsen får emellertid ej vara förbunden

med något villkor, som innebär, att arbetsgivaren tillerkännes diskretionär prövningsrätt, huruvida pension i ett visst fall skall utgå eller ej. Utfästelsen skall alltså vara sådan, att det endast får bero av en objektiv tolkning av densamma, huruvida pensionsrätt i ett visst fall föreligger.

Företagen har i viss utsträckning i sina utfästelser om pension gjort förbehåll av innebörd, att pensionen kan nedsättas med belopp motsvarande det, som den skattskyldige genom den allmänna tilläggs pensioneringen blir berättigad uppbära.

Från och med 1961 års taxering har de gjorda förbehållen beaktats vid beräkningen av pensionsutfästelsernas storlek, varigenom företagens möjligheter till avdragsgilla avsättningar reducerats. De avsättningar, som tidigare gjorts till pensionsstiftelser, har i många fall visat sig för stora i förhållande till de utfästelser stiftelserna i fortsättningen skall trygga. Den schablonmässiga beräkningen av skattetaket har bidragit till att avsättningarna blivit för stora.

För att få kännedom om de befintliga pensionsstiftelsernas beskaffenhet och omfattning har pensionsstiftelseutredningen inhämtat uppgifter i olika hänseenden från samtliga tillsynsmyndigheter. Beträffande resultatet av dessa undersökningar torde få hänvisas till Bilaga 1 i betänkandet.

III. Utredningens förslag

Allmän motivering m. m.

Utredningen erinrar om, att skattereglerna om avsättning till pensionsstiftelse, vilka återfinnes i anvisningspunkt 2 till 29 § kommunalskattelagen, i allt väsentligt fick sin nuvarande lydelse genom lagstiftning 1955. Företagsbeskattningskommittén betonade i sitt förslag, att institutet pensionsstiftelse utgjorde ett svagt underlag för fasta, rättvist verkande avdragsregler vid inkomsttaxeringen. För att nå en mera tillfredsställande lösning krävdes en särskild civilrättslig lagstiftning, som reglerade de fria stiftelsernas ställning i olika hänseenden. I propositionen 1955:100 erinrades om pågående utredningar om en allmän tjänstepensionering och inledda överläggningar mellan organisationerna på arbetsmarknaden beträffande arbetarpensioneringen. Den omständigheten att skattereglerna senare kunde behöva ändras ånyo ansågs dock icke utgöra något skäl för uppskov. Vid en översyn av företagsbeskattningen från konjunkturpolitisk synpunkt kunde man icke lämna pensions- och övriga personalstiftelser å sido.

Pensionsstiftelseutredningen understryker, att efter tillkomsten av ATP och med hänsyn till redan verkställda och för framtiden beslutade höjningar av folkpensionen frågan om privata pensioner från arbetsgivaren icke kommer att få samma sociala räckvidd som tidigare. Som framgår av den centrala uppgörelsen den 30 juni 1960 mellan Svenska arbetsgivareföreningen,

å ena, och industritjänstemännen och arbetsledarna, å andra sidan, samt av övriga liknande överenskommelser kommer emellertid, framhålls i betänkandet, att i framtiden utgå kompletterande pensioner till betydande belopp. På Landsorganisationens initiativ har förhandlingar upptagits om kompletterande anordningar även för arbetare.

Den centrala uppgörelsen för tjänstemännen den 30 juni 1960 som sedermera kompletterats med en uppgörelse mellan samma parter den 26 oktober 1960 förutsätter, uttalar utredningen vidare, att arbetsgivaren skall kunna fondera medel i pensionsstiftelse och att erforderliga avsättningar skall vara avdragsgilla i skattehänseende. Flera andra uppgörelser utgår från samma förutsättningar. Utredningen fortsätter.

Utredningen anser, att arbetsgivaren liksom hittills bör äga rätt till avdrag vid taxeringen för avsättning till pensionsstiftelse. Utredningen har dock menat att avdraget bör begränsas till att avse i huvudsak vad som motsvarar storleken av fondering för samma ändamål i ett försäkringsbolag. PRI-systemet (systemet att utan försäkring säkerställa pensionsförmåner enligt den centrala uppgörelsen den 30 juni 1960) utgår också från avsättning enligt liknande grunder.¹

Nu gällande skatteregler ger den skattskyldige frihet att beräkna sina avsättningar med utgångspunkt från en schablon. Denna schablon bygger på principen, att fonderingens storlek skall bestämmas försäkringsmässigt, men de antaganden som ligger till grund för beräkningarna har vidsträckta marginaler. Taket för avsättningarna blir därför regelmässigt högre än som skulle motsvara andelen i uppsamlade medel hos ett försäkringsbolag för samma pensioner och utfästelser. Man brukar antaga, att fonderingen enligt schablonen (skattetaket) genomsnittligt ligger 30 procent över det belopp som skulle ha inbetalats till ett försäkringsbolag, om arbetsgivaren i stället hade valt att säkerställa sina åtaganden genom försäkring på sedvanliga villkor. Vid nämnda antagande utgår man från att företagets personalbestånd har en normal sammansättning ur ålderssynpunkt. Av de i Bilaga 2 (i betänkandet) redovisade exemplen, som vardera omfattar löneförlopp för en anställd, framgår fonderingens storlek under varje år av anställningen efter olika metoder.

Antages det förslag till lag om pensionsstiftelses verksamhet som framlagts av utredningen, kan man, framhålls i betänkandet, på ett rationellare sätt än tidigare bestämma intill vilket belopp avsättningar till pensionsstiftelse skall vara avdragsgilla. Pensioner och utfästelser om pension behandlas som försäkringsmässigt beräknade skuldposter till pensionstagare och bärare av pensionslöften. Avsättning medges i princip så långt detta erfordras för att tillföra pensionsstiftelsen medel tillräckliga att täcka pensionsreserven. Hur pensionsreserven enligt utredningens förslag skall beräknas framgår av 9 § civillagsförslaget. Beträffande beräkningen torde få hänvisas till betänkandet och till prop. 177 (9 § i utredningens förslag motsvaras av 10 § i departementsförslaget).

Utredningen har ansett att som villkor för avdragsgill fondering bör ställas, att arbetsgivaren ger sina utfästelser om pension nöjaktig kvalitet. Skattereglerna tjänar härvid, framhålls i betänkandet, ett självständigt syfte vid si-

¹ PRI = Pensionsregistreringsinstitutet.

dan av de civilrättsliga reglerna i lagen om pensionsstiftelses verksamhet. Utredningen föreslår, att för framtiden utfästelse om pension skall vara oantastbar i den meningen att arbetstagaren skall ha rätt till fribrev vid avgång ur tjänsten utan samband med inträffat pensionsfall. För de närmare skälen till utredningens förslag på denna punkt skall redogörelse lämnas i det följande i samband med behandlingen av utredningens förslag till ny lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen. Förslaget innebär på denna punkt, att från beskattning må undantagas och fonderas i pensionsstiftelse medel intill ett belopp motsvarande kapitalvärdet av de vid varje tidpunkt utgående pensionerna och av de fribrev som må vara knutna till utfästelser om pension. Ett pensionslöfte givet före den 1 juli 1962 skall dock enligt de närmare regler som ges i övergångsbestämmelse medföra avdragsrätt även om rätt till fribrev ej knutits till löftet.

Att en företagare medges avdrag för avsättning till pensionsstiftelse innebär att han vid beräkning av sin skattepliktiga inkomst får taga i beaktande kostnader som först i framtiden kommer att föranleda utgifter. I sitt förslag till lag om pensionsstiftelses verksamhet har utredningen upptagit bestämmelser om rätt för arbetsgivaren att använda överskott i stiftelse för att gottgöra sig vad han betalat i löpande pensioner, avgifter för ATP eller annan pensionsförsäkring (pensionspost eller avgift för pensionsförsäkring eller annan kostnad i samband med pensionering, 4 § jämförd med 6 § i utredningens förslag; 5 § jämförd med 7 § i departementsförslaget). Beträffande den närmare utformningen av dessa bestämmelser torde få hänvisas till betänkandet och till prop. 177.

Hittills har, konstaterar utredningen, icke funnits några regler som ålägga företagaren att utnyttja medel som avsatts till pensionsstiftelse. Oavsett storleken av stiftelsens tillgångar har arbetsgivaren kunnat upptaga som avdragsgilla sina utgifter för pensionering. Utredningen fortsätter.

Medges avdrag för avsättning till pensionsstiftelse, undantages från beskattning medel som eljest normalt skulle ha tillförts företagens vinst. Det är icke lämpligt att sådana medel får kvarstå i stiftelse, om medlen icke längre erfordras för att säkerställa utgående pensioner eller utfästelser om pension och arbetsgivaren samtidigt har pensionsutgifter som faller inom stiftelsens ram. Finnes överskott ovanför en viss linje bör företaget utnyttja sina möjligheter till gottgörelse. I syfte att vinna denna effekt föreslår utredningen, att i skattelagstiftningen införes en avtappningsregel av innehåll, att utgift av antydd art icke får föranleda avdrag vid intäktens beräkning om företaget kunnat gottgöra sig ur pensionsstiftelse utan att stiftelsens förmögenhet bringats att underskrida ett belopp motsvarande 120/100 av stiftelsens pensionsreserv (tillägg till kommunalskattelagen 29 § 4 mom.).

Utredningen förordar en övergångsbestämmelse, enligt vilken amorteringsbeloppen må begränsas under de två första åren då avtappningsregeln är i tillämpning.

Utredningen föreslår också ett flertal andra ändringar i kommunalskattelagen; det är här fråga om ändringar av mindre räckvidd. Dessa ändringar skall behandlas i det följande.

Utredningen konstaterar, att företagen under den senaste tioårsperioden årligen avsatt betydande belopp till pensionsstiftelser. Avsättningarnas storlek låter sig beräknas relativt noga. Behållningen i pensionsstiftelser utgjorde enligt företagsbeskattningskommittén vid utgången av 1952 omkring 1 900 miljoner kronor. Enligt utredningens statistiska undersökning var motsvarande siffra vid utgången av 1958 närmare 6 000 miljoner kronor. I allmänhet torde, framhåller utredningen, årligen ränta eller annan avkastning på kapitalet tillföras stiftelserna. Å andra sidan har stiftelsernas kapital samtidigt utnyttjats för utgivande av pensioner och betalning av pensionsavgifter. Om man betraktar samtliga stiftelser som helhet, har vad som tagits i anspråk snarast varit mindre än avkastningen. Den kraftiga ökningen av stiftelsernas totala förmögenhet beror till allt väsentligt på nyavsättningar. Under de sex åren 1953—1958 torde avsättningarna genomsnittligt ha varit omkring 600 miljoner kronor. Även för år 1959 har avsättningarna haft en liknande storleksordning.

Läget i framtiden blir, framhåller utredningen, i flera hänseenden ett annat. Därefter anföres.

Sedan ett företag fonderat i pensionsstiftelse vad som motsvarar dess skuld på grund av utgående pensioner och utfästelser om framtida pension, blir utrymmet för nya avsättningar mindre. Ett bortfall inträder alltid beroende på utbetalningar av pension eller pensionsberättigades avgång med döden. Nya skulder föranledes av nya åtaganden eller av vad de anställda fortlöpande intjänar i fribrev. Utrymme för avsättning föreligger endast om de nya skuldposterna är större än bortfallet. Även tillkomsten av ATP har påverkat bilden. I den mån tidigare pensionsutfästelser avsåg bruttopensioner, där pensionsbeloppet skulle reduceras med vad den pensionsberättigade kunde komma att uppbära i ATP, minskades företagets pensionsskuld. En stiftelse som icke hade medel tillräckliga att täcka sin pensionsreserv, fick kanske i stället ett överskott. Så länge detta överskott består, är nyavsättningar uteslutna.

Nya behov har dock anmält sig. Enligt PRI-systemet skall kompletterande pensioner för tjänstemannagrupper säkerställas i pensionsstiftelser. Detta system har vunnit anslutning av ett stort antal företag som förut haft sina tjänstemannapensioner försäkrade i SPP. Arbetsgivaren har att för varje år avsätta till PRI-stiftelse vad som motsvarar kapitalvärdet av under året intjänat fribrev jämte visst tillägg. De samlade avsättningarna till PRI-stiftelser beräknas för 1960 till omkring 90 miljoner kronor. Denna siffra får antagas förbli någorlunda konstant under de närmast följande åren. Ett betydande belopp torde kunna tillföras PRI-stiftelserna genom överföring av överskott i äldre stiftelser. Här må antagas, att behovet av nyavsättningar för år 1960 är omkring hälften av 90 miljoner kronor, i varje fall icke mer än 50 miljoner kronor. Jämfört med de tidigare årliga avsättningarna på omkring 600 miljoner kronor är detta dock en mindre post.

De hittillsvarande bestämmelserna om det s. k. skattetaket har, framhålls i betänkandet, givit företagen möjlighet att avsätta högre belopp än som svarar mot den verkliga skulden. Man brukar antaga, att skattetaket genomsnittligt ligger 30 procent över det belopp som skulle ha inbetalats till ett försäkringsbolag om arbetsgivaren i stället valt att säkerställa sina åtaganden

genom försäkring på sedvanliga villkor. De av utredningen föreslagna nya avsättningsreglerna innebär, att rätten till avsättning begränsas. Till stiftelse må avsättas avdragsgillt högst det belopp som motsvarar en pensionsreserv bestämd enligt civilrättsliga regler. Det är, konstaterar utredningen, ett känt förhållande, att åtskilliga företag avsatt mera än som svarar mot den verkliga skulden. Som exempel erinras om, att många företag som haft försäkringar i SPP låtit beräkna skillnaden mellan det maximalbelopp, som är avdragsgillt enligt skattesjablonen, och andelen i premiereserven i SPP för att sedan göra avsättning till pensionsstiftelse för detta skillnadsbelopp. Helt allmänt torde dock, enligt utredningens mening, sådana överfonderingar icke representera någon faktor av betydelse. Det är känt, att flertalet storföretag i sina avsättningar icke kommit upp till nu gällande skattetak.

Nu anförda omständigheter pekar, enligt utredningens mening, i riktningen att det kommer att finnas utrymme för endast obetydliga avsättningar i den närmaste framtiden.

Utredningen föreslår införandet av en avtappningsregel av innehåll att ett företag måste söka gottgörelse för pensionsutbetalningar och ATP-avgifter ur sin pensionsstiftelse så länge i stiftelsen finns överskott utöver vad som fordras för att täcka pensionsreserven plus 20 procent.

För företagarna måste det, betonar utredningen, länge ha stått klart, att utrymmet för nyavsättningar i framtiden måste bli mycket knappt. Ingen har kunnat förutsätta, att avsättning till pensionsstiftelse skulle bestå så länge företaget önskade. Det är, enligt utredningen, naturligt att avsätta medel skall användas, när de behövs för sitt ändamål. Den av utredningen föreslagna avtappningsregeln innebär dock en nyhet i skattelagstiftningen.

I betänkandet framhålles, att det skulle vara av intresse att närmare beräkna vilka medel som på grund av den föreslagna avtappningsregeln må komma att återföras till beskattning. Utredningen har prövat flera uppslag att besvara frågan men icke kommit längre än till osäkra antaganden om ungefärliga siffror. Utredningen föreslår att avtappningsregeln tillämpas första gången vid 1963 års taxering. Detta innebär för ett företag med räkenskapsår = kalenderår, att regeln kommer att tillämpas för räkenskapsåret 1962. Därefter anför utredningen.

Behållningen i pensionsstiftelser torde den 31 december 1959 ha uppgått till omkring 6 600 miljoner kronor. Man kan jämföra detta belopp med en premiereserv för pensionsförsäkring hos ett försäkringsbolag. SPP:s premiereserv var den 31 december 1959 4 786 miljoner kronor. För SPP utgjorde utbetalda pensioner (jämte återköp) år 1960 ett belopp av 86 miljoner kronor. Pensionskostnader belastande medel fonderade i stiftelse skulle med samma proportion för år 1960 utgöra 119 miljoner $\left(\frac{86}{4\,786} = \frac{x}{6\,600}; x = 119\right)$.

Sannolikt har stocken av pensionsberättigade i pensionsstiftelser en annan sammansättning än SPP:s. När det gällt äldre anställda torde företagen ofta ha ansett SPP-försäkringar kräva för stora premiebetalningar och därför i stället valt att säkerställa dessa anställdas pensionering genom att avsätta medel till pensionsstiftelse. Pensionskostnader belastande stiftelsemedel,

d. v. s. företagets utgifter för egna pensioner som är säkerställda i pensionsstiftelse, antages för år 1960 gissningsvis utgöra 200 miljoner kronor.

Avgifter till ATP skall enligt förslaget till avtappningsregel också räknas till de kostnader för vilka en företagare bör söka gottgörelse ur överskottsmedel i pensionsstiftelse. Avgifter för ATP till fonden nr 2 (privata arbetsgivare med genomsnittligt minst 20 arbetstagare) har för år 1960 inbetalats med 246 miljoner kronor (preliminärt debiterade avgifter). Minst 2/3 av alla större företag torde ha medel avsatta i pensionsstiftelser. Bland småföretagen är pensionsstiftelser icke lika vanliga. Med en grov approximation må ATP-premierna för företag med pensionsstiftelser antagas utgöra samma belopp som de preliminära avgifterna till fonden nr 2 eller för år 1960 246 miljoner kronor. Dessa företags utgifter för egna pensioner jämte ATP-avgifter skulle på grundval av nu angivna osäkra antaganden för år 1960 ha uppgått till sammanlagt omkring 450 miljoner kronor. ATP-avgifterna stiger relativt kraftigt. Enligt uppskattningar av riksförsäkringsanstalten skulle till fonden nr 2 inflyta år 1962 445 miljoner kronor i preliminärt debiterade avgifter och 50 miljoner kronor i avgifter för slutlig reglering av debiteringen för år 1960. Under år 1962 skulle fonden nr 2 sålunda tillföras i avgifter sammanlagt omkring 500 miljoner kronor. Det är sannolikt att företagens egna pensionsutgifter även kommer att stiga något fram till samma tidpunkt men ej i samma takt som ATP-avgifterna. Det sammanlagda beloppet av ATP-avgifter och egna pensionsutgifter för företag med pensionsstiftelse, kan för 1962 uppskattas till omkring 750 miljoner kronor.

Det är, understryker utredningen, icke fråga om att återföra till beskattning ett årligt belopp av denna storlek. Avtappningsregeln har för övrigt endast tillämpning på företag med överskott i sina pensionsstiftelser utöver 120 procent av pensionsreserven. Det är icke möjligt att utan stor omgång beräkna vilka företag som hade sådant överskott vid slutet av 1960, än mindre att fastställa överskott för 1962 eller att ange om överskotten då är tillräckliga att täcka de sammanlagda pensionsutgifterna för samma företag. Utredningen gör det antagandet att återföringar av stiftelsemedel som följd av den föreslagna avtappningsregeln — genomförd fullt ut första året den är i tillämpning — skulle komma att avse hälften av den samlade summan av pensionskostnader och ATP-avgifter för företag med pensionsstiftelse. Det skulle då vara fråga om ca 375 miljoner kronor för 1962 (1963 års taxering). Härmed må, framhåller utredningen, jämföras den samlade beskattade vinsten hos aktiebolag och ekonomiska föreningar. Denna siffra utgjorde vid 1960 års taxering ett belopp om 2 300 miljoner kronor. Utredningen fortsätter.

Även om avtappningsregeln enligt denna jämförelse har en begränsad ekonomisk räckvidd, kan de ökade kraven på likvida medel kännas besvärande för det enskilda företaget. Har företaget stort överskott i pensionsstiftelse mot vilket svarar reversfordran på företaget, skall på reversen varje år amorteras ett belopp motsvarande de samlade pensionsutgifterna. Som förut nämnts har utredningen föreslagit en övergångsregel innebärande att ett företag äger att på tre år fördela avtappningen av överskott i pensionsstiftelse. Det är inte möjligt att uppskatta vad denna regel kan ha för betydelse i stort beträffande takten för återföring. Det nämnda beloppet 375 miljoner kronor vid 1963 års taxering kommer att reduceras, ovisst dock hur mycket.

Av det nu sagda framgår att utredningens förslag i fråga om den skatterättsliga lagstiftningen innebär vissa ändringar i och tillägg till kommunalskattelagen. Det synes lämpligt att behandla ändringsförslagen paragrafvis, därvid avsättningsreglerna i anvisningarna till 29 § och avtappningsregeln i 29 § 4 mom., såsom varande de mest betydelsefulla, behandlas först. I samband med behandlingen av de olika förslagen skall redovisas de erinringar, som framkommit vid remissbehandlingen.

Förslag om ändring i kommunalskattelagen

Punkt 2 av anvisningarna till 29 § jämte ikraftträdandebestämmelser

Nu gällande skatteregler beträffande pensionsstiftelser har i sina huvuddrag redan berörts. Här skall lämnas en kort sammanfattande redogörelse för avsättningsreglerna i anvisningspunkt 2 till 29 §.

Avsättning till pensionsstiftelse måste för att vara avdragsgill avse pensionering av personal som är eller varit anställd i rörelsen eller efterlevande till sådan personal. Pensioner till ägare av enskild firma eller till delägare i ett handels- eller kommanditbolag kan sålunda ej säkerställas avdragsgillt genom avsättning till pensionsstiftelse. Vidare gäller, att pensioneringen måste vara anordnad på sätt i anvisningarna till 31 § föreskrives som villkor för att försäkring skall hänföras till pensionsförsäkring. Avsatta medel skall överlämnas till stiftelsen i form av kontanter eller likvärdiga tillgångar. Aktiebolag och vissa andra juridiska personer äger dock göra avsättning genom att till stiftelsen överlämna ett av den skattskyldige utfärdat skuldebrev å beloppet i fråga. För avdragsrätt kräves ej att skuldebrevet är räntebärande. Avdrag får endast åtnjutas för medel som erfordras för att säkerställa pensioner grundade på bindande utfästelser till personer som omfattas av stiftelsens ändamålsbestämning. En utfästelse behöver dock ej avse s. k. oantastbar pensionsrätt, den kan lämnas antingen av den skattskyldige eller av stiftelsen. Avdrag må icke medges med högre belopp än som, bedömt på grundval av förhållandena vid beskattningsårets utgång, erfordras för att jämte framtida avgifter säkerställa ovannämnda pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg. Vid beräkning av det avdragsgilla beloppet äger den skattskyldige välja mellan att lägga till grund den »exakta pensionsskulden» och en antagen skuld byggd på den s. k. skattesjablonen. Utfästelserna förutsättes enligt skattesjablonen motsvara andelen i en premiereserv uppbyggd efter principen lika premier; varje löftestagare som fyllt 25 år anses ha varit anställd hos den skattskyldige från denna ålder och vara redan då tillerkänd den pensionsförmån som tillkommer honom vid beskattningsårets utgång.

De ändringsförslag, som föranlett erinringar från remissinstansernas sida gäller i första hand följande frågor, nämligen avsättning för utgående pensioner, vem som skall ha lämnat pensionsutfästelse, pensionsutfästelsens in-

nebörd, ränta å skuldebrev till stiftelse samt slutligen takberäkningen, d. v. s. beräkningen av maximiavsättning. Dessa frågor torde få behandlas var för sig. Därefter skall redogörelse lämnas för de ytterligare ändringsförslag, som utredningen framlagt beträffande nu ifrågakvarande anvisningspunkt.

Avsättning för utgående pensioner

Utredningen

Utredningen framhåller, att avdragsrätt enligt gällande bestämmelser medges endast under förutsättning att avsättningen avser att säkerställa pensioner vilka skall utgå »enligt gjorda bindande utfästelser». Enbart den omständigheten att pension utgår medför således icke rätt till avdragsgill avsättning för ett kapitalvärde motsvarande framtida pensionsposter. Nuvarande bestämmelser har gällt fr. o. m. 1956 års taxering. Dessförinnan medgavs avdrag för att säkerställa pensioner som utgick eller kunde komma att utgå på grund av inom vederbörande företag tillämpad sedvänja. Detta innebär en rätt att vid avsättning taga i beaktande dels pension till person, som efter inträdd pensionsålder börjat uppbära pension (utgående pension), dels även blivande pension till anställd, detta även om den anställda icke fått något löfte om pension.

Utredningen förordar en återgång till vad som gällde före 1956 års taxering. Avdragsrätt föreslås sålunda för »sedvänjepension» sedan denna börjat utgå. Utredningen framhåller, att förslaget i denna del får ses mot bakgrunden av att utredningen i möjligaste mån sökt uppställa gemensamma regler för civilrätt och skatterätt. Enligt 1937 års lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser skall utgående pension medtagas vid beräkning av pensionsreserven oavsett om pensionslöfte föreligger. Samma är förhållandet vid beräkning av pensionsreserv enligt 9 § i utredningens förslag till civillag (10 § i departementetsförslaget). Utredningen anför vidare.

Vad som skall förstås med »utgående pension» får avgöras från fall till fall. Det måste alltid vara fråga om vederlag för tjänst till en person som varit anställd hos den skattskyldige eller till anställds efterlevande. Som pension kan icke betraktas avgångsvederlag som har engångskaraktär eller skall utgå endast i några få månatliga poster. Förutsättningen för att kapitalvärdet av en pension skall tagas i beaktande trots att någon utfästelse ej föreligger är att pensionen börjat utgå. Att ett företag betalat en enda post till en förutvarande anställd är knappast tillräcklig grund för ett anspråk på avsättning för kapitalvärdet av ett antal likadana poster i framtiden. Annat är exempelvis läget när en arbetstagare som lämnat sin tjänst efter inträdd pensionsålder under någon tid uppburit periodiska belopp. Oavsett vad som nu sagts bör arbetsgivaren alltid ha rätt att beakta kapitalvärdet av utgående pension, om han med hänsyn till tidigare praxis inom företaget skulle anses vara bunden i förhållande till pensionstagaren att fortsättningsvis utge pensionen.

Där pensionsåldern är lägre än folkpensionens och ATP:s pensionsålder ligger det nära till hands att antaga, att arbetsgivaren avser att reducera pensionsbeloppet med folkpensionen och ATP. Ger den privata pensionen icke full försörjning, kan dock det motsatta antagandet synas mera sannolikt. Vid tvekan bör väsentlig betydelse tillmätas hur arbetsgivaren förut

handlat i likartade fall. Vid beräkning av de pensionsbelopp som kan komma att utgå efter folkpensionsålderns inträde torde man få antaga, att folkpensionen då kommer att vara densamma som vid beräkningstillfället och att arbetstagarens familjeförhållanden är oförändrade. ATP-pensionen torde få uppskattas med utgångspunkt från antagandena, att basbeloppet förblir oförändrat och att arbetstagaren icke uttager ATP-pension före 67 års ålder.

Remissyttrandena

Flertalet remissinstanser har inte berört utredningens förslag i fråga om sedvänjepensioner. *Näringslivets skattedelegation* och *Sveriges Köpmannaförbund* anser utredningens förslag riktigt. Enligt *länsstyrelsen i Skaraborgs län* får utredningens förslag i denna del i fråga om skattelagstiftningen anses vara en följdriktig konsekvens av de föreslagna civilrättsliga bestämmelserna om beräkning av pensionsreserven. *Länsstyrelsen i Kalmar län* ifrågasätter, om icke denna utvidgning av avdragsrätten i viss utsträckning kan komma att öppna möjligheter för i sak obefogade avdrag. Med hänsyn till önskvärldheten av att största möjliga överensstämmelse föreligger mellan de civilrättsliga och skatterättsliga reglerna, vill länsstyrelsen likväl icke föreslå någon ändring av förslaget härutinnan.

Övriga länsstyrelser som yttrat sig i denna fråga, sammanlagt 11 länsstyrelser, ävensom överståthållarämbetet och riksskattenämnden avstyrker utredningens förslag i denna del. *Riksskattenämnden* befarar att taxeringsnämnderna, om förslaget genomfördes, många gånger skulle ställas inför svårigheter vid avgörande av om sådana understöd, som utbetalats endast ett par gånger, borde betraktas som pensioner; tolkningssvårigheterna härvidlag framgår för övrigt av vad utredningen själv anfört. Nämnden fortsätter.

Motsvarande problem uppkommer beträffande understöd, som visserligen utbetalats under ett antal år men som utgått på grund av beslut blott för ett år i taget. Nämnden åsyftar härvid i första hand arbetarpensioner, som icke förknippats med någon utfästelse om betalning av pension för framtiden utan som äro av tills vidare-natur. Dylika ex gratia-pensioner kunna utbetalas under goda år men kunna indragas om konjunkturerna försämras. Riksskattenämnden anser följaktligen att pensioner, som utgå utan att utfästelse lämnats, liksom för närvarande böra få avdragas endast såsom löpande kostnader. Om företaget vill göra avsättningar till säkerställande av dylika pensioner, bör det alltså krävas att företaget — innan avsättning första gången sker — i vederbörlig ordning lämnar utfästelse om pensionerna i fråga.

Enligt *överståthållarämbetet* synes det kunna ifrågasättas om icke utvecklingen på pensionsområdet och jämväl den avtalsmässiga regleringen mellan arbetsgivare och arbetstagare sedan år 1937 undergått sådan förändring att de nu gällande skatterättsliga reglerna härutinnan måste bedömas vara mera tidsenliga än de civilrättsliga. Då vidare dessa frågor i första hand skall upptagas av beskattningsnämnderna, kan det enligt ämbetet förväntas

att betydande svårigheter uppkommer för dessa att rätt bedöma det civilrättsliga läget om vad som skall förstås med »utgående pension» vilket även torde framgå av utredningens uttalande i denna fråga. Utredningens förslag på denna punkt måste därför enligt ämbetets mening bestämt avstyrkas. Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Västmanlands och Norrbottens län*. *Länsstyrelsen i Blekinge län* tillägger att det enligt länsstyrelsens mening vore lämpligt att civillagen anpassades efter skattelagen i stället för såsom föreslagits tvärtom.

Länsstyrelsen i Södermanlands län framhåller att förslaget ger uttryck åt en strävan hos de sakkunniga att skapa gemensamma regler för civilrätt och skatterätt. Därefter anföres.

Det må då invändas, att de sakkunniga i många andra hänseenden icke följt en sådan strävan. Några exempel må nämnas. När det gäller den viktiga frågan om rätt till fribrev, har de sålunda i förslaget till civillag utgått från att vid pensionsreservens beräkning hänsyn skall tagas till utfästelsen som icke är förenade med rätt till fribrev, medan de för avdrag vid taxeringen uppställt krav på att utfästelsen är förenad med sådan rätt. Vidare råder icke enligt föreslagna bestämmelser överensstämmelse mellan civilrättens pensionsstiftelsebegrepp och det skatterättsliga begreppet pensionsstiftelse, i det att det förra är avsett att vara vidsträcktare än det senare.

Enligt länsstyrelsens uppfattning är av de sakkunniga framlagda skäl inte tillräckligt starka för att motivera ändring av nu gällande krav för avdragsrätt. En arbetsgivare, som verkligen avser att för framtiden utgiva pension till en anställd, kan inte rimligen ha något att erinra mot att lämna en utfästelse. Härigenom får han också den fördelen, att tvist om pensionsskuldens storlek undvikes. Länsstyrelsen anser att kravet på utfästelse bör behållas som en förutsättning för avdragsrätt även vid utgående pension.

Utfästelse om pension skall ha lämnats av den skattskyldige

Utredningen

För närvarande gäller, att en skattskyldig vid avdrag för avsättning till pensionsstiftelse har rätt att beakta icke blott utfästelse om pension av den skattskyldige själv utan även utfästelser från pensionsstiftelse. I utredningens förslag till lag om pensionsstiftelses verksamhet har emellertid i 2 § andra stycket (3 § i departementsförslaget) införts ett stadgande av innehåll att pensionsstiftelse ej själv må utfästa pension. Löften givna av stiftelse före lagens ikraftträdande beröres dock icke av den föreslagna regeln.

Utredningen anser, att den skattskyldige bör få beakta utfästelse vid avsättning till pensionsstiftelse endast om utfästelsen gjorts av den skattskyldige själv. Utöver de skäl som redovisats i motiven till den föreslagna civillagen (se prop. 177) anför utredningen en skatterättslig synpunkt. Förmånen av avdragsrätt för fonderade medel ges för att uppmuntra den skattskyldige att säkerställa framtida uppfyllelse av pensionsutfästelser. Ett pen-

sionslöfte som enbart må göras gällande mot en pensionsstiftelse är genomsnittligt mindre värdefullt för arbetstagaren än ett sådant löfte av hans arbetsgivare som är förenat med säkerhet i stiftelsemedel. Skälen att ge en favör i beskattningshänseende är därför, enligt utredningens mening, i det förra fallet svagare än i det senare. Därefter anföres.

Det kan synas obehövt att på skattesidan som villkor för avdrag stadga att utfästelsen skall vara gjord av den skattskyldige såsom arbetsgivare. Andra pensionslöften skall ju ej få förekomma, med undantag för dem som givits före civillagens ikraftträdande. Genom den föreslagna skatteregeln kan man dock vinna en effekt som icke uppnås med den civilrättsliga regeln. Varje gång en skattskyldig fortsättningsvis önskar erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse, har han att visa att mot avsättningen svarar en verklig eller antagen skuld på grund av utgående pensioner eller på grund av fribrev enligt utfästelser om blivande pensioner. Vid avsättnings-tillfället beaktas endast utfästelser som uppfyller de i då gällande skattelag uppställda villkoren. Det angivna kravet att utfästelse skall vara given av den skattskyldige betyder, att utfästelser från pensionsstiftelse om framtida pension icke längre får medtagas vid beräkning av det belopp som må föranleda ytterligare avsättning verkställd efter dagen för lagens ikraftträdande. Genom skatteregeln skapas därför i denna punkt ett incitament för den skattskyldige att själv ikläda sig ansvar för äldre stiftelseutfästelser.

Enligt nuvarande regler skall avsättning till pensionsstiftelse för att vara avdragsgill avse att säkerställa pensioner som skall »utgå enligt gjorda bindande utfästelser». Uttrycket »bindande utfästelse» infördes i lagtexten på förslag av företagsbeskattningskommittén vid 1955 års ändringar. Kommittén avsåg härmed att markera, att avsättning skulle avse medel som företaget var civilrättsligt förpliktat att utbetala till den anställde, då villkoren för pensionsrätt blivit uppfyllda.

Utredningen anser ordet »bindande» överflödigt och föreslår att det utgår ur lagtexten. Utredningen betonar, att detta icke betyder någon eftergift. Beträffande utfästelse om blivande pension avser förslaget tvärtom skärpta krav på utfästelsernas kvalitet.

Remissyttrandena

Förslaget, att endast sådan utfästelse om pension, som gjorts av den skattskyldige, skall medföra rätt till skattefri avsättning till pensionsstiftelse, får ses i samband med utredningens förslag i fråga om den civilrättsliga lagstiftningen att pensionsstiftelse i fortsättningen ej må utfästa pension. Beträffande sistnämnda fråga hänvisas till prop. 177. Utredningens förslag har, såvitt gäller skattelagstiftningen, berörts endast i ett fåtal remissyttrandena.

Rikskattenämnden säger sig inte ha något att invända mot förslaget. Enligt nämndens mening bör emellertid i förtydligande syfte uttalas, att det icke föreligger hinder mot att en arbetsgivare allenast delvis övertager en av pensionsstiftelse tidigare gjord utfästelse. En konsekvens av en dylik begränsning bliver i så fall givetvis, att avdragsrätten begränsas till den del

av utfästelsen arbetsgivaren övertagit. Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelserna i Stockholms och Södermanlands län*.

Överståthållarämbetet säger sig inte ha något att erinra mot förslaget men tillägger.

Genom den föreslagna skatteregeln avser man att vinna en effekt som icke uppnås med den civilrättsliga och anser utredningen att genom skatteregeln ett incitament skapas för den skattskyldige att själv ikläda sig ansvar för äldre stiftelseutfästelser. Emellertid må framhållas att läget även kan vara det motsatta om förutsättningar för tillämpning av avtappningsregeln skulle föreligga, vilket torde vara fallet i flertalet sådana stiftelser. Den skattskyldige lär därvid anse det förmånligare att få behålla den civilrättsliga pensionsreserv som tillåtes enligt övergångsbestämmelserna till civillagen.

Näringslivets skattedelegation finner det av utredningen uppställda kravet, att utfästelse skall ha gjorts av den skattskyldige för att denne skall erhålla avdrag för avsättning, vara strängt och befarar att ett sådant krav kan tänkas motverka intresset av att lämna pensionsutfästelser. Särskilt för de mindre företagen skulle den föreslagna regeln bli synnerligen besvärande och kan tänkas få till följd, att dessa företag ställer sig avvisande till ytterligare frivilliga tilläggspensioner. I förtydligande syfte bör, enligt delegationen, framhållas, att arbetsgivares övertagande av utfästelse kan begränsas till del av utfästelsen. *Sveriges köpmannaförbund* uttalar, att det stundom kan vara riktigt och bäst, att utfästelsen göres av stiftelse. Enligt *Skånes handelskammare* bör utfästelser gjorda av pensionsstiftelser liksom hittills grunda avdragsrätt.

Pensionsutfästelsens innebörd. Rätt till fribrev

Utredningen

Utredningen framhåller att frågan, huruvida utfästelse om framtida pension skall avse oantastbar pension, d. v. s. vara förenad med fribrev som intjänas under anställningstiden, har varit föremål för överväganden vid olika tillfällen. I betänkandet återges uttalanden, som i olika sammanhang gjorts i denna fråga. Beträffande dessa uttalanden torde få hänvisas till betänkandet s. 141 ff.

Utredningen erinrar om att rätt till fribrev ansetts som det naturliga, när arbetsgivaren tecknat en försäkring till säkerhet för arbetstagarens pension. Pensioner säkerställda i pensionsstiftelse har däremot vanligen varit betingade av villkoret, att arbetstagaren skall kvarstå i tjänst vid inträffat pensionsfall. Uppfattningen har dock på denna punkt efter hand förändrats. De nyligen träffade överenskommelserna mellan olika parter på arbetsmarknaden om kompletterande pensioner bygger på förutsättningen, att pensionsutfästelse i den mån pensionen intjänas i framtiden skall vara förenad med fribrev. Detta gäller även för det fall att pensioneringen ordnas utan försäkring.

Utredningen har i sitt förslag till civillag utgått från att vid pensionsre-

servens beräkning hänsyn skall tagas även till utfästelse som icke är förenad med fribrev. I förslagets 9 § andra stycket (10 § tredje stycket i departementsförslaget) har givits en bestämmelse om hur pension skall anses intjänad, där regler om intjänandet ej knutits till utfästelsen. Utredningen anser likväl, att skattelagstiftningen bör bygga på en annan grundsats. Vid avsättning till pensionsstiftelse bör endast få beaktas utfästelser om framtida pension, som är förenade med rätt till fribrev. Förslaget att avdrag för avsättning icke må komma i fråga för utfästelser som icke är förenade med fribrev skall enligt en övergångsbestämmelse dock endast avse utfästelser lämnade den 1 juli 1962 eller senare (se punkt 2 av övergångsbestämmelserna).

Vid sitt ställningstagande säger sig utredningen särskilt ha beaktat följande synpunkter.

Att pensionsutfästelse skall medföra rätt till fribrev ligger i den enskildes intresse. Han behöver inte känna sig lika bunden till sin arbetsgivare som han annars skulle ha gjort, om han till en ny anställning kan medföra värdet av intjänad pension.

Det skulle kunna anföras, att det för arbetsgivarna vore ett intresse, att de kunde när de så önskade göra pensionsutfästelser villkorade. En arbetsgivare skulle på detta sätt kunna knyta en anställd fastare till sitt företag. Ur en mera allmän synvinkel är arbetskraftens rörlighet likväl även ett arbetsgivareintresse. För en arbetsgivare, som tar en medelålders arbetstagare i sin tjänst, är det en fördel om arbetstagaren medför ett fribrev, så att kostnaderna för arbetstagarens pensionering fördelas på flera händer. Mot utredningens förslag kan man vänta invändningen, att krav på fribrev skulle göra arbetsgivare mindre benägna att ge pensionsutfästelser än som eljest skulle ha varit fallet. De senaste uppgörelserna på arbetsmarknaden talar emellertid mot detta antagande.

Även allmänna rättsliga överväganden må anföras till stöd för principen om rätt till fribrev för intjänad del av pensionen. Betraktas utfästelse om pension som en skuld för arbetsgivaren, mot vilken svarar en fordran för arbetstagaren, är det icke tilltalande att godtaga villkor, att arbetstagarens fordran skall upphöra om han lämnar sin anställning. På arbetsgivar sidan har man också varit medveten om detta förhållande. När en tjänsteman avgått i förtid, har arbetsgivaren vanligen lämnat ett fribrev eller vid bestämmandet av avgångsvederlag sökt att kompensera förlusten av pensionsrätt. Arbetstagarens krav på fribrev är särskilt befogat när — såsom i nu berörda fall — arbetsgivaren avskilt medel motsvarande åtminstone en del av utfästelsen genom avsättning till pensionsstiftelse. Från rent skatterättsliga synpunkter har hittillsvarande ordning ingett betänkligheter. En fondering avseende utfästelse utan fribrev kan lätt komma att omfatta även medel som aldrig behöver tagas i anspråk för sitt ändamål. Det kan bli frågan om skattekredit till avsevärt belopp, om arbetskraften inom branschen är rörlig. Undviker man fiktiva poster, vinner man på ett annat sätt än hittills garantier mot missbruk av rätten till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse.

För undvikande av missförstånd må, framhåller utredningen, ett påpekande göras för det fall att enligt en utfästelse om pension rätt till fribrev inträder efter ett visst antal tjänsteår. Den skattskyldige må då icke beakta utfästelsen vid beräkning av avdragsgill avsättning förrän karenstiden gått till ända.

Remissyttrandena

Utredningens förslag, att avdragsrätten göres beroende av att pensionsutfästelsen medför rätt till fribrev, har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. Samtliga de myndigheter som yttrat sig i frågan har tillstyrkt förslaget. *Riksskattenämnden* erinrar om att, därest kravet på fribrev inte upprätthålles, avsättningarna till stiftelserna kan bli för stora. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anser, att den nuvarande ordningen med pensionsutfästelser utan fribrev ger anledning till allvarliga erinringar i skatterättsligt hänseende och framhåller önskvärdheten av att avdragsrätten göres beroende av att pensionen är oantastbar. Liknande uttalanden göres av *länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Gotlands, Hallands, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands och Västerbottens län*.

Näringslivets skattedelegation framhåller, att rättsutvecklingen i stort sett gått i riktning mot oantastbar pensionsrätt och anser sig icke böra motsätta sig förslaget, att avdragsrätten göres beroende av att pensionsutfästelse medför rätt till fribrev. Enligt delegationens mening är dock utfästelse om antastbar pension icke så ointressant för de anställda, som utredningen synes antaga. *Sveriges köpmannaförbund* finner det rimligt att rätt till fribrev vid avgång ur tjänsten utan samband med inträffat pensionsfall göres till villkor för avdragsrätt.

Kooperativa förbundet säger sig inte vilja motsätta sig förslaget om oantastbara pensionsutfästelser som grund för avdragsgilla avsättningar men skulle helst vilja uppskjuta sitt ställningstagande till detta spörsmål till dess lagstiftningen i dess helhet föreligger klar.

Skånes handelskammare förordar att det föreslagna kravet på oantastbarhet utgår. Handelskammaren ifrågasätter om utredningen inte tagit något för lätt på invändningen att ett generellt krav på oantastbarhet i vissa fall kan motverka pensionsförbättringar som eljest varit möjliga. Enligt handelskammarens mening förefaller det exempelvis rätt sannolikt att en arbetsgivare, som skulle velat höja en anställds pension utöver den i de centrala pensionsuppgörelserna föreskrivna nivån, kan avhållas därifrån om tilläggspensionen måste göras oantastbar. Samma kan tänkas inträffa i andra fall, där pensionsutfästelserna har karaktären av frivilliga åtaganden från arbetsgivarens sida. Liknande synpunkter framföres av *handelskammaren i Gefle*.

Ränta å skuldebrev till stiftelse

Utredningen

Utredningen konstaterar till att börja med, att enligt 1937 års lag medför den omständigheten att aktiebolag i sin balansräkning överför medel till bunden pensionsstiftelse uppkomsten av en fordran för stiftelsen hos bolaget. Därefter anföres.

Lagen kräver icke att bolaget utfärdar skuldebrev å beloppet. Om ej annat förbehåll gjorts i beslutet om bildande av pensionsstiftelse, skall å sådan ford-

ran för varje räkenskapsår beräknas ränta, ej understigande den högsta ränta som allmänt gottgöres å depositionsräkning hos bank, dock ej å belopp varmed stiftelsens förmögenhet överstiger stiftelsens pensionsreserv; högre ränta än sex procent får ej gottgöras stiftelsen (8 § första stycket). Lagberedningen framhöll i sina motiv (s. 75 ff), att ränteberäkning vanligen skulle framstå som önskvärd med hänsyn till angelägenheten att befordra stiftelseförmögenhetens tillväxt. Lagberedningen ansåg sig likväl ej böra föreslå, att ovillkorlig ränteplikt ålades bolaget. Ett sådant tvång kunde befaras avhålla bolagen från att de år då rörelsen lämnade mer betydande vinst göra större avsättningar till pensionsstiftelse. Dessutom påpekades den nackdel en ränteskyldighet skulle utgöra för bolagen under förlustår.

Enligt nuvarande lydelse av punkt 2 andra stycket av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen kräves för avdragsgillhet vid avsättning till pensionsstiftelse, att till stiftelsen överföres medel kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar. Aktiebolag och vissa andra juridiska personer må dock med avdragsrätt överföra medel till pensionsstiftelse genom att till stiftelsen överlämna av den skattskyldige utfärdat skuldebrev. I samband med förslag till införande av nyssnämnda regler tog företagsbeskattningskommittén upp till diskussion frågan om ränta borde utgå på skulden till stiftelsen. Därvid konstaterades, att ränta ej behövde utgå såvitt gällde bunden stiftelse. Det ansågs icke heller föreligga skäl att fordra förräntning av skulden för de fria pensionsstiftelsernas del. Ytterligare framhöll kommittén att, om stiftelsens förmögenhet uppnått den storlek att avdrag för avsättning till stiftelsen inte medgavs vid inkomsttaxeringen, avdrag likväl borde medges för skälig ränta å skuld till stiftelsen. Något uttryckligt stadgande härom syntes kommittén inte erforderligt att meddela (SOU 1954: 19 s. 299).

Den skattskyldige äger således rätt till avdrag för skälig ränta å skuldebrev till stiftelsen. Vidare är att märka att pensionsstiftelse jämlikt 53 § 1 mom. d) kommunalskattelagen åtnjuter förmånen att vara fritagen från skatt för sin inkomst med undantag av inkomst av fastighet, därest stiftelsen uppfyller de förutsättningar som uppställts i anvisningspunkt 6 till samma paragraf. Ränteinkomsten är då icke skattepliktig för stiftelsen.

Det saknas uppgift om i vilken utsträckning stiftelsereverser löper med ränta. Dock torde man, enligt utredningen, kunna antaga att större delen av reverserna är räntebärande.

Utredningen anser, att krav bör uppställas på att revers skall vara räntebärande.

Enligt utredningens mening vore det i och för sig önskvärt, att avsättning till pensionsstiftelse skedde kontinuerligt med sådana belopp, att pensionsreserven vid utgången av varje år vore täckt. Utredningen framhåller, att enligt PRI-systemet arbetsgivaren åtagit sig fortlöpande avsättningar till sin PRI-stiftelse. Om en pensionsstiftelses förmögenhet genom frivilliga avsättningar en gång uppbringats till pensionsreserven, är det, enligt utredningens mening, angeläget att stiftelsens förmögenhet fortsättningsvis håller jämna

steg åtminstone med den ökning av pensionsreserven som följer automatiskt av det förhållandet, att kalkylen är baserad på en viss ränteavkastning på de medel som skall täcka reserven.

Mot tanken att skuldebrevet bör löpa med ränta skulle, framhållas i betänkandet, kunna invändas att, eftersom avsättning är frivillig, ett krav på ränta möjligen skulle verka avkylande på företagens lust att avstå medel för pensionsändamål och att avsättningarna därigenom kunde komma att minska totalt utan att detta kompenseras av den ränta som tillgodofördes stiftelserna. Detta antagande förefaller dock utredningen mindre troligt. Avsättning medelst revers till pensionsstiftelse grundar en långfristig skuld för företaget och det synes naturligt att denna liksom andra långfristiga skulder är förenad med skyldighet att betala ränta. Utredningen anför därefter.

Den i 1937 års lag angivna minimigränsen för ränta — räntan å banks depositionsräkning — förefaller ej lämplig som gräns i detta sammanhang. Bankräntan har på senare år fluktuerat och man får räkna med förändringar även i framtiden. Lagstiftaren bör i stället fordra, att företaget belatar på överlämnade reverser en lägsta ränta motsvarande den efter vilken kapitalisering sker vid beräkning av pensionsreserven. För bundna stiftelser sker kapitalisering efter en räntefot av 2,5 procent, försäkringsbolagen räknar numera i allmänhet med 3 procent vid sin beräkning av premiereserv; man torde få antaga att Kungl. Maj:t i nya grunder för beräkning av pensionsstiftelsens pensionsreserv kommer att utgå från en ränta om 3 procent.

I 1937 års lag föreskrives som ovan är nämnt att ränta icke må gottgöras stiftelse med högre belopp än 6 procent för år. Det torde vara lämpligt att även i skatteförfattning upptaga samma maximum. Föreskriften i 1937 års lag är närmast betingad av hänsyn till bolagets borgenärer. För fastställande av ett maximum talar även önskemålet att begränsa avdragsrätt till vad som må anses betingat med hänsyn till syftet. Utredningen har därför föreslagit, att reversen skall löpa med en ränta av lägst 3 och högst 6 procent. Det må för tydlighets skull nämnas att den föreslagna marginalen givetvis ej innebär någon förändring i aktiebolags skyldighet att i det fall ränta skall utgå å skuld till bunden stiftelse betala den i 1937 års lag föreskrivna minimiräntan. Ytterligare må nämnas, att enligt PRI-systemet avsättningen till den särskilda stiftelsen skall omfatta även ränta på fonderade medel och att den förutsatta räntefoten ligger inom de föreslagna gränserna.

Enligt utredningens förslag äger företaget efter eget skön bestämma räntefoten mellan tre och sex procent. Det är också tillåtet att föreskriva, att ränta skall utgå lägst med viss procent och högst med viss procent under förutsättning givetvis, att de angivna gränserna ligger inom det medgivna utrymmet. Företaget har i sistnämnda fall rätt att för varje år välja den ränta inom gränserna som det finner förmånligast. Har företaget till stiftelsen överfört ränta för ett år, är därmed räntan för detta år definitivt bestämd och företaget äger icke ett senare år tillgodoräkna sig någon del därav. Om sålunda enligt reversen ränta skall utgå med lägst 3 och högst 6 procent och företaget ett år överfört till stiftelsen ränta med 5 procent, äger företaget icke följande år tillgodoräkna sig de två procent som året dessförinnan tillförts stiftelsen utöver lägst tillåtna ränta. Utredningen tillägger.

Vid säkerställande av pensioner är det av betydelse att avsätta medel ökas genom att ränta lägges på ränta. Om en stiftelserevers lyder på 100 000 kr. samt löper med 5 procent ränta, bör ränta tillföras stiftelsen för första året med 5 procent å 100 000 kr., d. v. s. med 5 000 kr., för andra året med 5 procent å (100 000 + 5 000) 105 000 kr., d. v. s. med 5 250 kr., för tredje året med 5 procent å (100 000 + 5 000 + 5 250) 110 250 kr. d. v. s. med 5 513 kr. o. s. v. För att visa vilken betydelse det har att ränta utgår även på räntan kan nämnas, att det ursprungliga beloppet 100 000 kr. med ränta samt ränta på ränta efter 40 år har stigit till 703 999 kr. Om ränta utgått endast å grundbeloppet skulle summan efter 40 år vara 300 000 kr.

Enligt nu gällande skatteregler skall en rörelseidkare beräkna sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder (anvisningspunkt 1 till 41 § kommunal-skattelagen). I enlighet härmed medges sådan skattskyldig avdrag för ränta å revers till pensionsstiftelse även om räntan icke utbetalas. Det är tillräckligt, att räntan bokföres i den skattskyldiges böcker såsom en skuld till stiftelsen. För avdragsrätt kräves ej att ränta utgår på räntan. Stiftelsen kan på detta sätt få en räntefordran avseende flera år utan att någonsin ränta lagts på ränta. För att nå syftet med den föreslagna skatteregeln har för avdragsrätt uppställts icke blott det kravet, att reversen skall vara räntebärande, utan även att räntan årligen skall tillföras huvudstolen. Detta utgör dock icke i och för sig hinder för en rörelseidkare att göra avdrag för ränta som en kostnadspost hänförlig till visst beskattningsår utan att någon kontant utbetalning sker till pensionsstiftelse. Det är tillräckligt att skulden till stiftelsen beräknas så att ränta lägges på ränta.

Utredningen föreslår ett tillägg till 29 § 4 mom. kommunal-skattelagen innebärande avtappning av den del av pensionsstiftelsens förmögenhet som må överstiga 120 procent av pensionsreserven. Om man inför krav på att revers skall vara räntebärande för att reversavsättning i framtiden skall vara avdragsgill, kan det med hänsyn till denna avtappningsregel anses vara riktigt att ränteplikten upphör, när stiftelsens förmögenhet uppnått 120 procent av pensionsreserven. Det kan ju nämligen sägas vara meningslöst att kräva ränta i de fall att räntebeloppet, helt eller delvis, kan komma att redan samma år ränta utgått återföras till företaget på grund av avtappningsregeln. Utredningen föreslår, att den skattskyldige tillåtes att i skuldebrevet införa föreskrift att skyldighet att utgiva ränta ej föreligger när stiftelsens förmögenhet uppgår till ett belopp motsvarande 120/100 av stiftelsens pensionsreserv.

Utredningen framhåller att, när en skattskyldig efter lagens ikraftträdande yrkar avdrag för avsättning till pensionsstiftelse medelst revers, det åligger skattemyndigheten att kontrollera, att reversen är så formulerad, att avdraget kan godkännas med hänsyn till innehållet i den föreslagna skatteregeln. Däremot har skattemyndigheten icke någon skyldighet att befatta sig med frågan hur den skattskyldige fullgör sitt åtagande att gälda ränta. Efter det att reversen överlämnats till stiftelsen, har stiftelsens styrelse eller den som eljest företräder stiftelsen att se till att räntan tillföres stiftelsen i vederbörlig ordning. Tillsynsmyndigheten har här liksom på andra punkter att bevaka att stiftelsens styrelse fullgör sina åligganden.

Utredningen betonar att det föreslagna kravet på ränta blott gäller för de skuldebrev som skall överlämnas i samband med avsättningar efter lagens ikraftträdande. Avsikten är sålunda icke att kräva utbyte av räntelösa skuldebrev som överlämnats dessförinnan.

Remissyttrandena

Utredningens förslag om krav på ränta, då avsättningen verkställes i form av en revers, har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. Av de hörda myndigheterna har endast kammarrätten och länsstyrelserna i Kronobergs och Blekinge län ställt sig avvisande. *Kammarrätten* ifrågasätter, om räntevillkoret uppbäres av så starka skäl att detsamma, med de komplikationer som därav föranledes, bör lagfästas. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* finner förslaget om räntevillkoret ej helt övertygande och fortsätter.

För krav på att revers från den skattskyldige till pensionsstiftelsen skall löpa med ränta talar visserligen — såsom utredningen framhållit — sådana omständigheter som att pensionsstiftelsens förmögenhet bör hålla jämna steg med pensionsreserven och att det är naturligt att den långfristiga skuld som stiftelsen ådrager sig medelst reversavsättning bör vara förenad med räntekomst för stiftelsen. Dessa synpunkter höra dock knappast hemma i en skattelagstiftning, allraminst om man — som nu skett — försökt att i särskild lagstiftning skapa en civilrättslig grund att bygga på. Det måste vidare anses vara tveksamt om man bör tvinga fram en större avsättning än ett företag anser sig orka med. Någon större praktisk betydelse torde dock frågan knappast ha med hänsyn till den av utredningen förordade valfriheten ifråga om räntornas storlek, vilket i och för sig måste anses lämpligt.

Länsstyrelsen i Blekinge län framhåller att, då eljest någon som helst skyldighet för arbetsgivare att göra avsättningar till pensionsstiftelse ej föreligger, det kan ifrågasättas, om det är motiverat att göra sådana avsättningar obligatoriska, när de har formen av ränta. Det synes enligt länsstyrelsen ej heller ur skattesynpunkt vara befogat att göra ränteutfästelsen till ett villkor för avdrag. Föreligger ej radikalt verkande avtappningsregler, kan ränteutfästelsen föranleda en ej obetydlig reservbildning i stiftelserna i en del fall. Införes emellertid räntevillkoret, kan man, framhåller länsstyrelsen, fråga sig, om ej i ett sådant läge föreslagen rätt att uraklåta att utgiva ränta å stiftelsens fordran, när avsättningsstaket nåtts, borde ersättas med en bestämmelse att avdrag för ränta ej medgives.

Riksskattenämnden tillstyrker förslaget om räntevillkor. Nämnden framhåller dock, att betalning av ränta till pensionsstiftelse kan medföra att över-skott uppstår i stiftelsen trots avtappningsregeln. Nämnden fortsätter.

Detta kan t. ex. inträffa i fåmansbolag, som under beskattningsår, för vilka taxering skett före år 1956, gjort stora avsättningar på grund av utfästelser om pension till enbart huvudaktieägare. Så länge huvudaktieägaren icke pensioneras, kan enligt de föreslagna bestämmelserna i 4 § lagen om pensionsstiftelsens verksamhet ingen gottgörelse uttagas ur stiftelsen. I dylika fall kan det alltså inträffa, att pensionsstiftelsens förmögenhet ökar i stället för att avtappas. Om räntan är skäligen kan detta uppenbarligen icke förhindras beträffande tidigare utfärdade skuldebrev med ränteklausul; föreligger civilrättslig skyldighet att utgiva ränta å reversen kan avdrag för utgiven ränta självfallet icke vägras. Däremot skulle i och för sig hinder icke föreligga mot att beträffande skuldebrev, som utfärdas efter viss framtida tidpunkt, föreskriva att vid överkompensation avdrag för ränta icke skall medgivas.

Liknande synpunkter anföres av *länsstyrelsen i Hallands län*.

Länsstyrelsen i Uppsala län har i och för sig intet att erinra mot ränteförslaget, men även med beaktande av att viss insyn finnes i aktiebolags och övriga här ifrågavarande kategoriers förvaltning i motsats till vad som är fallet beträffande en enskild skattskyldigs verksamhet, finner länsstyrelsen förfaringsättet ej tillräckligt betryggande för de anställda. Det vore enligt länsstyrelsens mening befogat, att även dessa skattskyldiga i likhet med enskilda finge överlämna de avsatta medlen till stiftelsen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar. I varje fall synes det enligt länsstyrelsens mening böra övervägas att en viss del av de avsatta medlen skulle överlämnas på nyss angivet sätt, vilket skulle innebära en säkerhetsgaranti för de anställda, om företaget skulle råka i ekonomiska svårigheter. Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelserna i Södermanlands och Värmlands län*.

Länsstyrelsen i Malmöhus län uttalar att skattereglerna i fråga om pensionsstiftelserna icke bör bli föremål för omprövning, förrän pensionsstiftelseutredningen sakbehandlat den avgörande frågan, huruvida pensionsstiftelserna även i fortsättningen skall ha rätt att ha stiftelsens medel placerade i reverser utan säkerhet samt utan möjlighet för tillsynsmyndighet att utöva effektiv kontroll. Länsstyrelsen hemställer därför att utredning om kontrollens innebörd företages, innan pensionsstiftelsernas skattefrågor blir föremål för ny riksdagsbehandling.

Näringslivets skattedelegation uttalar att det i förslaget uppställda räntevillkoret framstår såsom egendomligt mot bakgrunden av att utredningen framhåller att skyldighet att göra avsättning upp till pensionsreserven icke kan lagligen föreskrivas. Med hänsyn till frågans underordnade betydelse anser sig delegationen icke böra motsätta sig förslaget i denna del.

Sveriges köpmannaförbund anser att högre ränta än 6 % bör kunna medgivnas. I nuvarande läge, då räntor på 7 à 8 % eller mera är en vanlig företeelse, förefaller det förbundet närmast egendomligt, om man skulle begränsa ränteavsättningen till en stiftelse med högst 6 %.

Sparbanksinspektionen framhåller, att det icke gärna kan råda något förbud för företag att utbetala räntebeloppet till stiftelsen, varefter det blir dennas sak att göra det räntebärande. En viss justering av ordalagen beträffande räntans förande till huvudstolen torde därför enligt inspektionens mening vara lämplig. Inspektionen fortsätter.

Slutligen vill sparbanksinspektionen påpeka, att när sparbank — och motsvarande torde gälla vad bankaktiebolag angår — gör avsättning till pensionsstiftelse, kvarstår vanligen beloppet i sparbanken som insättning å räkning. Härigenom torde stiftelsens sålunda uppkomna fordran komma att redovisas som banktillgodohavande, vilket torde vara förklaringen till, enligt den i betänkandet å sidan 166 under M. 2. sammanställda uppgiften angående till bankaktiebolag eller sparbank anslutna pensionsstiftelsers fordringar på det egna företaget, att dessa i detta fall utgöra en så osedvanligt liten del av den sammanlagda nettoförmögenheten. Sparbanks avsättning till

pensionsstiftelse i form av insättning å räkning torde emellertid uppfylla villkoren för avdragsrätt i skattehänseende när insättningen noteras i motbok eller därå utfärdas depositionsbevis, vilka papper båda äro skuldebrev. Sparbank måste för övrigt i detta sammanhang använda dylikt skuldebrev för utfästelse på längre sikt, då sparbank icke må anlita upplåning annat än för fyllande av tillfälligt penningbehov. När nu praxis är den angivna hos sparbanker — och förmodligen också hos affärsbanker — kan det enligt inspektionens mening ifrågasättas, om andra räntebestämmelser erfordras för av dylikt institut vid avsättning till pensionsstiftelse utfärdat skuldebrev, som utgör bevis om insättning, än att skuldebrevet skall löpa med vanlig bankränta. Sådan bestämmelse, som vad gäller motboksräkning inkluderar ränta på ränta och vad gäller depositionsräkning innebär att räntan blir tillgänglig för lyftning på bestämda förfallodagar, förefaller inspektionen vara rimlig och ur stiftelses synpunkt tillfredsställande.

Beräkning av maximiavsättning

Utredningen

Nuvarande schablon för beräkning av det avdragsgilla beloppet bygger — som förut redovisats — på antagandena att löftestagaren har varit anställd vid företaget från fyllda 25 år samt att han redan vid anställningens början har utlovats de pensionsförmåner, som tillkommer honom vid tillfället för avsättningen.

I 9 § i utredningens förslag till civillag (10 § i departementsförslaget) har angivits, hur pensionsreserven skall beräknas. Beträffande utgående pensioner skall avdrag få ske för kapitalvärdet, vilket är detsamma som engångspremien för en försäkring som täcker framtida poster.

När fråga är om utfästelse om blivande pension medges enligt förslaget avdrag för avsättning intill kapitalvärdet av det vid avsättningstillfället föreliggande fribrevet. Avdragets storlek i varje särskilt fall beror således på vilket fribrev som utlovats. Förslaget till civillag innehåller i 9 § andra stycket (10 § tredje stycket i departementsförslaget) en bestämning av fribrevets storlek, som är tillämplig när särskilda regler om pensionens intjänande icke knutits till pensionsutfästelsen.

Remissyttrandena

Utredningens förslag att maximiavsättningen i fortsättningen skall motsvara en efter försäkringstekniska grunder beräknad pensionsreserv har i allmänhet inte föranlett erinringar från remissinstansernas sida. *Kooperativa förbundet* säger sig dock med oro ha tagit del av utredningens förslag att ersätta den schablonmässiga beräkningen av upplupen pensionsskuld med en försäkringsteknisk beräkning av denna och därmed begränsa de skattefria avsättningsmöjligheterna till denna försäkringsstatistiskt sett mera exakta skuld. På grund av de skiftande förhållandena hos de företag, som ligger bakom de olika pensionsstiftelserna, måste, framhåller förbundet, osäkerhetsmomenten bliva väsentligt större än vad som gäller för försäkringsföretag vid beräkning av premiereserv. Förbundet fortsätter.

I verkligheten inträffade avvikelser från försäkringsmässiga beräkningar kan för speciellt de mindre företagen medföra väsentliga kastningar i pensionskostnadsförloppet. Visserligen skall enligt förslaget ett säkerhetstillägg om tio procent inräknas i pensionsreserven men detta torde icke tillräckligt överstiga den säkerhetsmarginal, som enligt försäkringsmässigt betraktelse-sätt är erforderlig. Styrelsen anser därför att avsättningsmöjligheter bör beredas arbetsgivaren för belopp, som med viss marginal överstiger den i det civilrättsliga förslaget 9 § definierade pensionsreserven för att därigenom få tillbörlig täckning för de osäkerhetsmoment som trots allt föreligger ifråga om pensionsberäkningar. Utredningen har visserligen föreslagit att de skattefria avsättningsmöjligheterna skall begränsas till belopp motsvarande pensionsreserven men vissa uttalanden i annat sammanhang synes dock tyda på att utredningen varit inne på samma tankegångar, som de styrelsen här framfört. Styrelsen syftar här på förslaget om den föreslagna tvångsmässiga avtappningen av stiftelseöverskott.

Förbundet yrkar att de föreslagna skatterättsliga reglerna ändras därhän, att avdrag för avsättning till pensionsstiftelse vid taxering medgives intill belopp motsvarande 120 procent av pensionsreserven enligt 9 § i utredningens förslag till civillag.

Föreningen Auktoriserade revisorer framhåller att den föreslagna takberäkningen medför en skärpning i beskattningen av företagen, då den har den principiella innebörden, att en ytterligare begränsning införes i företagens möjligheter att räkenskapsmässigt utjämna de resultat, som redovisas och ligga till grund för beskattningen. Föreningen fortsätter.

Även om Föreningen såsom representerande en grupp verksam för bl. a. förbättrad redovisning icke i och för sig har anledning att försvara den räkenskapsmässiga resultatutjämnningen, vilken tenderar att snedvrída de publicerade resultaten av företagens verksamhet, finner Föreningen skäl att framhålla denna skärpning i beskattningen, dels därför att det ofta i betänkanden och i den offentliga debatten förekommer, att man motiverar relativt höga skattesatser för företagen med förekomsten av resultatutjämningsmöjligheter av olika slag, dels emedan det bör beaktas, att en föreslagna civilrättslig bestämmelse får denna effekt med avseende på beskattningen. Föreningen är emellertid medveten om att den genom en Kungl. förordning 8 april 1960 införda rätten till förlustutjämnning vid taxering för inkomst till en del eliminerat nackdelarna, ur företagens synpunkt, av nya begränsningar av de räkenskapsmässiga resultatutjämningsmöjligheterna.

Handelskammaren i Göteborg förordar, att de nuvarande reglerna i skatteleagstiftningen om avdragsgill reserv, vilka regler enligt handelskammarens mening är att föredraga i fråga om praktisk tillämpning, blir normgivande för bestämmelserna om pensionsreserv.

Bestämmelserna hur pensionsreserv skall beräknas återfinnes i 9 § i utredningens förslag till civillag (10 § i departementsförslaget). För remissinstansernas ställningstagande till denna fråga har redogörelse lämnats i prop. 177, till vilken torde få hänvisas. I flera yttranden har framhållits svårigheterna att få beräkningarna av pensionsreserv utförda inom den tid som erfordras. Detta spørsmål skall behandlas i samband med ikraftträdande bestämmelserna.

I några yttranden har framhållits de värderingsproblem som uppkommer då stiftelsen äger andra tillgångar än fordringar på företagen. *Kammarrätten* betonar angelägenheten av lagfästa föreskrifter för värdering av stiftelsernas tillgångar. Frånvaron av sådana regler kan förutses föranleda tvister. *Näringslivets skattedelegation* hemställer, att i motiveringen för den kommande lagstiftningen utsäges, att vid beräkning av pensionsreserven de normer, som vid inkomsttaxeringen godkänts för försäkringsanstaltens nedskrivning av tillgångar, må tillämpas vid värdering av stiftelsernas tillgångar.

Skånes handelskammare befarar att, om man förser det i lag reglerade pensionsinstitutet med stela och obeväma regler, detta kan leda till att andra i lag oreglerade stiftelseformer anlitas för pensionsändamål.

Övriga ändringsförslag

Utredningen

Nuvarande avdragsregler innehåller, att avdrag må ske för att säkerställa pensioner »jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg» som skall utgå enligt gjorda bindande utfästelser. Enligt utredningens mening är det inte erforderligt att i lagtexten särskilt ange dyrtidstillägg. Utredningen anför härom.

Utredningens förslag innebär icke någon försämring för den skattskyldige av nuvarande regler om rätt till avsättning för dyrtidstillägg. Vid beräkning av kapitalvärdet av en utgående pension beaktas för närvarande de dyrtidstillägg som löper vid tidpunkten för avsättningen. Det förutsattes, att samma dyrtidstillägg kommer att utgå oförändrat. Däremot anses det icke tillåtet att taga hänsyn till att penningvärdet kan komma att försämrars i framtiden och att arbetsgivaren därför kan komma att utge ytterligare tillägg. Beträffande avsättning på grund av löfte om framtida pension är läget likartat. Förut var det vanligt, att löfte om pension i likhet med lönen avsåg ett fast årligt belopp jämte ett procentuellt tillägg — numera brukar ju löftet avse, att pension skall utgå med en viss procent av lönen. Ett löfte om pension med ett fast belopp jämte dyrtidstillägg är att behandla på samma sätt som ett löfte om sammanlagt det fasta beloppet och dyrtidstillägget. Därvid är det fråga om det dyrtidstillägg som skulle erläggas om förhållandena förblev oförändrade i framtiden.

Enligt utredningens mening bör nu angivna regler gälla även i fortsättningen. Det är dock icke erforderligt att detta anges i lagtexten.

De nuvarande orden i lagtexten »dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg» kan ge anledning till missförstånd och bör därför utgå. Vanligen bestämmes numera pensionen till en viss procent av lönen. Utfästelsen om pension kommer då att undan för undan justeras efter ändringar i löneläget. Om slutlönen åsyftas blir pensionslöftet på detta sätt värdebeständigt fram till inträdet i pensionsåldern. När man på arbetsmarknaden talar om dyrtidstillägg på pensioner avses delvis något annat än vad som åsyftas med ordet »dyrtidstillägg» i gällande text till anvisningar till kommunalskattelagen. I dag avses därmed tillägg till utgående pensioner för att kompensera den dyrtid som inträffat efter det att vederbörande pensionstagare börjat uppbära pension. Orden »dyrtidstillägg eller andra där-

med jämförliga tillägg» skulle därför kunna ge intryck, att den skattskyldige skulle få vid avsättning till pensionsstiftelse beakta icke blott tillägg som han redan börjat utge utan även tänkta ytterligare tillägg i händelse av framtida försämring av penningvärdet. Något sådant är icke meningen.

Utredningen har icke ansett nödvändigt att i lagtexten intaga regler om hur avdrag skall beräknas, när en utfästelse om pension är försäkrad. Nuvarande praxis bör anses tillfredsställande. Är kapitalvärdet av fribrevet enligt utfästelsen större än kapitalvärdet av fribrevet enligt försäkringen, får avdrag ske för avsättning motsvarande skillnadsbeloppet. Beräkningsmetodiken har närmare redovisats i motiven till reglerna om beräkning av pensionsreserv i 9 § civillagen (10 § i departementsförslaget).

Utredningen har icke föreslagit någon ändring i de för fåmansbolagen gällande särskilda bestämmelserna vid avsättning till pensionsstiftelse.

Remissyttrandena

Av nu berörda frågor har endast frågan om de särskilda bestämmelserna för fåmansbolagen föranlett yttrande från remissinstansernas sida. Därjämte har i några yttranden hemställts om rätt för handelsbolag att verkställa avsättning genom överlämnande av revers. *Sveriges köpmannaförbund* finner det icke motiverat att aktie- eller andelsägare i fåmansbolag sättes i särklass. I den mån de verkligen är arbetstagare i förhållande till företaget, bör de också omfattas av rätten till avdragsgill avsättning. Förbundet anför vidare.

Vad härefter angår den skatterättsliga lagstiftningen om stiftelser, så är det enligt förbundets mening en uppenbar brist, att pensioner till ägare av enskild firma eller till delägare i ett handels- eller kommanditbolag icke kan säkerställas avdragsgillt genom avsättning till pensionsstiftelse även om att enskild firma eller handelsbolag icke kan göra avsättning genom att till stiftelsen överlämna ett av den skattskyldige utfärdat skuldebrev. Då man ifråga om den allmänna sjukförsäkringen och ATP jämställt arbetsgivare och arbetstagare, bör enligt förbundets mening de enskilda företagarerna icke sättas i särklass, när det gäller rätten till avsättning till pensionsstiftelse. Det är rimligt, att även ägare av enskild firma eller delägare i ett handels- eller kommanditbolag får avdrag för avsättning till pensionsstiftelse, som gäller pension till honom själv, om betryggande kontroll finns.

Skånes handelskammare framhåller att utredningen från gällande lag övertagit bestämmelsen att hänsyn inte får tagas till pensionsutfästelse åt huvudaktieägare vid bestämmande av taket för avsättningarna. Sedan nu pensionsrätten för stora grupper av tjänstemän reglerats genom centrala uppgörelser framstår denna bestämmelse, enligt handelskammarens mening, alltmera som en oberättigad diskriminering av ifrågavarande anställda. Handelskammaren anser därför att hänsyn i fortsättningen bör få tagas även till pensionsutfästelser åt huvudaktieägare, i den mån utfästelserna icke överstiger de pensionsnormer som fastställts genom de nämnda centrala uppgörelserna. Den begränsning som ligger häri torde, framhåller handels-

kammaren, vara tillfyllest för att förebygga missbruk. Liknande synpunkter anföres av *Östergötlands och Södermanlands handelskammare*.

Föreningen Auktoriserade revisorer hemställer, att handelsbolag och kommanditbolag berättigas att företaga avsättning till stiftelse av den konstruktion, som utmärker stiftelserna i PRI-systemet, utan att medlen överlämnas till stiftelsen i annan form än genom av bolaget utfärdat skuldebrev samt att 4 st. av anvisningspunkt 2 till 29 § kommunalskattelagen (i förslaget 5 st. av anvisningspunkt 2 a) ändras i det hänseendet, att där angivet förbud att i pensionsreservberäkning för avsättning till pensionsstiftelse inräkna vissa personer icke skall gälla, därest avsättningen avser att säkerställa pension eller pensionsutfästelse motsvarande vad som utgår eller utfästs till övriga anställda.

Ikraftträdandebestämmelserna till ändringarna i anvisningarna till 29 §

Utredningen

Tillkomsten av ATP har, framhåller utredningen, skapat ett läge, i vilket nya beräkningar blir nödvändiga beträffande huvudparten av alla utfästelser om framtida pensioner. Sålunda skall avsättningar för att säkerställa tjänstemännens kompletterande pensioner beräknas på särskilt sätt. Omräkningar är nödvändiga även för arbetarpensioner så snart de har den vanliga klausulen inom SAF:s område, åsyftande att utlovad pension må nedsättas med de pensionsförmåner arbetaren kan bli berättigad att uppbära enligt ATP. Samma blir förhållandet med vad som kan tänkas komma att träda i stället för tidigare pensioner säkerställda i pensionsstiftelse.

Antages utredningens förslag att avsättning medges för en pensionsreserv beräknad på civilrättslig grundval, bör detta förslag, enligt utredningens mening, omedelbart träda i tillämpning. Det kan nämligen icke anses ändamålsenligt att göra beräkningar efter de gamla avsättningsreglerna ett år för att året därpå göra beräkningar efter helt nya grunder.

Utredningen föreslår, att de nya bestämmelserna skall träda i kraft samtidigt med föreslagen lagstiftning på det civilrättsliga området. Av utredningen har förordats att den civilrättsliga lagstiftningen sättes i kraft före 1961 års utgång. Bestämmelserna på skattesidan avses tillämpade första gången vid 1962 års taxering, dock med undantag för avtappningsregeln i 29 § 4 mom. som föreslås tillämpad först vid 1963 års taxering. Utredningen anför vidare.

Det förhållandet, att olika provisorier påkallats, visar angelägenheten att avlösa gällande regler. Vid 1960 års taxering gällde en särskild förordning (SFS 1960:41). Vid beräkning av avsättning till pensionsstiftelse var den skattskyldige befogad att i huvudsak bortse från att en s. k. SAF-klausul kunde vara fogad till pensionsutfästelsen. Svenska arbetsgivareföreningen har i en särskild framställning yrkat provisorisk lagstiftning för 1961 års taxering. För tjänstemannapension intjänad under år 1960 skulle avsättning medges till PRI-stiftelse även om företagen icke kunde beräkna skattetak för dessa eller för övriga utfästelser. Skulle nuvarande regler be-

stå, förefaller det icke osannolikt att provisorisk lagstiftning i ett eller annat hänseende kommer att yrkas också för nästa års taxering.

Utredningen är medveten om de olägenheter som är förenade med en tillämpning av de nya avsättningsreglerna första gången redan vid 1962 års taxering. Uträkningen av pensionsreservens storlek kräver tid. Det finnes endast få som är experter på denna uppgift. Men det är att märka att praktiska olägenheter av ungefär samma art skulle möta, om man i stället valde att låta nuvarande regler vara tillämpliga ännu ett beskattningsår. Beträffande företaget med räkenskapsår som avslutas före den 1 oktober 1961 kunde man likväl överväga att låta nuvarande regler få fortsatt tillämpning vid 1962 års taxering. Utredningen förutsätter, att frågan vid vilken tidpunkt de nya avsättningsreglerna bör träda i tillämpning kommer att belysas i olika remissyttranden.

Utredningen anser det lämpligt att parterna på arbetsmarknaden får ett rådtrum att anpassa sina relationer efter det nya kravet om oantastbarhet som villkor för att pensionsutfästelse skall få tagas i beaktande vid avsättning till pensionsstiftelse. I en övergångsbestämmelse har därför föreslagits att om en skattskyldig utfäst pension till arbetstagare före den 1 juli 1962 sådan utfästelse skall medföra avdragsrätt utan något villkor att pensionen skall vara oantastbar. När fribrevsrätt icke föreligger må dock vid beräkning av avdraget beaktas endast det belopp som var utfäst före den 1 juli 1962 jämte sådana vid nämnda tidpunkt eller senare utfästa tillägg, som må ha föranletts av levnadskostnadernas ökning fram till tidpunkten för avsättningen. Vid beräkning av pensionsreserven skall utfästelsen jämte förekommande tillägg antagas innefatta ett fribrev beräknat jämlikt 9 § andra stycket civillagen (10 § tredje stycket i departementsförslaget). Utredningen tillägger.

Hur övergångsbestämmelsen är avsedd att fungera må belysas av ett exempel. En arbetstagare erhöi år 1960 löfte om pension med 10 000 kr. per år. Löftet var ej förenat med rätt till fribrev. År 1968 utfäster sig arbetsgivaren att höja pensionen till 15 000 kr. — fortfarande utan rätt till fribrev. Samtidigt förklarar arbetsgivaren att denna höjning avser kompensation för levnadskostnadernas ökning. Levnadskostnaderna antages ha ökat med 20 procent från 1960 till 1968 (beräknas med ledning av socialstyrelsens levnadskostnadsindex). Arbetsgivaren får vid 1969 års taxering beakta ett pensionsbelopp av 12 000 kr. (10 000 + 20 procent). Avdrag erhålles för avsättning till pensionsstiftelse med kapitalvärdet av ett fribrev å den del av pensionen som skall antagas vara intjänad enligt den regel som uppställles i 9 § andra stycket civillagen. Vid detta tillfälle bortser man från de överskjutande 3 000 kronorna.

Slutligen må framhållas, att utredningen anser att punkt 2 av övergångsbestämmelserna till 1955 års ändringar i kommunalskattelagen rörande pensionsstiftelses skattskyldighet och rätt till avdrag för avsättning till sådan stiftelse bör gälla även i framtiden. Med hänsyn till utredningens förslag beträffande rätt till avdrag för avsättning för att trygga utgående pension torde, enligt utredningen, andra stycket av punkt 2 likväl kunna utgå som överflödigt. För att undvika hänvisning föreslår utredningen, att nämnda övergångsbestämmelse ersättes av förslagets övergångsbestäm-

melser punkt 3, där i tillämpliga delar innehållet i den äldre bestämmelsen upprepas.

Remissyttrandena

Från många remissinstansers sida framhålles svårigheterna för de skattskyldiga och för beskattnings- och tillsynsmyndigheterna att hinna verkställa och kontrollera beräkningar av pensionsreserv om bestämmelserna skall tillämpas redan vid 1962 års taxering. Av denna anledning förordas från flera myndigheters sida, nämligen *kammarrätten, rikskattenämnden* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Västmanlands, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län*, att de nya bestämmelserna för beräkning av avdragsgill avsättning tillämpas första gången vid 1963 års taxering. Enligt *kammarrätten* och *länsstyrelsen i Västerbottens län* bör därvid de för 1961 års taxering tillfälligt införda särbestämmelserna få giltighet under ytterligare ett år.

Länsstyrelserna i Kopparbergs och Norrbottens län förordar att de nya reglerna skall tillämpas första gången vid 1963 års taxering såvitt avser företag med räkenskapsår, som avslutas före den 1 oktober 1961.

Övriga hörda myndigheter har tillstyrkt de föreslagna övergångsbestämmelserna eller lämnat desamma utan erinran. *Överståthållarämbetet* framhåller, att det ur taxeringssynpunkt är angeläget att det oklara läget i fråga om avdragsrätten för pensionsstiftelseavsättningar, som uppstått i samband med tillkomsten av lagstiftningen om försäkring för allmän tilläggspension och i dess spår följande olika slag av pensionsanordningar för kompletterande pensioner, exempelvis PRI-systemet, snarast bringas ur världen. Provisorier av det slag som förekommit vid 1960 och 1961 års taxeringar har enligt ämbetet föranlett tvekan och tidsutdräkt i det praktiska taxeringsarbetet och även osäkerhet i förhållande till de skattskyldiga. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* understryker angelägenheten av att de föreslagna bestämmelserna träder i kraft snarast möjligt och framhåller att övergångssvårigheter alltid kommer att finnas oberoende av till vilken tidpunkt ikraftträdandet än bestämmes. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* gör följande uttalande.

Om ett företag till ett senare år nödgas uppskjuta en avsättning till pensionsstiftelse, när erforderlig utredning ej kunnat vinnas om skattetaket, ter sig denna olägenhet ringa jämförd med fördelen att få nuvarande provisorier ersatta med ny lagstiftning redan vid 1962 års taxering. För nystartade företag och företag som ej har pensionsstiftelse eller har en stiftelse med klart otillräcklig förmögenhet torde några utredningssvårigheter inte föreligga.

Ej heller beträffande företag med räkenskapsår som avslutas före den 1 oktober 1961 synes några undantagsregler vara nödvändiga. En företagare måste vid valet av räkenskapsperiod väga fördelar och nackdelar mot varandra. En av de senare är, att man i bokslutet ej kan beakta eventuella ändringar i skattelagstiftning eller rättspraxis. Denna nackdel kan emellertid uppvägas exempelvis av fördelen att få åtnjuta en ej obetydlig skattekredit. Om ett företag önskar ändra sitt bokslut i anledning av nu föreslagna beskattningsregler torde möjlighet härtill merendels föreligga. Enda olägen-

heten är då bestyret med ett nytt bokslut. Det synes för övrigt knappast riktigt att söka eliminera nackdelarna med brutet räkenskapsår och låta fördelarna kvarstå.

Näringslivets skattedelegation uttalar att — även om det i och för sig vore av värde att låta civillagstiftningen och avsättningsreglerna i kommunalskattelagen träda i kraft utan dröjsmål — det föreligger så betydande svårigheter att detta icke bör ske. Enligt delegationens uppfattning kan expertis icke förväntas finnas tillgänglig för att beräkna pensionsreserverna i så god tid att t. ex. överföringsbestämmelserna i civillagsförslaget och nämnda skatteregler skulle kunna utnyttjas vid 1962 års taxering. Delegationen fortsätter.

Skulle lagstiftningen träda i kraft i december 1961 medför detta också en olika behandling av företagen, beroende på tidpunkten för deras bokslut, en konsekvens som bör undvikas beträffande ikraftträdande av en permanent lagstiftning. För att ernå en önskvärd likformighet föreslår vi, att civillagen och avdragsreglerna träder i kraft den 1 mars 1962, givetvis med tillämpning först vid det följande årets taxering. Samtliga företag skulle därvid komma att behandlas lika vid 1963 års taxering. En speciallagstiftning likartad innevarande års erfordras i följd härav vid 1962 års taxering. Denna bör, för undvikande av alltför stora olägenheter, tillkomma under höstriksdagen 1961.

Liknande synpunkter anföres av *Kooperativa förbundet, Västergötlands och Norra Hallands handelskammare, Skånes handelskammare* samt *Föreningen Auktoriserade revisorer. Kooperativa förbundet* tillägger.

Beräkningarna av pensionsreservens storlek efter de i förslaget angivna normerna kan inte utföras schematiskt utan kräver inom konsumentkooperationens pensionsstiftelse ingående behandling och individuella överväganden för ca 40 000 anställda. Det bör här särskilt påpekas, att det i dagens situation är synnerligen svårt att finna kvalificerad arbetskraft på detta område. Den första beräkningen av pensionsreserven enligt de nya reglerna blir principiellt grundläggande för de efterföljande och måste därför ske med särskilt stor omsorg och med tillbörligt beaktande av de gällande pensionsutfästelsernas natur och andra svårbedömda omständigheter. Vad som gäller Konsumentkooperationens pensionsstiftelse torde också ha giltighet beträffande åtskilliga andra pensionsstiftelser.

Föreningen Auktoriserade revisorer framhåller, att under de första åren efter den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande kommer de allra flesta av de företag, som har pensionsstiftelse, att bli tvungna att företaga årliga beräkningar, och ett mycket stort antal företag, vilkas pensionsstiftelser nu äger ett kapital av en storleksordning i närheten av pensionsreserven eller senare kommer att erhålla ett sådant kapital, torde även i fortsättningen få lov att räkna med detta arbete såsom en årligen återkommande uppgift. Föreningen anser så vidsträckta krav på beräkningsarbeten föranleda avsevärda betänkligheter mot införandet av förslagen i betänkandet, såvida icke beräkningarna låter sig utföras enkelt. Helst böra de kunna genomföras utan anlitan av särskild försäkringsteknisk expertis, så att även de företag, som icke äger sådan inom sin personal, kunna utföra dem utan att be-

höva konsultera utomstående. Föreningen säger sig emellertid vara synnerligen tveksam om huruvida detta krav på enkelhet är tillgodosett i de föreliggande lagförslagen.

Sveriges köpmannaförbund anser att man i fråga om företag, som avslutat sitt räkenskapsår före den 1 oktober 1961, rimligen bör låta nuvarande regler få fortsatt tillämpning vid 1962 års taxering.

Vad utredningen föreslagit i punkt 2 och punkt 3 av övergångsbestämmelserna har i regel tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissmyndigheterna. Beträffande bestämmelserna i punkt 2 att avdrag medges för avsättning avseende utfästelse om pension, vilken icke är förenad med fribrev, när utfästelsen lämnats före den 1 juli 1962 uttalar dock *Landsorganisationen* att det — med hänsyn till arbetsmarknadsparternas anpassningsbehov till ett nytt system — vore önskvärt att tidpunkten framflyttades till den 1 januari 1963.

Skånes handelskammare gör följande uttalande.

Enligt punkt 2 i de för kommunalskattelagen föreslagna övergångsbestämmelserna skall avdrag medges för avsättningar för äldre pensionsutfästelser, som icke är förenade med fribrev. Man skulle ha väntat sig att utredningen föreslagit en motsvarande övergångsbestämmelse för sådana kvarstående äldre pensionsutfästelser, som avgivits av pensionsstiftelser. Någon dylik övergångsbestämmelse innehåller förslaget emellertid icke. Utredningen har i motiveringen till civillagsförslaget framhållit, att stiftelseutfästelserna ger den pensionsberättigade ett bräckligt stöd. Från denna utgångspunkt synes det föga rimligt att motverka en förbättring av detta stöd, som dock är det enda den pensionsberättigade i det avsedda fallet har, genom att vägra avdragsrätt för kvarstående äldre stiftelseutfästelser. Handelskammaren — som ovan motsatt sig förbudet för stiftelser att utfästa pension — får därför yrka, att om förbudet införes, avdrag det oaktat skall kunna erhållas för avsättningar till tryggande av kvarstående äldre utfästelser av detta slag.

Såsom framgår av den i proposition nr 177 lämnade redogörelsen för remissyttrandena har bl. a. från länsstyrelsernas sida framhållits, att kontrollen av pensionsreservberäkningarna kan komma att medföra avsevärt merarbete för såväl taxerings- som tillsynsmyndigheter.

I en den 8 september 1961 dagtecknad till chefen för justitiedepartementet ställd skrivelse har *Svenska arbetsgivareföreningen* till närmare klargörande av den föreliggande situationen för pensionsstiftelserna anfört följande.

Under år 1960 träffades överenskommelser avseende kompletterande pensionsförmåner åt tjänstemän. Enligt en uppgörelse mellan Svenska Arbetsgivareföreningen, Svenska Industritjänstemannaförbundet och Sveriges Arbetsledareförbundet har för möjliggörande av pensionering i egen regi anordnats ett särskilt system för tryggande av dessa pensioner. Systemet har ingående refererats av Pensionsstiftelseutredningen, varför någon redogörelse för detsamma ej erfordras i detta sammanhang. Sättes i enlighet med utredningens förslag den civilrättsliga och den skatterättsliga lagstiftningen i kraft redan innevarande år uppstår för företag, som anslutit sig till detta system, åtskilliga problem, vilkas lösande förutsätter flera åtgärder av lagstiftaren och myndigheter.

Företag med bokslut efter lagens ikraftträdande har att uträkna pensionsreserven i de äldre stiftelserna och Pensionsregistreringsinstitutet (PRI) skall beräkna pensionsreserven i de s. k. PRI-stiftelserna. Enligt uppgift från SPP och PRI har hittills (den 31 augusti 1961) de hos SPP försäkrade pensionerna kunnat omräknas i enlighet med överenskommelserna om kompletteringspensioner per den 1 januari 1960 för cirka 94 000 anställda. 46 000 dylika pensioner återstår att omräkna. Vid ingången av år 1961 kan beståndet i PRI beräknas omfatta cirka 120 000 anställda. Det kan förväntas att företag med bokslut efter lagens ikraftträdande skall med anlitan av uppgifter från SPP uträkna pensionsreserven i sina gamla stiftelser. Därmed skulle också eventuellt befintliga överskott i sistnämnda stiftelser kunna fixeras. Däremot saknas möjlighet för PRI att exakt ange pensionsreserven i de nyinrättade PRI-stiftelserna vid utgången av de räkenskapsår, för vilka taxering sker år 1962. Kontakt har därför under hand tagits med Kungl. Försäkringsinspektionen, som förklarar sig beredd att, under förutsättning av vederbörande avtalsslutande parter godkännande, i grunderna för beräkning av pensionsreserv enligt den väntade lagstiftningen förorda intagandet av vissa schablonregler för beräkning av pensionsreserven i PRI-stiftelserna. Dessa schablonregler bör avse en övergångstid och tillämpas vid 1962 års taxering. På dylikt sätt utformade grunder skulle lösa de civilrättsliga och skatterättsliga frågorna för de företag, vilkas bokslut inträffar efter lagstiftningens ikraftträdande.

Taxeringen år 1962 avser emellertid även företag, vilkas bokslut inträffar fr. o. m. den 1 mars 1961 t. o. m. dagen före lagens ikraftträdande. Företag med sådana bokslutstidpunkter kan i övervägande antalet fall på grund av gällande stiftelsestadgar icke överföra medel från gamla stiftelser till PRI-stiftelserna. För nyavsättning till PRI-stiftelse skulle företaget med överskott i sina gamla stiftelser icke erhålla avdrag vid 1962 års taxering, såvida ej särskild lagstiftning öppnar möjlighet därtill. Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, ömsesidigt (FPG), har i sin bolagsordning en bestämmelse av innebörd att försäkringstagare skall i varje års bokslut avsätta medel till PRI-stiftelse och bringa upp dess förmögenhet till en på visst sätt beräknad pensionsskuld. Skulle den nya lagstiftningen gälla vid 1962 års taxering är som nyss nämnts företagen icke berättigade — annat än i undantagsfall — att överföra medel till sina PRI-stiftelser. FPG har därför förhört sig hos Försäkringsinspektionen om inspektionen såsom tillsynsmyndighet kommer att inskrida mot ett förfarande, innebärande att dessa företag utfäster sig gentemot FPG att, så snart civillagstiftningen det möjliggör, från gamla stiftelser överföra erforderliga belopp till PRI-stiftelserna. Försäkringsinspektionen torde enligt vad föreningen under hand inhämtat icke komma att göra anmärkning mot ett sådant förfarande.

För de företag, som icke har överskott i gamla stiftelser, bör den nya lagstiftningen innebära rätt till avdrag vid 1962 års taxering för en på ovan angivet sätt schablonmässigt beräknad pensionsreserv i PRI-stiftelserna. Öppnas möjlighet för företagen att förfara på nu angivet sätt, skulle de rättsliga problemen i samband med ett ikraftträdande innevarande år reduceras så långt sig göra låter.

Av vad ovan anförts framgår, att flera åtgärder måste vidtagas för att ett ikraftträdande i slutet av innevarande år icke skall medföra allvarliga svårigheter för företagen. En enklare lösning vore dock att, som skattedelegationen förordat i sitt yttrande, en provisorisk skattelagstiftning genomföres av samma innehåll som den som gällt vid 1961 års taxering.

Departementschefen

Av den lämnade historiken och redogörelsen för gällande rätt framgår, att möjligheterna till skattefria avsättningar till pensionsstiftelser successivt begränsats sedan 1930-talets sista år. Anledningen till att avdragsrätten på detta sätt beskurits har varit dels att man velat förhindra att bestämmelserna utnyttjades i syfte att nå icke avsedda skatteförmåner, dels att alltför liberala avsättningsmöjligheter inte ansetts förenliga med en konjunkturstabilerande ekonomisk politik. Trots att avsättningsmöjligheterna begränsats möjliggör dock nu gällande bestämmelser, att till pensionsstiftelse i regel kan skattefritt överföras betydligt mer än som svarar mot den vid bokslutstillfället uppkomna pensionsskulden beräknad efter försäkringsmässiga grunder.

Det förändrade läge, som uppstått för pensionsstiftelserna genom tillkomsten av ATP och de i prop. 177 föreslagna ändringarna i civilrättsligt hänseende av pensionsstiftelseinstitutet, gör det nödvändigt att ånyo överse de skatterättsliga bestämmelserna på detta område. Utformningen av nuvarande skatteregler får ses mot bakgrunden av att pensionsfrågan före ATP:s tillkomst för det stora flertalet anställda var helt beroende av frivilliga åtaganden från arbetsgivarens sida. Genom liberala avsättningsmöjligheter har man i viss mån velat stimulera företagen att lämna pensionsutfästelser. Som en följd härav har vid beräkning av avdragsgill avsättning godtagits även utfästelser om s. k. antastbar pension d. v. s. pensioner, som utgår endast under förutsättning att den anställde vid uppnådd pensionsålder fortfarande är i tjänst hos arbetsgivaren i fråga. Även i övrigt har önskemålet att stimulera till pensionsutfästelser påverkat bestämmelsernas utformning.

Pensionsstiftelseutredningens förslag innebär att möjligheterna till skattefria avsättningar till pensionsstiftelser ytterligare begränsas. Sålunda framför utredningen krav på oantastbara pensionsutfästelser som grund för avdragsgilla avsättningar, d. v. s. utfästelserna skall innebära rätt till fribrev vid avgång från tjänsten före uppnådd pensionsålder. Dock skall utfästelser om antastbara pensioner godtagas vid beräkning av avdragsgill avsättning om de lämnats före den 1 juli 1962.

Utredningens förslag i denna del, som tillstyrkts eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga remissinstanser, bör även enligt min mening genomföras. Oaktat utfästelser om antastbar pensionsrätt även i fortsättningen och framför allt innan ATP trätt helt i kraft kan ha betydelse för de anställda, finnes inte längre samma anledning att genom liberala avsättningsregler stimulera till dylika utfästelser. De senaste pensionsuppgörelserna på arbetsmarknaden visar också att utvecklingen nu fört fram till ett läge, där lämnandet av oantastbara pensionsförpliktelser synes bli det normala.

Kravet på fribrev som förutsättning för avdragsrätt gäller endast framtida utfästelser. Jag anser mig kunna tillstyrka utredningens förslag, att av-

drag medgives för avsättning i fråga om redan lämnade utfästelser om antastbar pension, även om en dylik avdragsrätt i viss mån kan sägas minska företagarnas intresse av att förena dessa utfästelser med fribrev. Genom den av utredningen föreslagna övergångsbestämmelsen, att avdrag medgives för avsättning avseende utfästelse om antastbar pensionsrätt om utfästelsen lämnats före den 1 juli 1962, lämnas rådrum för anpassning till de nya reglerna. I och för sig bör denna tidsfrist vara tillfyllest, men jag vill dock, med hänsyn till behovet för arbetsmarknadens parter av en viss anpassningstid, inte motsätta mig att densamma utsträcker till den 1 januari 1963.

Enligt utredningens förslag skall vidare den skattskyldige vid avsättning till pensionsstiftelse få beakta utfästelse endast om utfästelsen gjorts av den skattskyldige själv. Även detta innebär en begränsning i fråga om avsättningsmöjligheten, då enligt gällande bestämmelser en skattskyldig vid avdrag för avsättning till pensionsstiftelse har rätt att beakta icke blott utfästelse om pension av den skattskyldige själv utan även utfästelse från pensionsstiftelse. Näringslivets skattedelegation befarar, att kravet på att utfästelsen skall ha gjorts av den skattskyldige kan tänkas motverka arbetsgivarnas intresse av att lämna pensionsutfästelser. Särskilt för de mindre företagen skulle den föreslagna regeln bli besvärande och tänkas få till följd, att dessa företag ställer sig avvisande till ytterligare frivilliga tilläggs pensioner.

Förslaget i denna del får ses i samband med utredningens förslag till lag om pensionsstiftelses verksamhet. Enligt sistnämnda lagförslag, som underställes riksdagen i prop. nr 177 — där benämnt förslag till lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse — får pensionsstiftelse i fortsättningen ej utfästa pension. Sker det ändå är utfästelsen ogiltig. Godtages denna bestämmelse i förslaget till lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse får, som utredningen framhåller, den föreslagna skatteregeln betydelse endast i fråga om redan lämnade utfästelser.

Ett pensionslöfte, som kan göras gällande enbart gentemot en pensionsstiftelse, är i regel mindre värdefullt för arbetstagaren än ett sådant löfte av hans arbetsgivare, som är förenat med säkerhet i stiftelsemedel. Den föreslagna skatteregeln får till följd att — i de fall pensionsstiftelse lämnat utfästelser — arbetsgivaren själv måste ikläda sig ansvar för dessa pensionsutfästelser, därest de skall få tas i betraktande vid beräkning av avdragsgill avsättning. Då en sådan verkan av skattereglerna i och för sig får anses önskvärd, anser jag mig kunna tillstyrka utredningens förslag i denna del. Hinder föreligger givetvis inte mot att en arbetsgivare allenast delvis övertar en av pensionsstiftelse tidigare gjord utfästelse. Avdragsrätten begränsas då till den del av utfästelsen som arbetsgivaren övertagit. Arbetsgivaren kan således överta pensionsutfästelser till så stor del, att pensionsreserven för övertagna utfästelser svarar mot redan avsatta medel.

I ett hänseende innebär utredningens förslag en uppmjukning i förhållande till nu gällande avsättningsregler. I fråga om redan utgående pensioner förordar utredningen en återgång till vad som gällde före 1955

års ändring, nämligen att dylik pension skall beaktas vid beräkning av avdragsgill avsättning även om pensionen inte grundar sig på utfästelse. Utredningen motiverar förslaget i denna del med att utredningen velat i möjligaste mån uppställa gemensamma regler för civilrätt och skatterätt.

I och för sig är det givetvis önskvärt att pensionsreserven, beräknad enligt civilrättsliga och skatterättsliga regler, alltid varit densamma. Såsom vissa remissinstanser framhållit har en sådan överensstämmelse inte helt kunnat uppnås. Vid beräkning av pensionsreserv enligt den civilrättsliga lagstiftningen beaktas t. ex. utfästelser till huvudaktieägare och framtida utfästelser om antastbar pension. Därmed minskas i viss mån betydelsen av att ha samma regler i civilrätt och skatterätt i fråga om utgående pensioner. Då ett bifall till utredningens förslag i denna del, såsom bl. a. riksskatte-nämnden framhållit, kan leda till tolkningssvårigheter och därmed även till skatteprocesser, vill jag för egen del förorda att kravet på utfästelse bibehålles även då det gäller utgående pensioner. Framhållas må att om ett företag börjat utbetala pension i enlighet med tillämplig sedvänja det vanligen uppstår en för företaget juridiskt bindande förpliktelse att även fortsättningsvis utbetala denna pension. Enda skillnaden blir således att företaget, om pensionen skall tas i beaktande vid beräkning av avdragsgill avsättning, måste bekräfta den i realiteten redan föreliggande förpliktelsen. Vid bifall vill jag nu förordat bör gällande övergångsbestämmelse beträffande pensioner, som börjat utgå vid ikraftträdandet av 1955 års lagstiftning, alltfört äga giltighet.

Utredningens förslag om krav på ränta i fråga om de skuldebrev, som avlämnas i samband med avsättningar efter lagens ikraftträdande, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. För egen del anser jag mig böra tillstyrka förslaget i denna del. Med anledning av vad sparbanksinspektionen anfört vill jag framhålla, att företagaren givetvis kan, om han så önskar, utbetala räntebeloppet till stiftelsen. Den föreslagna utformningen av lagtexten lägger inte hinder i vägen härför. Ett krav på en förräntning av minst tre procent i enlighet med vad utredningen förordat synes godtagbart även då det gäller bankföretagens pensionsstiftelser.

Frågan om ränta å reverserna får särskild betydelse, då stiftelseförmögenheten nått taket för skattefria avsättningar. Några remissinstanser har ifrågasatt att avdrag för ränta borde vägras i dylika fall. Den av utredningen föreslagna avtappningsregeln minskar emellertid risken för överavsättningar genom att ränta tillföres stiftelsen och jag vill därför för närvarande inte förorda en regel av sådan innebörd. Å andra sidan finns inte skäl godkänna högre ränta än av utredningen föreslagna sex procent. Med anledning av vad vissa remissinstanser uttalat angående säkerhetskravet i samband med reversavsättningar må framhållas, att detta, såsom även i prop. 177 uttalats, är en fråga som inte kan komma under prövning i detta sammanhang.

Utredningens förslag, att maximiavsättningen, skattetakets, i fortsättningen skall motsvara en efter försäkringstekniska grunder beräknad

pensionsreserv, har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det helt övervägande antalet remissinstanser. Vad i remissyttrandena uttalats angående utformningen av de försäkringstekniska grunderna har återgivits i prop. 177. De grunder, som kommer att gälla vid beräkning av pensionsreserv enligt den civilrättsliga lagstiftningen, bör kunna accepteras även i skatterätten. Jag tillstyrker därför utredningens förslag i denna del. Tilläggas må att frågan om rätten till avdrag för stiftelseavsättningar i första hand måste bedömas som en fråga rörande pensionering och inte som en möjlighet att skattefritt bevara vinstmedel inom företagen.

Det utrymme, som vid viss tidpunkt finns för avsättning till pensionsstiftelse, motsvarar skillnaden mellan skattetaket och värdet av stiftelsens förmögenhet. Några remissinstanser har ifrågasatt behovet av särskilda normer för värdering av stiftelsens tillgångar. Till detta vill jag framhålla, att tillgångarna givetvis skall upptagas till det värde, som de kan anses betinga vid försäljning under normala förhållanden. Det finns ingen anledning att på en omväg öka avsättningsmöjligheterna genom att tillåta lägre värdesättning å stiftelsens tillgångar än saluvärdena. Någon uttrycklig föreskrift angående värdesättningen anser jag inte erforderlig. Det närmare ställningstagandet till tveksamma värderingsfrågor torde få överlåtas åt praxis. Det får ankomma på riksskattenämnden att i mån av behov ge vägledande anvisningar.

Beträffande *f å m a n s b o l a g e n* har utredningen icke föreslagit några ändrade bestämmelser. Det får ankomma på utredningen att i sitt fortsatta arbete undersöka, om sådana regler kan utformas, att avsättning för huvudaktieägarens pensionering kan medgivas utan risk för att reglerna missbrukas. Någon ändring i gällande bestämmelser kan jag därför icke nu förorda. Ej heller är jag beredd tillstyrka att handels- och kommanditbolag beredes förmånligare avsättningsmöjligheter än enskilda rörelseidkare. Det är i praktiken understundom svårt att avgöra om ett visst företag utgör enskild firma eller bolag.

Även om de enskilda detaljerna i utredningens förslag till ändrade bestämmelser i fråga om avsättning till pensionsstiftelse i huvudsak kan sägas ha fått ett gynnsamt mottagande vid remissbehandlingen, framhålles dock från såväl myndigheter som organisationer att beräkningen och kontrollen av den skattemässiga pensionsreserven kommer att innebära mycket arbete för skattskyldiga och beskattningsmyndigheter. På grund härav förordar flera remissinstanser att bestämmelserna sättes i kraft först vid 1963 års taxering.

Såsom även utredningen framhållit är vissa olägenheter förenade med utredningens förslag att de nya avsättningsreglerna skall tillämpas första gången redan vid 1962 års taxering. Uträkningen av pensionsreservens storlek kräver sin tid och det finnes endast få som är experter på denna uppgift. Det är emellertid att märka att praktiska olägenheter av ungefär samma art skulle möta, om man i stället väljer att låta nuvarande regler vara tillämp-

liga ännu ett år. Även beräkningen av nuvarande skattetak med hänsyn tagen till förändringarna genom ATP:s tillkomst är tidsödande och kräver ofta medverkan av experter och denna beräkning skulle få betydelse endast vid 1962 års taxering.

Till detta kommer att jag icke är beredd att för 1962 års taxering tillstyrka en provisorisk lagstiftning i fråga om stiftelseavsättningar motsvarande den som gällde vid 1961 års taxering. En sådan lagstiftning skulle få till följd betydande överavsättningar i förhållande till nu gällande skattetak, vilket tak i sin tur är högre än det av utredningen förordade. Man skulle därigenom ytterligare öka svårigheterna i samband med den av utredningen föreslagna avtappningsregeln, då det synes ofrånkomligt att dessa nya överavsättningar snarast måste återföras. Den uppmjukning av avtappningsreglerna, som jag i det följande kommer att förorda, skulle då inte kunna tillstyrkas.

Såsom framgår av skrivelsen av den 8 september 1961 från Svenska arbetsgivareföreningen kan de speciella problem, som är förbundna med de PRI-anslutna företagens pensionsavsättningar, lösas om de nya bestämmelserna tillämpas från och med 1962 års taxering. Jag erinrar om att i prop. 177 framhållits, att hinder inte bör möta att i samband med fastställandet av de försäkringstekniska grunderna för beräkning av pensionsreserv föreskrives schablonregler, som under en övergångstid kan gälla för beräkning av pensionsreserv i PRI-stiftelserna och liknande slag av stiftelser. Då dessa grunder skall tillämpas vid beräkning av pensionsreserv enligt såväl den civilrättsliga som den skatterättsliga lagstiftningen följer därav, att schablonreglerna blir tillämpliga även vid beräkning av skattetaket vid 1962 års taxering. Framhållas må att behovet av schablonregler för PRI-stiftelserna i och för sig inte föranledes av att de nya reglerna sättes i kraft vid 1962 års taxering. Liknande schablonregler skulle blivit erforderliga för dessa stiftelser vid nämnda taxering även om ikraftträdandet av de nya bestämmelserna framflyttades till 1963 års taxering.

Det förhållandet, att de nya bestämmelserna sättes i kraft redan vid 1962 års taxering innebär inte att alla företag, som har pensionsstiftelser, då måste beräkna den skattemässiga pensionsreserven. De många företag, som vet att redan gjorda avsättningar överstiger det nya skattetaket, behöver inte göra några beräkningar. Företag, som tidigare inte gjort avsättningar eller endast gjort mindre sådana, kan ofta genom en överslagsberäkning konstatera, att den avsättning man vill göra måste ligga inom taket. Den exakta beräkningen av pensionsreserven kan då uppskjutas till ett kommande år. Jag vill i detta sammanhang erinra om att utredningen kommer att utge vissa tabeller för underlättandet av pensionsreservsberäkningarna.

Endast de företag, som önskar göra avsättning men som är tveksamma om stiftelseförmögenheten genom avsättningen kommer att överstiga den avdragsgilla reserven, måste göra en exakt takberäkning. Hinner ett sådant företag inte före bokslutstillfället göra en exakt takberäkning, får företaget

antingen uppskjuta avsättningen till ett senare år eller också avsätta det belopp, som vid en överslagsberäkning bedömes som avdragsgillt, och till avsättningen knyta villkoret att densamma sker under förutsättning att avdrag medgives vid taxeringen. Skulle avdrag för avsättningen helt eller delvis vägras har företaget då möjlighet att återföra det för mycket avsatta beloppet. Ett förbehåll av sistnämnd art göres redan nu, då tveksamhet beträffande avdragsrätten föreligger. Det förhållandet, att vissa företag, som inte hinner verkställa en exakt beräkning av skattetaket, väljer att uppskjuta ytterligare avsättningar till ett kommande år, utgör inte något avgörande skäl mot att sätta de nya bestämmelserna i kraft redan vid 1962 års taxering.

Några remissinstanser har förordat, att nuvarande bestämmelser borde få gälla vid 1962 års taxering beträffande företag, som har s. k. brutet räkenskapsår. Även utredningen har antytt att man kunde överväga särskilda regler för företag med räkenskapsår, som avslutats före den 1 oktober 1961. Med anledning härav vill jag framhålla, att utredningens betänkande avlämnades i början av april detta år. Utredningens förslag har således varit känt vid den tidpunkt, då företag med brutet räkenskapsår upprättat det bokslut, som skall ligga till grund för 1962 års taxering. Med hänsyn till den diskussion, som de senaste åren förts kring problemet med pensionsstiftelseavsättningar, torde företagen ha varit medvetna om att avsättningsmöjligheterna kunde komma att begränsas vid 1962 års taxering. I den mån företagen gjort avsättning har de sannolikt till avsättningen knutit det villkoret att avdrag medgives vid taxeringen. Skulle det mot förmodan finnas företag, som i 1962 års bokslut gjort en stiftelseavsättning, vilken inte kan godkännas enligt de nya bestämmelserna, och som till avsättningen inte knutit ett sådant villkor som nyss sagts, kan detta företag — enligt de bestämmelser jag i det följande kommer att föreslå — uttaga gottgörelse ur överskottet i stiftelsen för kommande pensionskostnader utan att beskattas härför i den mån gottgörelsen skett av stiftelsemedel, för vilka avdrag icke åtnjuts vid taxeringen. Det synes därför inte finnas någon anledning att införa särskilda ikraftträdandebestämmelser för företag med brutet räkenskapsår.

Vad så angår beskattningsmyndigheternas arbete med kontrollen av pensionsreservberäkningarna i de fall, då avdrag för avsättning yrkas, må framhållas att denna kontroll liksom hittills måste grundas på den utredning, som företaget lämnar. Det åligger företaget att förete en tillfredsställande utredning angående skattetaket. Beskattningsmyndigheterna bör kunna godtaga en uträkning av den skattemässiga pensionsreserven, som verkställts av person, vilken har erfarenhet på området och är att anse som trovärdig. Vare sig sakkunnig anlitas eller ej bör för taxeringsmyndigheterna framläggas de fakta varpå beräkningarna är grundade. Det är därvid främst fråga om vad utfästelsen åsyftat samt storleken av verkliga eller fingerade fribrev. I tveksamma fall kan frågan om pensionsreservens beräkning, om taxeringsintendenten så finner lämpligt, underställas försäkringsinspektionen. Givetvis hör detta ske endast i undantagsfall. Det finns en-

ligt min mening knappast anledning antaga att det förhållandet, att de nya avsättningsreglerna i stället för de nuvarande gäller vid 1962 års taxering, skulle innebära någon större ökning av beskattningsnämndernas arbete i fråga om kontrollen av stiftelseavsättningar. En annan sak är att kontrollen i samband med den föreslagna avtappningsregeln kan bli mera betungande. Till denna fråga skall jag återkomma i det följande.

Av det sagda framgår att jag kan tillstyrka utredningens förslag att de nya avsättningsreglerna träder i kraft för samtliga företag vid 1962 års taxering. Såsom jag tidigare förordat bör den av utredningen i punkt 2. av övergångsbestämmelserna angivna tidsfristen utsträckas till den 1 januari 1963. Om kravet på utfästelse bibehålles även för utgående pensioner föranleder detta, som även tidigare framhållits, ett tillägg till punkt 3. av de föreslagna övergångsbestämmelserna.

Till punkt 2 av övergångsbestämmelserna enligt utredningens förslag har fogats ett tillägg. Beträffande detta tillägg vill jag framhålla följande.

Såsom jag redan förordat bör avdrag för avsättning medgivnas för sådana utfästelser om antastbar pension, vilka lämnats före den 1 januari 1963. Man fingerar därvid att utfästelsen är förenad med fribrev beräknat enligt 10 § tredje stycket i den föreslagna civilrättsliga lagstiftningen. Förenas en före nämnda dag lämnad utfästelse om antastbar pension i sin helhet med fribrev, d. v. s. göres oantastbar, är de föreslagna övergångsbestämmelserna inte längre tillämpliga å utfästelsen. Vid beräkning av avdragsgill avsättning motsvaras pensionsreserven av kapitalvärdet av den utfästa pensionen till den del densamma enligt utfästelsen intjänats vid tillfället för beräkningen. Om utfästelsen i fråga endast till en del förenas med fribrev, får utfästelsen anses uppdelad i två delar, en avseende antastbar pension och en avseende oantastbar pension. De av utredningen föreslagna övergångsbestämmelserna är alltså tillämpliga å den del av utfästelsen som avser antastbar pension.

I prop. nr 177 med förslag till civilrättslig lagstiftning i fråga om pensionsstiftelser konstateras, att reglerna om pensionsreserv enligt nämnda lagförslag ej beaktar det särskilda läge, att en från början antastbar utfästelse uppdelas i en antastbar och en oantastbar del. Det framhålles emellertid att det framstår som naturligt att pensionsreserven ej bör minska på grund av en sådan uppdelning. Ett belopp motsvarande kapitalvärdet av vad som fingeras vara intjänat av den ursprungliga utfästelsen bör alltså ligga kvar i stiftelsen till tryggnad av arbetstagarens pensionsrätt.

Då det gäller den skatterättsliga lagstiftningen synes det skäligt att — om en antastbar utfästelse, som enligt de av utredningen föreslagna övergångsbestämmelserna skall beaktas vid beräkning av avdragsgill avsättning, till en del förenas med fribrev — detta förhållande i princip inte skall medföra minskade avsättningsmöjligheter. Jag anser mig därför böra förordas att till punkt 2 av de av utredningen föreslagna övergångsbestämmelserna fogas ett tillägg av innebörd, att om en antastbar utfästelse, som omfattas av nämnda bestämmelser, till en del förenas med fribrev, den återstående

antastbara delen av den utfästa pensionen skall anses tillfullo intjänad. För den oantastbara delen motsvaras pensionsreserven av kapitalvärdet av den pension som enligt utfästelsen intjänats vid tiden för beräkningen. Såsom förutsättning för att pensionsreserven för den antastbara delen skall få beräknas på sätt nu angivits bör dock gälla, att för de båda pensionsdelarna sammanlagt inte beräknas en större pensionsreserv än som skulle ha beräknats om den ursprungliga utfästelsen inte förenats med fribrev. Sistnämnda spärregel synes dock inte böra gälla i fall då den skattskyldige, t. ex. när fråga är om ett PRI-anslutet företag, till utfästelsen om den oantastbara pensionsdelen knutit åtaganden att till pensionsstiftelse avsätta medel för pensionen jämte tillägg till denna. Det sagda kan belysas av det exempel som anförts i prop. nr 177 och som jag här får återge med vissa kommentarer i fråga om den skatterättsliga tillämpningen.

En arbetstagare erhåller, då han anställs vid 40 års ålder, en utfästelse om antastbar pension å 25 000 kronor om året från 65 år. Det antages att han anstälts före den 1 januari 1963, varför utfästelsen enligt punkt 2 av övergångsbestämmelserna skall beaktas vid beräkning av avdragsgill avsättning. Enligt bestämmelserna i 10 § tredje stycket i den civilrättsliga lagstiftningen fingeras för beräkning av pensionsreserv, att arbetstagaren årligen intjänar 1/25 av den utfästa pensionen, d. v. s. 1 000 kronor. När arbetstagaren är 50 år anses han sålunda ha intjänat en årlig pension om 10 000 kronor. Vid beräkning av avdragsgill avsättning beräknas pensionsreserven för utfästelsen till kapitalvärdet av 10 000 kronor. Arbetsgivaren utfäster, då arbetstagaren fyller 50 år, att den återstående delen av pensionen, 15 000 kronor, skall vara förenad med fribrev; fribrevsbeloppet stiger enligt utfästelsen med 1 000 kronor per år. Pensionen anses då uppdelad på en antastbar och en oantastbar del. Enligt det av mig förordade tillägget till punkt 2 av övergångsbestämmelserna får pensionsreserven för den antastbara delen beräknas som kapitalvärdet av 10 000 kronor, d. v. s. den antastbara pensionen anses tillfullo intjänad. Den oantastbara delen motsvarar en utfästelse om pension å 15 000 kronor. Efter fem år, när arbetstagaren fyllt 55 år, utgör den skattemässiga pensionsreserven dels kapitalvärdet av ett fingerat fribrev om 10 000 kronor, dels kapitalvärdet av ett verkligt fribrev om 5 000 kronor eller sammanlagt kapitalvärdet av ett fribrev om 15 000 kronor. Om den ursprungliga utfästelsen inte förenats med fribrev, hade pensionsreserven vid beräkning av avdragsgill avsättning beräknats till kapitalvärdet av ett fingerat fribrev om 15 000 kronor.

I detta exempel har således möjligheten att skattefritt avsätta till pensionsstiftelse varken ökat eller minskat genom rätten till fribrev. Det verkliga fribrevet kunde emellertid, beroende på de regler som i utfästelsen angivits för intjänandet, ha varit större eller mindre än 5 000 kronor. Om det verkliga fribrevet varit t. ex. 6 000 kronor och den skattskyldige åtagit sig att till pensionsstiftelse avsätta medel för pensionen jämte tillägg till denna, får den skattemässiga pensionsreserven enligt det av mig förordade tillägget till punkt 2 av övergångsbestämmelserna beräknas till kapitalvärdet av ett fri-

brev om sammanlagt 16 000 kronor. Tilläggas må, att — om en utfästelse om antastbar pension, som lämnats före den 1 januari 1963, till en del förernas med fribrev — det alltid står den skattskyldige fritt att vid beräkning av avdragsgill avsättning anse de båda pensionsdelarna som två helt skilda utfästelser. Det fingerade fribrevet för den antastbara pensionen i exemplet kommer då att uppgå till endast $\frac{15}{25}$ av 10 000 kronor det år den anställde fyllt 55 år.

Slutligen vill jag något beröra ett speciellt problem som har samband med beräkningen av pensionsreserv. För att kunna beräkna pensionsreserven är det nödvändigt att känna till storleken av utlovade pensioner. Om emellertid pensionsutfästelsen, som ofta är fallet, har den innebörden att pensionen skall reduceras med vad den anställde må komma att uppbära genom ATP och, i vissa fall, folkpension, är det svårt att fastställa storleken av den pension, som skall utgå från företaget. Man måste då beräkna de belopp, som den anställde kan komma att erhålla i tilläggspension och folkpension.

Redan i prop. nr 40 till 1960 års riksdag berörde jag detta problem. Jag uttalade då att man borde kunna godtaga att den allmänna tilläggspensionen beräknades som om den anställde under följande år fram till pensionsåldern hade samma lön som under det aktuella beskattningsåret. Jag vill som min mening ånyo understryka att det bör godtagas att man i detta sammanhang vid beräkning av kommande tilläggspension av praktiska skäl får bortse från framtida förändringar i lönen och basbeloppets storlek. Folkpensionens storlek beräknas på grundval av de beslut, som föreligger vid beskattningsårets utgång. Enligt vad jag erfarit har pensionsstiftelseutredningen för avsikt att efter dessa principer utarbeta tabeller, som utvisar de belopp, varmed utlovade pensioner i förekommande fall skall reduceras med hänsyn till ATP och folkpension. Då utvecklingen, så vitt kan bedömas, går mot högre folkpensioner och högre tilläggspensioner innebär vad jag nu förordat att pensionsreserverna för de kompletterande pensionerna blir något för högt beräknade, vilket förhållande dock bör kunna godtagas.

Tillägg till 29 § 4 mom. jämte ikraftträdandebestämmelser

Utredningen

Utredningen framhåller, att en av dess uppgifter varit att föreslå den lagstiftning för pensionsstiftelser som fordras i det läge som uppstått genom tillkomsten av lagstiftningen om allmän tilläggspensionering (ATP). Såsom ett led i detta arbete har möjlighet öppnats för en arbetsgivare att ur överskott i pensionsstiftelse gottgöra sig den del av hans avgift till ATP, som kan anses hänföra sig till lön eller annan ersättning åt sådana personer vilka omfattas av stiftelsens ändamål. Detta framgår av förslaget till lag om pensionsstiftelses verksamhet 4 § jämförd med 6 § (5 och 7 §§

i departementsförslaget). Gottgörelse kan enligt nämnda paragrafer ske för vad arbetsgivaren utgivit såsom pensionspost eller avgift för pensionsförsäkring (inbegripet avgift till ATP) eller för annan kostnad i samband med pensionering avseende nämnda personer.

I betänkandet framhålles att, då avdrag för avsättning till pensionsstiftelse medges, detta innebär att från beskattning undantages medel som eljest normalt skulle ha tillförts företagets vinst. Det är enligt utredningens mening inte lämpligt att sådana medel får kvarstå i stiftelse om medlen icke längre erfordras för att säkerställa utgående pensioner eller utfästelser om pension och arbetsgivaren samtidigt har pensionsutgifter, som faller inom stiftelsens ram.

Utredningen erinrar om att enligt nuvarande skattepraxis gäller, att en skattskyldig, som gottgör sig ur en stiftelse för en i och för sig avdragsgill kostnad, medges avdrag för nämnda kostnad endast om han upptagit gottgörelsen som inkomst. Däremot torde avdrag godkännas, om han underlåtit att gottgöra sig ur stiftelsen, trots att möjligheten till gottgörelse stått honom till buds.

Har arbetsgivaren möjlighet till gottgörelse ur pensionsstiftelse talar, enligt utredningens mening, särskilda skäl för en ändring av skattepraxis. Skattereglerna bör utformas så, att arbetsgivaren får intresse av att utnyttja de möjligheter till gottgörelse ur pensionsstiftelse som lagstiftaren erbjudit.

Utredningen förordar att vad som eljest skulle vara avdragsgillt icke må betraktas som avdragsgill kostnad till den del gottgörelse kunnat ske ur pensionsstiftelse med stöd av 4 § lagen om pensionsstiftelses verksamhet (5 § i departementsförslaget).

I princip skulle, framhåller utredningen, en avtappning ända ned till pensionsreserven kunna krävas, dock att det därvid blir fråga om den civilrättsliga pensionsreserven, vilken kan ha beräknats även på grundval av utfästelser som icke uppfyller de i skattelag angivna kvalitetskraven. Det är dock, enligt utredningens mening, icke önskvärt att driva fram en avtappning ända ned till denna gräns. En pensionsstiftelse bör nämligen tillåtas ha något överskott för utjämning i framtiden. Kravet, att den skattskyldige skall gottgöra sig ur stiftelsens förmögenhet, har därför av utredningen begränsats till att avse fall, där stiftelsens medel täcker mer än 120 procent av pensionsreserven. Utredningen anför vidare.

Innebörden av den föreslagna skatteregeln framgår av följande exempel. En skattskyldig antages ha en fri pensionsstiftelse med en förmögenhet av 130 000 kr. Pensionsreserven utgör 100 000 kr.; 120 procent av pensionsreserven är då 120 000 kr. Den skattskyldiges utgifter av pensionskaraktär, för vilka gottgörelse ur stiftelsen kan ske med stöd av 4 § den föreslagna civillagen, antages uppgå till 15 000 kr. Underlåter den skattskyldige att skaffa sig gottgörelse men belastar likväl rörelsen med 15 000 kr. som kostnad, vägras han avdrag för 10 000 kr. (130 000 — 120 000 = 10 000) och medges avdrag för 5 000 kr.

Utredningens förslag avser endast att reglera fall där gottgörelse ur pensionsstiftelse kan ske med stöd av 4 § jämförd med 6 § i den föreslagna lagen om pensionsstiftelses verksamhet (5 och 7 §§ i departementsförslaget). Emellertid är det, framhåller utredningen, tänkbart att den skattskyldige har möjlighet till gottgörelse ur pensionsstiftelse för kostnader som icke nämnes i 4 § civillagen (5 § i departementsförslaget). Sålunda äger arbetsgivare enligt 5 § samma lag (6 § i departementsförslaget) under däri stadgade förutsättningar gottgöra sig ur stiftelse för vissa pensionering närliggande ändamål. En fri pensionsstiftelses stadgar kan dessutom lämna ytterligare fördelar åt arbetsgivaren. Vidare har man, betonar utredningen, att räkna med stiftelser vilka visserligen har ett pensionsändamål, men för vilka pensionering icke är huvudändamål. Sådana stiftelser ligger utanför området för den föreslagna civillagen. Beträffande dessa situationer tänker sig utredningen icke någon ändring av nuvarande skattepraxis. Den omständigheten att den skattskyldige har möjlighet att gottgöra sig ur stiftelse påverkar hans taxering endast för det fall att han faktiskt uttagit gottgörelse. Därefter anför utredningen.

En skattskyldig kan ha flera pensionsstiftelser som helt eller delvis omfattar samma personkrets. Som redovisats i motiven till den föreslagna civillagen har dessa stiftelser gemensam pensionsreserv, där icke annat följer av ändamålsbestämningen. Vid tillämpningen av avtappningsregeln får den skattskyldige ej räkna den gemensamma pensionsreserven mer än en gång. I förslaget till civillag har i 8 § intagits anvisning till vilken stiftelse den gemensamma reserven skall tänkas förlagd. Dessa frågor må be-lysas med ett exempel. Ett företag har en särskild fri pensionsstiftelse för tjänstemän med behållning av 500 000 kr. och en allmän fri pensionsstiftelse (d. v. s. en fri stiftelse för företagets samtliga anställda) med behållning av 400 000 kr. Pensionsreserven för löften till tjänstemän utgör 500 000 kr. och för löften till arbetare i företaget 200 000 kr. I detta fall är pensionsreserven för tjänstemännens pensionslöften gemensam för båda stiftelserna; 120 procent därav blir 600 000 kr. Detta belopp lägges enligt åsyftade turordningsregler i civillagen i den särskilda stiftelsen så långt dennas behållning förslår. Vad som återstår, 100 000 kr., lägges sedan i den allmänna stiftelsen. I sistnämnda stiftelse skall jämväl täckas — skattemässigt sett — 120 procent av pensionsreserven för arbetarlöfena, d. v. s. 240 000 kr. Det kommer sålunda att bli ett avtappningsbart överskott i den allmänna stiftelsen på 60 000 kr. (400 000 — 100 000 — 240 000 = 60 000). Har företaget sådana avdragsgilla kostnader, för vilka gottgörelse kan ske enligt 4 § civillagen men icke sker, skall avdrag härför vägras i den mån dessa kostnader ej överstiger 60 000 kronor.

För den händelse ett företag har två särskilda pensionsstiftelser avseende olika personkretsar, t. ex. en tjänstemannastiftelse och en stiftelse för arbetare, den ena med överskott den andra med underskott, leder, framhåller utredningen, den föreslagna avtappningsregeln till följande.

Därest tjänstemannastiftelsen har en förmögenhet överstigande 120 procent av pensionsreserven för tjänstemannalöfena, vägras i motsvarande mån avdrag för sådana pensionskostnader för tjänstemännen, för vilka gott-

görelse kan ske. Däremot medges avdrag för de pensionskostnader som avser arbetarna. Härför har den skattskyldige nämligen ingen befogenhet att gottgöra sig ur tjänstemannastiftelsen, även om denna stiftelse skulle ha ett aldrig så stort överskott. Att avtappningsregeln kan komma att tillämpas på tjänstemannastiftelsen får sålunda icke någon återverkan på arbetarstiftelsen. Det kan erinras om att företaget enligt de vanliga avsättningsreglerna äger rätt göra avdragsgill avsättning till arbetarstiftelsen upp till dess avdragsgilla reserv.

Följande exempel belyser en från praktisk synpunkt viktig effekt av skatteregeln. Ett aktiebolag har en allmän pensionsstiftelse med en förmögenhet av 150 000 kr. Pensionsreserven utgör 100 000 kr. och det finns alltså ett överskott utöver pensionsreserven på 50 000 kr. (= 50 procent). Bolagets kostnader för pensionering antages under det aktuella året ha uppgått till 20 000 kr. Om någon avtappningsregel ej funnes, skulle bolaget vid ifrågavarande taxering kunna välja att gottgöra sig sagda kostnader eller att underlåta att skaffa sig gottgörelse. I förra fallet finge bolaget upptaga det gottgjorda beloppet som inkomst. I båda fallen medges avdrag för kostnaderna i fråga. En tillämpning av den föreslagna skatteregeln innebär att om bolaget underlåter gottgörelse, avdrag skall vägras. Det är då naturligt, att bolaget utnyttjar gottgörelsemöjligheten och det är ju också avsikten med regeln att så sker. Vanligen består stiftelsens tillgångar av en fordran på bolaget. Gottgörelse sker på det sättet, att bolaget avskriver gottgörelsebeloppet på sin skuld. Hade den föreslagna avtappningsregeln icke funnits och hade bolaget valt att icke taga någon gottgörelse under beskattningsåret, skulle beloppet om 20 000 kr. likväl ha belastat rörelsen som en kostnadspost. En tillämpning av avtappningsregeln innebär att avdrag vägras för kostnadsposten om 20 000 kr. Bolaget har följaktligen att betala skatt på ett 20 000 kr. högre belopp än den skattepliktiga inkomst som skulle förelegat om en sådan regel icke funnits.

Den föreslagna avtappningen av överskott för bestridande av pensionsutgifter får, enligt utredningens mening, anses som en rimlig avvägning mellan det allmännas intresse att överskottsmedel i pensionsstiftelse skall återföras till beskattning, stiftelsens intresse att till pensionering anslagna medel skall komma till användning för pensionsändamål och det enskilda företagens intresse — i det fall stiftelsens tillgångar helt eller delvis består av fordran å företaget — att bördan att amortera skulden till stiftelsen skall fördelas över en längre period.

Skattemässigt betyder avtappningsregeln, att medel som varit undantagna återföres till beskattning. I den allmänna motiveringen till utredningens förslag har gjorts ett försök att bedöma avtappningsregelns ekonomiska verkningar i stort. För det enskilda företaget har, framhåller utredningen, denna regel även en annan aspekt, nämligen att företaget måste ha likvida medel att möta ökade utbetalningar. Består stiftelsens tillgångar av kontanter eller liknande, behöver man icke räkna med några svårigheter. Företaget får då från stiftelsen vad som behöves för att bestrida den skatt som kommer att falla på den ökade vinsten.

Det är, konstaterar utredningen, omöjligt att bedöma i vad mån en sådan betalning kan komma att rubba ett företags likviditet. Det är nämligen bara

fråga om en av ett flertal samtidigt verkande faktorer. Problemet kan väntas få aktualitet främst för företag med jämförelsevis stora sammanlagda pensionskostnader och samtidigt överskott i stiftelse mot vilket svarar reversfordran på företaget.

Beträffande i k r a f t t r ä d a n d e t av avtappningsregeln föreslår utredningen, att densamma skall tillämpas först vid 1963 års taxering. Detta innebär, framhåller utredningen, att företag, som icke gör anspråk på avsättning för det räkenskapsår som är föremål för taxering år 1962, får god tid att verkställa erforderliga beräkningar av pensionsreservens storlek.

Utredningen avser att i början av hösten 1961 publicera tabeller för beräkning av avdragsgillt belopp i syfte att underlätta företagens arbete med de nya beräkningarna.

Utredningen har ansett det lämpligt, att företagen under de första åren skall kunna begränsa de belopp som uttages såsom gottgörelse. Till förslaget har fogats en övergångsbestämmelse som ger ett företag möjlighet att fördela på tre år amorteringen av överskottet ovanför linjen 120/100 av pensionsreserven oavsett storleken av företagets pensionskostnader. Stadgandet i 29 § 4 mom. sista ledet skall icke föranleda, att avdrag vägras vid 1963 års taxering, om den skattskyldige under beskattningsåret nedbringt stiftelsens förmögenhet med en tredjedel av skillnaden mellan förmögenheten före gottgörelse och ett belopp motsvarande 120 procent av stiftelsens pensionsreserv, och vid 1964 års taxering, om den skattskyldige under beskattningsåret nedbringt stiftelsens förmögenhet med hälften av skillnaden mellan motsvarande belopp. Utredningen anför vidare.

Hur övergångsbestämmelsen fungerar må belysas med följande exempel. Under arbetet med bokslutet per den 31/12 1962 i ett företag konstateras att företagets pensionsstiftelse har en förmögenhet om 400 000 kr., att stiftelsens pensionsreserv utgör 250 000 kr. och att 120 procent därav är 300 000 kr. Företagets pensionskostnader under 1962, för vilka gottgörelse kan ske hos stiftelsen jämlikt 4 § civillagen, uppgår till 50 000 kr. Företaget bör nu gottgöra sig ur stiftelsen minst $\frac{400\,000 - 300\,000}{3} = 33\,333$ kr. Företaget beslutar att hos stiftelsen före årsskiftet gottgöra sig för 40 000 kr. Eftersom detta belopp är högre än det förut angivna minimibeloppet, träder avtappningsregeln icke i tillämpning vid 1963 års taxering. Vid arbetet med 1963 års bokslut konstateras, att stiftelsens förmögenhet är 360 000 kr., att pensionsreserven alltså är 250 000 kr. samt att företaget under 1963 haft pensionskostnader av det slag som avses i 4 § civillagen till ett belopp av 55 000 kr. Företaget bör nu gottgöra sig ur stiftelsen med minst $\frac{360\,000 - 250\,000}{2}$ eller 55 000 kr.

Beträffande kontrollen av den föreslagna avtappningsregeln må följande anföras. Om en skattskyldig har en pensionsstiftelse bör han i samband med avgivande av självdeklaration uppge storleken av samtliga de kostnader som omnämnas i 4 § (pensionspost, avgift för pensionsförsäkring och annan

kostnad i samband med pensionering). Vidare bör anges om gottgörelse skett och i så fall upptages detta belopp som inkomst. Om gottgörelse ej skett bör det åligga den skattskyldige att visa, att han likväl varit berättigad till avdrag för de aktuella pensionskostnaderna. Detta förutsätter att han lämnar uppgift om pensionsstiftelsens förmögenhet vid beskattningsårets utgång före eventuell gottgörelse och om storleken av stiftelsens pensionsreserv vid samma tidpunkt. Är det uppenbart, att stiftelsens förmögenhet understiger 120 procent av pensionsreserven — det kan t. ex. framgå av en tidigare år gjord beräkning av pensionsreserven — torde skattemyndigheten kunna ställa mindre stränga krav på uppgifter från den skattskyldige. Det må slutligen framhållas, att tillsynsmyndigheten har att taga befattning med kontrollen av att pensionsreserven är riktigt beräknad. Skattemyndigheten bör därför på denna punkt få hjälp av tillsynsmyndigheten.

Remissyttrandena

Remissinstanserna har i regel i princip godtagit, att en avtappning av överskotten i pensionsstiftelserna bör ske och att behov föreligger av bestämmelser om en tvångsvis avtappning. Några remissinstanser bl. a. *kommerskollegium* har dock framhållit att, i den mån överskott uppstått i en stiftelse, detta skett i hägnen av gällande bestämmelser och att det därför kan te sig stötande att företagen under en kort tid tvingas uttaga större delen av överskottet till beskattning. Utformningen av avtappningsregeln och framför allt ikraftträdandebestämmelserna har däremot föranlett erinringar.

Flera remissinstanser anser att den tvångsvisa avtappningen borde begränsas till att avse ATP-avgifter. *Kammarrätten* uttalar farhågor för de olägenheter, vilka kan tänkas uppstå vid tillämpning av den s. k. avtappningsregeln och fortsätter.

Det kan härutinnan först erinras om att destinatärernas ställning i vissa fall försvagas. Detta gäller särskilt beträffande de s. k. reversstiftelserna, där est avtappningstvång införes innan frågan om de fria stiftelsernas förmånsrätt i arbetsgivares konkurs löses. Det skulle således kunna vara till fördel för de anställda om överskottet i de fria stiftelserna fick stå kvar i dessa så länge frågan om sagda förmånsrätt är olöst.

Enligt kammarrättens mening manar även till försiktighet den svåröverskådliggheit, som vidlåder frågan om avtappningsregelns betydelse för företagens likviditet. Utredningen har här inte haft möjlighet att framlägga något belysande material och kammarrätten kan för egen del allenast uttala farhågor för uppkomsten i enskilda fall av allvarligare likviditetssvårigheter.

Kammarrätten framhåller, att de anförda synpunkterna talar för en begränsning tills vidare av avtappningsregeln till att omfatta endast ATP-avgifter. Härigenom vinnes även en likformigare behandling av arbetsgivarna. Liknande synpunkter anföres av *riksskattenämnden* och *länsstyrelsen i Stockholms län*.

Näringslivets skattedelegation framhåller, att från de anställdas synpunkt är det en fördel med överskott i de fria stiftelserna så länge förmånsrättsfrågan är olöst. Under förutsättning av en skyndsam lösning av detta problem anser sig delegationen inte böra motsätta sig huvudprinciperna i lag-

förslaget om överskottens användning. Med hänsyn till risken för likviditetssvårigheter bör företagen beredas en försiktig övergång till de nya bestämmelserna. Delegationen anser att tvångsgottgörelsen åtminstone borde begränsas till ATP-avgifter. Härför talar enligt delegationen även andra skäl. Delegationen anför därvid.

Härigenom vinnes ett underlag för företagen att med större säkerhet beräkna avtappningen för de närmast efter ikraftträdandet liggande åren. Vidare kommer företagen att behandlas lika, eftersom en tvångsavgiftsavgift omfattande utgående pensioner och premier för frivilliga pensionsförsäkringar, skulle komma att slå synnerligen ojämnt med hänsyn till de varierande förhållandena i skilda företag. Utöver dessa synpunkter bör följande förhållanden beaktas.

Den likviditetspåfrestning, som i det enskilda fallet kan komma att uppstå, kan få till följd att företaget finner angeläget att annullera eller reducera sina frivilliga pensionsförsäkringar eller att ändra dem så att lägre premier erlägges under en övergångstid. Intresset för tecknande av nya frivilliga pensionsförsäkringar kan också befaras starkt minska.

Liknande synpunkter anföres av *Kooperativa förbundet, Sveriges redareförening, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg och handelskammaren i Gefle. Kooperativa förbundet* tillägger att förbundet helst velat se att åtminstone i vissa fall överskott kunde få behållas i pensionsstiftelse. Det kan nämligen, framhåller förbundet, mycket väl tänkas fall, där pensionsplaner och därmed sammanhängande tilltänkt användande av stiftelseöverskott får anses fullt legitima samt överensstämmande med stiftarens intentioner vid stiftelsebildandet, ehuru för dagen några konkreta utfästelser icke kan eller lämpligen bör utfärdas. Därefter anför förbundet.

Det bör i detta sammanhang beaktas att de, enligt nu föreslagna regler konstaterade stiftelseöverskotten, uppkommit helt i överensstämmelse med vid avsättningsstillfällena gällande skattelagstiftning. Å andra sidan kan styrelsen icke bortse från att åtskilliga avsättningar under senare år skett och avdrag härför medgivits vid taxering i klart medvetande om att de utfästelser, som legat till grund för avsättningarna, kunde komma att avlösas genom ett statligt pensioneringssystem av den typ, som nu tillkommit genom ATP. Gentemot ett förslag att genom dylik avlösning uppkomna stiftelseöverskott skall användas för att bestrida arbetsgivarens kostnader för det nya statliga pensioneringssystemet synes ingen invändning kunna göras. Det torde dock i praktiken icke vara möjligt att beräkna och avskilja stiftelseöverskott av detta slag. Styrelsen vill i detta läge förorda en kompromisslösning, som innebär att stiftelseöverskott enligt civillagen får disponeras på det sätt utredningen föreslår men att skattereglerna utformas så att tvångsavgiftsavgift av överskott skall ske endast medelst ATP-avgifter. Något tvång att belasta stiftelseöverskott med utgående pension, pensionsförsäkringspremie, eller andra liknande pensionskostnader skall däremot icke föreskrivas.

Utredningens förslag, att tvångsvis avtappning skall ske endast då stiftelsens förmögenhet överstiger 120 procent av pensionsreserven beräknad enligt den föreslagna lagen om pensionsstiftelses verksamhet, har i regel tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. *Länsstyrelsen i*

Södermanlands län säger sig dock endast med tvekan kunna tillstyrka en sådan begränsning av avtappningstvånget och anför.

Då den föreslagna bestämmelsen bygger på den civilrättsliga pensionsreserven, vilken understundom utgör ett högre belopp än det, intill vilken avdragsgill avsättning är tillåten, synes det visserligen motiverat med en avsättning överstigande 100 %, men en avsättning med 120 % av pensionsreserven måste ur beskattningssynpunkt bedömas som väl frikostig. En begränsning till 110 % synes därför böra övervägas.

Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelsen i Värmlands län*. Enligt länsstyrelsen kan några bärande skäl icke anses föreligga för att begränsa avtappningstvånget till 120 procent av pensionsreserven.

Lantbrukets skattedelegation framhåller att den föreslagna utformningen av avtappningsregeln väl kan sägas vara tillfredsställande om pensionsstiftelsen säkerställer ett förhållandevis stort antal pensionsutfästelser men synes vara mindre tillfredsställande i de fall, då endast en eller några få pensionsutfästelser föreligger och det är stiftelsen som verkställt utfästelserna. Ur destinatärens synpunkt innebär i sistnämnda fall den föreslagna avtappningsregeln ett osäkerhetsmoment. Delegationen föreslår därför att den föreslagna lydelsen av 29 § 4 mom. tillämpas endast så länge som pensionsstiftelse har mer än fem utfästelser.

I några yttranden framhålles att avtappningsregeln inte blir effektiv då det gäller fåmansbolag. *Överståthållarämbetet* framhåller att följande iakttagna åtgöranden kan befaras få efterföljd.

Ett aktiebolag (fåmansbolag) har verkställt avsättningar till pensionsstiftelse, som ställts under tillsyn. Bolaget har lämnat utfästelse om blivande pension, som varit betingad av att arbetstagaren stannat i tjänst hos bolaget till pensionsålderns inträde. Aktieägaren har därefter helt övertagit rörelsen från bolaget, som endast redovisar fordran å denne samt skuld till stiftelsen och aktiekapital. Aktieägaren är efter dessa transaktioner den ende som kan sägas vara anställd hos bolaget och avser han att icke lämna annan pension till de numera hos honom personligen anställda än vad som betingas av ATP. Han synes i detta läge icke kunna förvägras avdrag för ATP-avgifter. Stiftelseavsättningen blir bestående.

Länsstyrelsen i Blekinge län framhåller att en enbart för direktör och styrelseledamöter avsedd stiftelse av äldre datum kan behålla ett kanske betydande kapital utan att påverkas av avtappningsregeln, eftersom de pensionsberättigade ej pensioneras utan erhåller lön eller arvode till sitt frånfälle. *Länsstyrelsen i Värmlands län* befarar att avtappningsregeln i åtskilliga fall kommer att försättas ur spel genom att bolagen ger aktieägarna pensionsutfästelser. Visserligen erhåller bolagen icke direkt avdrag för den pensionsreserv, som svarar mot aktieägarnas pensioner, men genom att bolagens civilrättsligt beräknade pensionsreserv ökar, kommer de att erhålla ytterligare avdrag för ATP-avgifter motsvarande, icke blott den nyskapade pensionsreserven för huvudaktieägares pensionering, utan 120 procent härav. På samma sätt kan företagen erhålla indirekt avdrag för andra antastbara pensionsutfästelser, vilket kommer att minska deras intresse att ge pensions-

utfästelser med fribrevsrätt. Man bör, framhåller länsstyrelsen, inte eliminera de fördelar ur säkerhetssynpunkt, som erhållits genom att krav på fribrev ställes för avdragsrätt till avsättning, genom en alltför generös avtappningsregel. Enligt länsstyrelsens mening bör därför avtappningsregeln utformas så att vid beräkning av pensionsreserven hänsyn icke skall tagas till pension eller pensionsutfästelse avseende någon, vilken genom eget eller anhörigs innehav av aktier eller andelar har ett avgörande inflytande i bolaget eller föreningen eller ock efterlevande till någon varom sålunda är fråga. Ej heller bör hänsyn tagas till utfästelse, som icke är förenad med fribrev, därest utfästelsen lämnats efter den 30 juni 1962.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser att av utredningen föreslagen gräns för stiftelseförmögenheten förefaller generöst beräknad, särskilt vad gäller familjebolagen. När dessa tidigare verkställt avsättningen till pensionsstiftelser, har de endast i undantagsfall haft möjlighet inräkna pensionsutfästelser till aktieägare och deras anhöriga. Intet hindrar, att man nu lämnar sådana utfästelser i den mån detta ej redan skett och får dessa beaktade vid fastställandet av pensionsreserven.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasätter, om icke pensionsutfästelser till huvudaktieägare eller honom närstående vid avtappningsregelns tillämpning borde begränsas genom uttryckligt stadgande i stället för att grundas på gällande praxis i fråga om skäligheten av sådana pensioner. Man kunde, enligt länsstyrelsen, t. ex. tänka sig en begränsning till 65 procent av medelönen under de senast förflutna fem åren, dock högst ett belopp, som sätts i skälighetsrelation till allmänna tilläggspensionen.

Lantbrukets skattedelegation framhåller, att avdrag för avsättning till pensionsstiftelse i vissa fall vägrats vid inkomsttaxeringen. Det är enligt delegationen inte rimligt att tvinga arbetsgivaren att avtappa sådana stiftelsemedel.

Kammarrätten konstaterar att ett och samma avtappningsöverskott kan föranleda att skattskyldig vid mer än ett års taxering vägras avdrag för vissa kostnader. Kammarrätten fortsätter.

Det sagda må belysas med följande. Arbetsgivare underlåter ett år möjligheten till gottgörelse ur överskott och vägras därför avdrag för viss pensionskostnad. Han underlåter även nästa år att gottgöra sig ur stiftelsen, något som i och för sig varit möjligt med hänsyn till underlåtenheten det tidigare året. Ehuru det inte klart framgår av författningstexten, torde förslaget avse att ett sådant avtappningsöverskott även vid det senare årets taxering skall medföra att den skattskyldige vägras avdrag. Enligt kammarrättens uppfattning synes ett klarläggande på denna punkt böra ske, i författningstexten eller i motiven.

I några yttranden framhålles, att pensionsreservberäkningarna kan bli besvärliga att verkställa för de skattskyldiga och svåra att kontrollera för taxeringsmyndigheterna. *Riksskattenämnden* framhåller att — om taxeringsmyndigheterna skall kunna utöva en effektiv kontroll — skulle uppgift behöva lämnas om ålder, pension, familjeförhållanden etc. för varje pensionsberättigad. Enligt nämndens mening torde det av praktiska skäl icke

bliva möjligt för företagen att regelmässigt prestera av försäkringsaktuarier eller motsvarande experter utfärdade intyg. Fortsatta undersökningar torde därför böra göras i syfte att klarlägga hur kontrollen lämpligen kan anordnas. Det bör, enligt riksskattenämnden, vidare övervägas om icke eventuella schabloner för beräkningen böra i någon form sanktioneras av statmakterna. Nämnden fortsätter.

Enligt riksskattenämndens uppfattning är det en fråga av förhållandevis mindre vikt om premiereserven temporärt blir för hög eller om tiden för avtappningen kommer att bli något längre än vad utredningen tänkt sig. Enligt nämndens mening är det mera betydelsefullt att reglerna bliva så lätt-tillämpliga, som förhållandena medge, och att därmed även kontrollen förenklas. Det må i anslutning härtill erinras om att utredningen (s. 156 i betänkandet) uttalat, att skattemyndigheten bör »på denna punkt få hjälp av tillsynsmyndigheten». Riksskattenämnden noterar detta med tillfredsställelse men vill samtidigt framhålla vikten av att tillsynsmyndigheten vid behov tillföres sådana personalresurser, att den under pågående taxeringsperiod hinner lämna taxeringsnämnderna erforderlig hjälp.

Liknande synpunkter anföres av *kammarrätten, överståthållarämbetet* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Hallands och Jämtlands län*.

Föreningen Auktoriserade revisorer framhåller att det finns två skilda pensionsreservbegrepp, nämligen civillagens pensionsreserv, d. v. s. den pensionsreserv, som blir aktuell vid tillämpning av avtappningsregeln, och den pensionsreserv som gäller då fråga är om avdragsrätt för avsättningar. Föreningen anför.

Även om betydelsen av skillnaden mellan dessa två reservbegrepp icke bör överdrivas — ett företag kan ju självt vidtaga åtgärder för att eliminera de härövan nämnda differenserna — måste det dock konstateras, dels att ett företag kan bliva tvingat att företaga beräkning av två olika pensionsreservbelopp samma år, dels att stor risk för förväxling föreligger. Både företaget, beräkningsmannen och de, som skola kontrollera lagreglernas efterlevnad, måste alltid hava klart för sig, att det finns två reservbegrepp, och vilket av dessa som är det aktuella i varje särskilt fall.

Det synes föreningen råda en viss oklarhet i betänkandet om vem eller vilka, som i första hand tänkts utföra de nu nämnda beräkningarna, och om den verifiering av beräkningarna, som tänkts bliva ansedd som erforderlig i förhållande till tillsyns- och beskattningsmyndighet.

I proposition nr 177 har vid behandlingen av 7 § i förslaget till lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse redovisats de erinringar, som från remissinstansernas sida riktats mot att den gottgörelse som må ske ur stiftelse skall avse utgift för pensionspost m. m. under räkenskapsåret. Flera remissinstanser har ansett att rätten till gottgörelse bör avse den på året belöpande kostnaden för pensioner etc. Även då det gäller skattelagstiftningen har motsvarande önskemål framförts bl. a. från *riksskattenämnden, näringslivets skattedelegation* och *Föreningen Auktoriserade revisorer*. Sistnämnda förening anför i denna fråga bl. a.

Antages utredningens förslag att gottgörelse skall uttagas för *utgifterna*, skulle det medföra, att en differens uppstode mellan de av företaget redovisade kostnaderna och det belopp, varmed gottgörelse får — och i vissa fall skall — krävas ur stiftelse. Vissa år kan gottgörelse icke sökas för hela kostnaden, medan andra år åter gottgörelse måste sökas för mer än den havda kostnaden. I det senare fallet kommer pensionskostnadskontot därefter att visa ett kreditsaldo, dvs. man redovisar en »pensionsintäkt». Dessa resultat kunna icke anses tillfredsställande vare sig ur redovisningssynpunkt eller med hänsyn till skattekontrollen. Avdrag för »utgift», som den skattskyldige ägt gottgöra sig ur pensionsstiftelse, skall ju enligt förslaget vägras, och kontrollen härav kommer att avsevärt försvåras, om differenser av nu nämnd art uppkomma.

Utredningens förslag till ikraftträdande bestämmelser i fråga om avtappningsregeln har föranlett erinringar i flera remissyttranden. Sålunda har — under hänvisning framför allt till svårigheterna för de skattskyldiga och beskattnings- och tillsynsmyndigheterna att hinna verkställa och kontrollera pensionsreservsberäkningar — *kammarrätten, riksskattenämnden, länsstyrelserna i Kalmar och Hallands län, näringslivets skattedelegation, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges redareförening och handelskammaren i Gefle* förordat att avtappningsregeln skall tillämpas första gången vid 1964 års taxering. *Sveriges köpmannaförbund* ifrågasätter om inte ikraftträdandet eventuellt borde uppskjutas till 1965 års taxering.

Vad utredningen föreslagit i punkt 1 av övergångsbestämmelserna, nämligen att avtappningen icke i något fall skall behöva ske snabbare än på tre år, har likaledes föranlett erinringar från många remissinstanser. Därvid har framhållits att den tvångsvisa avtappningen kan medföra likviditetssvårigheter för företagen och att den därför bör utsträckas över längre tid än tre år. Sålunda förordar *kammarrätten, länsstyrelsen i Östergötlands län, näringslivets skattedelegation, Kooperativa förbundet, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* och *handelskammaren i Gefle* att fördelningstiden bestämes till fem år. *Svensk industriförening* förordar sex år, *Smålands och Blekinge handelskammare* sju—åtta år samt *handelskammaren i Göteborg* och *Skånes handelskammare* tio år. Även *Sveriges redareförening* förordar i första hand en fördelningstid av tio år men framhåller att — om tvångsavgiftsavgiften begränsas till att avse endast ATP-avgifter — fördelningstiden kan begränsas till fem år. *Kommerskollegium, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs och Hallands län, Sveriges köpmannaförbund, lantbrukets skattedelegation* och *Sveriges advokatsamfund* förordar, utan att ange någon bestämd tidrymd, en längre fördelningstid än tre år.

I några yttranden har förordats ett dispensförfarande i de fall, då avtappningsreglerna medför avsevärda likviditetssvårigheter för ett företag. Sålunda framhåller *riksskattenämnden* att det icke lär kunna utslutas, att vid tillämpning av avtappningsregeln kan uppkomma vissa icke önskvärda, nu oförutsebara verkningar. Det synes därför böra övervägas, om icke någon form av dispensbestämmelse borde införas, innebärande möj-

lighet för riksskattenämnden att i speciella fall medgiva uppdelning av avtappningen på längre tid än den av utredningen föreslagna.

Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Hallands och Älvsborgs län, näringslivets skattedelegation, lantbrukets skattedelegation och Sveriges köpmannaförbund*.

Allmänna ombudet hos mellankommunala prövningsnämnden framhåller att den föreslagna avtappningsregeln jämte övergångsbestämmelser kommer att medföra stor ojämnhet i fråga om den tid under vilken avtappning skall ske. Vissa pensionsstiftelser som har en vid ändamålsbestämning — exempelvis omfattande alla tjänstemän och arbetare hos ett företag — kommer att avtappas på några få år, eftersom stiftelsen måste avtappas med belopp motsvarande samtliga kostnader för pensionering, medan företag med en stiftelse, som omfattar allenast en mindre del av de anställda, kan behålla överskottet i praktiskt taget obegränsad tid genom att erlægga maximal ränta på sin skuld till stiftelsen.

Allmänna ombudet fortsätter.

Det kunde därför ifrågasättas att införa bestämmelser, varigenom avdrag för ränta å skuld till pensionsstiftelse skulle vägras, om stiftelsens kapitalbehållning överstege 120 procent av pensionsreserven. Problemet med avveckling av överskott i stiftelser torde dock lämpligen kunna lösas så, att bestämmelser införes av innebörd att tillägg vid 1964 års taxering skall göras med hälften av det belopp varmed pensionsstiftelsens förmögenhet vid utgången av beskattningsåret 1963 överstiger 120 procent av pensionsreserven och vid 1966 års taxering med hela det belopp varmed stiftelseförmögenheten vid utgången av beskattningsåret 1965 överstiger 120 procent av pensionsreserven. Om skattskyldig under efterföljande år ur pensionsstiftelse gottgör sig utgifter i enlighet med bestämmelserna i 4 § pensionsstiftelselagen, äger han enligt vanliga regler njuta avdrag härför. De föreslagna nya bestämmelserna i 29 § 4 mom. kommunalskattelagen skulle då behöva träda i kraft först vid 1967 års taxering.

Departementschefen

Då avdrag medgives för avsättning till pensionsstiftelse, undantages från beskattning medel som eljest normalt skulle ha tillförts företagets vinst. De medel som avsatts till pensionsstiftelser är avsedda att komma till användning för pensioneringsändamål. Om de gjorda avsättningarna på grund av det ändrade läge på pensioneringsområdet, som uppstått genom bl. a. tillkomsten av ATP, bedömes vara för stora, framstår det som naturligt att överskottsmedlen användes för löpande pensioneringskostnader. Jag delar utredningens uppfattning att det inte är lämpligt att sådana överskottsmedel kvarstår i stiftelse, om arbetsgivaren samtidigt har pensionsutgifter som faller inom stiftelsens ram. Rätten till avdrag för stiftelseavsättningar måste i första hand bedömas som en fråga om pensionering och inte som en möjlighet att skattefritt bevara vinstmedel inom företagen. Ingen har kunnat förutsätta, att avsättning till pensionsstiftelse skulle bestå så länge företaget önskade. Det kan därför knappast te sig som stötande att införa sådana

regler att företagen finner det med sin fördel förenat att använda överskottsmedlen i stiftelserna för löpande pensioneringskostnader. Det torde vara orealistiskt att förutsätta, att företagen utan tvingande bestämmelser skulle verkställa en avtappning av stiftelseöverskotten.

Däremot kan givetvis delade meningar råda om hur avtappningsregeln lämpligen bör utformas och i vilken takt avtappningen bör ske. Så gott som samtliga remissinstanser har godtagit den principiella utformning av avtappningsregeln, som utredningen föreslagit. Även om vissa fördelar är förknippade med det förslag till lösning av avtappningsproblemet, som allmänna ombudet hos mellankommunala provningsnämnden framlägger — nämligen att överskottsmedlen återföres till beskattning — kan en lösning efter dessa linjer inte nu förordas. Förslaget rymmer bl. a. många rent tekniska problem, som först måste lösas. Jag kan därför tillstyrka att avtappningsregeln utformas på sätt utredningen föreslagit nämligen att avdrag vägras vid taxeringen för kostnader, som den skattskyldige kunnat gottgöra sig ur stiftelsen men för vilka han inte gottgjort sig. I likhet med flertalet remissinstanser kan jag vidare tillstyrka utredningens förslag att avtappningskyldigheten begränsas till det belopp, varmed stiftelseförmögenheten överstiger 120 procent av pensionsreserven. Det må i detta sammanhang framhållas att, om gottgörelse uttages för en pensionspost under samma beskattningsår som densamma erlägges, avdrag medgives för pensionsposten medan gottgörelsen upptages som skattepliktig intäkt.

Beträffande den takt, i vilken avtappningen skall ske, kan till en början konstateras, att det ur principiella synpunkter inte bör möta betänkligheter att överskotten i pensionsstiftelserna, så långt dessa medel förslår och innan företagets egna tillgångar tages i anspråk för ändamålet, användes för bestridande av löpande pensioneringskostnader. Det framstår snarare som naturligt att ett företag, som har medel avsatta för ett visst ändamål, i första hand tar dessa medel i anspråk för sina kostnader för ändamålet i fråga. Jag delar därför utredningens uppfattning att avdrag i princip bör vägras för samtliga pensioneringskostnader, för vilka den skattskyldige kunnat gottgöra sig från stiftelse men underlåtit att göra detta. I och för sig är också en snabb avtappning av överskotten önskvärd. Vissa modifieringar i utredningens förslag, vilka betingas av skäl hänförliga till en övergångstid, skall behandlas i det följande.

Innan de föreslagna avtappningsbestämmelserna träder i kraft bör samtliga de företag, som beröres av desamma, ha hunnit för sina stiftelser beräkna pensionsreserven enligt den föreslagna lagen med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse. Det synes skäligen att företagen beredes sådant rådrum för dessa beräkningar, att de kan vara verkställda redan vid ingången av det räkenskapsår, för vilket avtappningsreglerna första gången blir tillämpliga. Jag kan därför tillstyrka att bestämmelserna tillämpas första gången vid 1964 års taxering, d. v. s. för beskattningsåret 1963. Även för tillsynsmyndig-

heten, på vilken det ankommer att kontrollera pensionsreservberäkningarna enligt civillagen, då överskottsmedel tas i anspråk, bör ett sådant uppskov vara önskvärt.

Vidare anser jag mig, främst för att underlätta beskattningsmyndigheternas arbete med kontrollen av att bestämmelserna efterleves, kunna tillstyrka att avtappningsskyldigheten tillsvidare begränsas till enbart ATP-avgifter. Några uppgifter behöver då inte infordras huruvida ett företag med stiftelseöverskott har andra pensioneringskostnader än ATP-avgifter, för vilka företaget kunnat gottgöra sig ur stiftelsen. Det synes lämpligt att — sedan viss erfarenhet vunnits av avtappningsregelns tillämpning och uppgifter föreligger om storleken av överskotten och hur dessa fördelar sig på olika företag — avtappningsregelns utformning omprövas i syfte att uppställa enhetliga regler för ATP-avgifter och andra pensionsutgifter. Därvid får även prövas huruvida särskilda regler i fråga om avtappningen erfordras för bl. a. fåmansbolagen.

Varje skattskyldig, som har pensionsstiftelse och som vid 1964 års taxering yrkar avdrag för avgifter till ATP, har att förete utredning, som visar att stiftelseförmögenheten inte överstiger 120 procent av pensionsreserven. Företer han inte sådan utredning eller är utredningen inte tillfredsställande får han räkna med att avdrag vägras för ATP-avgifter.

Beträffande den utredning som erfordras må framhållas, att i vissa fall redan en enkel överslagsberäkning torde ge vid handen att stiftelseförmögenheten inte kan överstiga 120 procent av pensionsreserven. Ligger stiftelseförmögenheten i närheten av 120 procent av pensionsreserven blir emellertid en noggrannare beräkning nödvändig. För att underlätta dylika beräkningar kommer, som redan nämnts, pensionsstiftelseutredningen att utge vissa tabeller.

Har den skattskyldige vid 1964 års taxering företett en tillfredsställande utredning, som visar att stiftelseförmögenheten understiger 120 procent av pensionsreserven vid 1963 års utgång, bör beskattningsmyndigheterna i normala fall — utan ny utredning — kunna utgå från att detta förhållande består under en följd av år. Företagen kan således mången gång undvika återkommande pensionsreservberäkningar genom att snabbt avtappa överskotten i stiftelserna. Vad nu sagts gäller framför allt företag med många anställda. Det är för dessa som svårigheterna att beräkna pensionsreserven är störst. Är antalet anställda litet är arbetet med pensionsreservberäkningen inte så betungande.

Granskningen av pensionsreservberäkningarna i och för tillämpning av avtappningsregeln ankommer i första hand på beskattningsmyndigheterna men de bör, som utredningen framhållit, på denna punkt få hjälp av tillsynsmyndigheten. En uträkning av pensionsreserv genom person, som har erfarenhet på området och vilken är att anse som trovärdig, bör i regel kunna godtagas.

I prop. nr 177 har beträffande den civilrättsliga lagstiftningen framhållits, att rätten till gottgörelse ur pensionsstiftelse av olika skäl bör knytas till vad arbetsgivaren verkligen utbetalat för bl. a. ATP-avgifter. Såsom i några remissyttranden påpekats komplicerar detta förhållande i viss mån utformningen och tillämpningen av avtappningsregeln.

Innebörden av den föreslagna avtappningsregeln blir följande. De på beskattningsåret belöpande kostnaderna för ATP antages för ett visst företag utgöra 100 000 kronor. Om företaget under beskattningsåret erlagt avgifter till ATP — i regel det belopp varmed ATP-avgifter ingår i arbetsgivaravgift enligt 24 § förordningen den 18 december 1959 angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. — med exempelvis 80 000 kronor har beskattningsmyndigheterna att undersöka om företaget haft möjlighet att gottgöra sig för dessa 80 000 kronor ur stiftelsen utan att stiftelseförmögenheten nedgått under 120 procent av pensionsreserven. Befinnes så vara fallet reduceras det yrkade avdraget för på året belöpande ATP-kostnader — i exemplet 100 000 kronor — med 80 000 kronor. Som avdragsgill kostnad medges allenast (100 000 — 80 000 =) 20 000 kronor. Uppgår de under beskattningsåret erlagda ATP-avgifterna, för vilka gottgörelse som nu sagts kunnat uttagas, till 100 000 kronor eller mer, vägras hela avdraget för ATP-kostnader. Några större svårigheter vid tillämpningen och kontrollen synes en sådan regel knappast behöva medföra. Det torde för övrigt kunna förutsättas att ett företag, som är medvetet om att stiftelseförmögenheten ligger över 120 procent av pensionsreserven, kommer att uttaga gottgörelse för under året erlagda ATP-avgifter.

Om ett företag med tillämpning av avtappningsregeln vägras avdrag för ATP-kostnader för att det inte utnyttjat möjligheten att uttaga gottgörelse, är detta givetvis — såsom utredningen framhållit — ett fall, då tillsynsmyndigheten skall medgiva att gottgörelse uttages ett senare år under förutsättning att stiftelsen även då har överskott. Underlåter ett företag att uttaga gottgörelse kan, såsom kammarrätten påpekat, följden bli att företaget under en följd av år vägras avdrag för ATP-kostnader på grund av »samma» överskott i stiftelsen. Mot en sådan verkan av avtappningsregeln synes inte vara något att erinra. Avtappningsregeln avser att framtvinga att gottgörelse uttages ur stiftelserna, när dessa har överskott.

Skulle, såsom lantbruksförbundet framhållit, till stiftelsen ha avsatts medel, för vilka avdrag inte medgivits, bör detta inte inverka på tillämpningen av avtappningsregeln. Även överskott, som tillskapats av beskattade medel, bör i princip avtappas. En annan sak är att gottgörelsen i sådant fall inte bör utgöra skattepliktig intäkt. Till denna fråga skall jag emellertid återkomma vid behandlingen av den föreslagna bestämmelsen i 28 § 1 mom.

Om avtappningsregeln såsom tidigare förordats sättes i kraft först vid 1964 års taxering och avtappningsskyldigheten begränsas till ATP-avgifter, synes någon risk för att bestämmelserna kan medföra några allvarligare

likviditetssvårigheter för företagen knappast föreligga. Det finnes därför ingen anledning utsträcka den av utredningen föreslagna kompletteringsregeln i punkt 1 av övergångsbestämmelserna till att avse längre tid än tre år. Däremot vill jag inte motsätta mig att riksskattenämnden medgives rätt att i speciella fall genom dispens förlänga tidsperioden dock till högst fem år. Dispens bör emellertid medgivas endast om tillämpningen av bestämmelserna skulle medföra avsevärda betalningssvårigheter för den skattskyldige.

Tillägg till 28 § 1 mom.

Utredningen

Utredningen framhåller, att enligt förslaget till lag om pensionsstiftelses verksamhet 4 och 5 §§ (5 och 6 §§ i departementsförslaget) skall arbetsgivare äga att gottgöra sig ur stiftelses överskott för vad han utgivit såsom pensionspost eller avgift för pensionsförsäkring eller för annan kostnad i samband med pensionering ävensom för vissa pensionering närstående ändamål. Vad arbetsgivare uppbär från den till företaget knutna pensionsstiftelsen — genom nedsättning av sin skuld till stiftelsen eller genom att uttaga medel från stiftelsen — bör upptagas som intäkt. Utredningen anför vidare.

I 28 § 1 mom. första stycket kommunalskattelagen anges exempel på intäkter av vanlig typ. I de följande styckena uppräknas mera speciella slag av intäkter. Utredningen föreslår, att till denna uppräkning fogas ett nytt stycke beträffande gottgörelse ur pensionsstiftelse. Till förtydligande må framhållas, att den föreslagna lagtexten omfattar all gottgörelse för utgift ur pensions- eller annan personalstiftelse. Det kan utöver sådan gottgörelse som avses i 4 och 5 §§ av den föreslagna civillagen vara fråga om exempelvis gottgörelse för sjukhjälp till en anställd ur en personalstiftelse, vars ändamål omfattar sjukhjälp. Förslaget innebär icke någon nyhet i förhållande till gällande rätt.

Enligt den avtappningsregel som är avsedd att fogas till 29 § 4 mom. kommunalskattelagen skall under vissa förutsättningar avdrag vägras för utgift i rörelse, för vilken utgift den skattskyldige haft möjlighet att gottgöra sig ur pensionsstiftelse enligt 4 § civillagsförslaget (utgift för »pensionspost eller avgift för pensionsförsäkring eller för annan kostnad i samband med pensionering»). Har avdrag vägrats för sådan utgift visst beskattningsår, bör den skattskyldige ett senare beskattningsår vara befogad att gottgöra sig för utgiften ur pensionsstiftelse utan att denna gottgörelse skall betraktas såsom intäkt. Detta förhållande har för tydlighets skull särskilt angivits i lagtexten.

Remissyttrandena

Det föreslagna tillägget till 28 § 1 mom. har berörts endast i ett fåtal yttranden.

Kammarrätten framhåller, att beskattningen av vad som uppburits från stiftelsen grundar sig på att fråga är om återbekommen kostnad som tidigare fått avdragas. *Kammarrätten* fortsätter.

Beskattning bör således i princip ej äga rum vid gottgörelse ur tillgångar uppkomna genom avsättning, för vilken den skattskyldige inte erhållit av-

drag vid taxering. Denna inskränkning har, måhända medvetet, ej kommit till uttryck i förslaget. Enligt förslaget måste således skattskyldig, som av en eller annan anledning inte fått avdrag för avsättning till pensionsstiftelse, under vissa förutsättningar gottgöra sig ur avtappningsöverskottet för t. ex. ATP-avgifter. Detta innebär att han vid taxeringen inte får avdrag för dessa avgifter. De föreslagna bestämmelserna ger med andra ord ett materiellt tillfredsställande resultat endast för de fall, där arbetsgivaren tidigare erhållit avdrag för avsättning till pensionsstiftelse. Kammarrätten ifrågasätter om bestämmelser med denna innebörd bör meddelas.

Näringslivets skattedelegation betonar att — om avdrag för avsättningen icke åtnjuts — återföringen ej bör föranleda beskattning. För undvikande av tvister bör detta komma till uttryck i lagtexten. För att ernå en likformig behandling av dessa fall bör enligt delegationen samtidigt föreskrivas att de avsättningar, för vilka avdrag ej åtnjuts, först skall anses konsumerade vid gottgörelse.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller, att det föreslagna stadgandet inte innebär något nytt i sak. En uttrycklig skyldighet att från avsatt stiftelse söka gottgörelse för havda pensionsutgifter har visserligen tidigare ej förelegat, men om gottgörelse skett — direkt eller indirekt — torde medlen i fråga ha återförts till beskattning såsom inkomst av rörelse. Länsstyrelsen säger sig emellertid icke ha något att erinra mot de föreslagna reglerna i detta hänseende, eftersom härigenom de skatterättsliga konsekvenserna i sammanhanget blir klart angivna.

Riksskattenämnden anser att det i författningstexten bör komma till uttryck, att det här är fråga om fall, då avdrag för pensionskostnad vägrats ett tidigare beskattningsår än det då gottgörelse ur pensionsstiftelsen ägt rum.

Lantbrukets skattedelegation framhåller, att bestämmelserna i 28 § 1 mom. kommunalskattelagen liksom också de fall då pensionsstiftelse skapats med beskattade medel motiverar någon form av kontinuerlig redovisning av pensionsstiftelse i arbetsgivares deklaration, så att tveksamhet aldrig kan uppkomma om arbetsgivarens rätt att skattefritt tillgodoföra sig medel från pensionsstiftelse, då avdrag för utgift vägrats med stöd av bestämmelserna i 29 § 4 mom. sista ledet eller att erhålla avdrag för pensionskostnad då stiftelsemedlen skapats med beskattade vinstmedel.

Departementschefen

Om en skattskyldig har överskott i pensionsstiftelse och på grund härav uttager gottgörelse för pensionspost, innebär de föreslagna bestämmelserna att avdrag medges för pensionsposten och att gottgörelsen upptages som skattepliktig intäkt.

Såsom jag förut framhållit kan jag tillstyrka att bestämmelserna i 28 § 1 mom. utformas så att gottgörelse ur stiftelse, som sker av medel för vilka avdrag vägrats vid avsättningen, inte skall utgöra skattepliktig intäkt. Har avdrag vägrats för avsättning till stiftelse skall dessa medel i första hand anses ha lagits i anspråk vid gottgörelse.

En bestämmelse av dylik innebörd kan komma att föranleda vissa svå-

righeter vid tillämpningen. Emellertid torde sådana fall där avdrag för avsättning vägrats och avsättningen det oaktat fullföljts vara mycket sällsynta. Med anledning av vad lantbrukets skattedelegation anfört får jag framhålla, att det måste ankomma på den skattskyldige att förete tillfredsställande utredning om och i vad mån stiftelsen tillförts medel, för vilka avdrag vägrats vid taxeringen. Det bör understrykas att fråga endast är om sådana avsättningar, för vilka avdrag av olika skäl inte medgivits vid taxeringen. Huruvida avdrag för en avsättning kunnat utnyttjas vid taxeringen eller ej har i detta sammanhang inte någon betydelse.

Har avdrag vägrats för ATP-kostnader på grund av avtappningsregeln — vilket innebär att den skattskyldige haft pensionsstiftelse, vars förmögenhet överstigit 120 procent av pensionsreserven, och under beskattningsåret inte uttagit gottgörelse för då erlagda ATP-avgifter — måste den skattskyldige enligt den civilrättsliga lagstiftningen ha särskilt medgivande av tillsynsmyndigheten för att få uttaga gottgörelse för dessa avgifter ett senare år. Beskattningsmyndigheterna har således möjlighet att i det enskilda fallet kontrollera om en uttagen gottgörelse avser under ett tidigare räkenskapsår erlagda avgifter.

Tilläggas må att — om en skattskyldig vägrats avdrag för viss avsättning och stiftelseförmögenheten överstiger 120 procent av pensionsreserven — den skattskyldige har särskild anledning tillse att han uttager gottgörelse för ATP-avgifter det år avgifterna erlägges. Uttager han inte gottgörelsen under räkenskapsåret och avdrag för ATP-kostnader därför vägras, blir gottgörelsen visserligen skattefri när den ett senare år uttages. Men denna gottgörelse har då tagits av medel, för vilka avdrag vägrats vid avsättningen till stiftelsen, och skulle — om gottgörelsen uttagits samma år som ATP-avgiften erlades — ändock inte ha beskattats. I sistnämnda fall hade således avdrag medgivits för ATP-kostnaderna och gottgörelsen skulle ändock inte ha beskattats, eftersom den i första hand utgått av medel, för vilka avdrag vägrats vid taxeringen.

Punkt 1 av anvisningarna till 22 §

Utredningen

De ändringar i lagtext som utredningen föreslår beträffande rätt till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m. berör förvärvskällan rörelse. Beträffande jordbruksfastighet finns i femte stycket av punkt 1 av anvisningarna till 22 § en hänvisning till bestämmelserna i punkt 2 av anvisningarna till 29 §. För fullständighetens skull bör punkten 1 av anvisningarna till 22 § också hänvisa till 29 § 4 mom. sista ledet. I tillämpliga delar avses de nya bestämmelserna även skola gälla i förvärvskällan annan fastighet i den mån avdrag för avsättning till pensionsstiftelse där kan förekomma. Något särskilt stadgande härom torde ej vara erforderligt.

Remissyttrandena

Den föreslagna ändringen av anvisningarna till 22 § har inte föranlett erinringar från remissinstansernas sida. Däremot har i ett par yttranden framhållits den oklarhet som råder i fråga om avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse, då fråga är om annan förvärvskälla än rörelse och jordbruk med bokföringsmässig vinstredovisning.

Kammarrätten framhåller, att under tidigare lagstiftningsarbete i fråga om pensionsstiftelser har lagstiftaren inte uttalat något som pekar på någon avsikt att inskränka rätten till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse beträffande andra inkomstkällor än rörelse och bokföringsmässigt redovisat jordbruk.

Näringslivets skattedelegation hemställer, att gällande praxis i fråga om rätten till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse vid beräkning av inkomst av annan fastighet kodifieras. Med hänsyn till att en viss oklarhet föreligger om den skatterättsliga rubriceringen av förvaltningsföretagens verksamhet yrkar delegationen, att en särskild bestämmelse intages i kommunalskattelagen av innehåll att förvaltningsföretag äger rätt att göra avsättning till pensionsstiftelse enligt samma regler som gäller för rörelsedrivande företag. En lagstiftning av denna innebörd är enligt delegationen även den att anse som en kodifiering av gällande rätt.

Departementschefen

Såsom i några remissyttranden framhållits har frågan om rätten till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m. beträffande andra inkomstkällor än rörelse och jordbruk med bokföringsmässig redovisning inte särskilt reglerats i skattelagarna. I och för sig skulle uttryckliga föreskrifter vara önskvärda. Jag är emellertid inte nu beredd att framlägga förslag här om. En sådan reglering måste föregås av en utredning beträffande hithörande problem. Denna utredning synes lämpligen kunna göras i samband med den översyn av avtappningsregeln som enligt vad jag tidigare framhållit måste komma till stånd längre fram. Viss omredigering har skett av den av utredningen föreslagna lagtexten. Hänvisning har gjorts även till den föreslagna nya bestämmelsen i 28 § 1 mom.

Punkt 6 av anvisningarna till 53 §

Utredningen

Utredningen framhåller, att vad som avses med pensionsstiftelse har angivits i 1 § lagen om pensionsstiftelses verksamhet. Enligt nämnda paragraf förstås med pensionsstiftelse en av arbetsgivare grundad stiftelse som har till huvudsakligt ändamål att främja pensionering av arbetstagare och deras efterlevande. Härav framgår att en stiftelse räknas som pensionsstiftelse även när den vid sidan av huvudändamålet pensionering har ett biändamål (blandad pensionsstiftelse).

Nuvarande skattelagstiftning bygger, framhåller utredningen, på ett snävare pensionsstiftelsebegrepp. Som pensionsstiftelse med dess privilegierade ställning i skattehänseende godkännes endast sådan stiftelse som uppfyller de i anvisningspunkt 6 till 53 § angivna förutsättningarna. En av dessa avser, att stiftelsens ändamål enbart skall vara pensionering (ren pensionsstiftelse). Enligt särskilda övergångsbestämmelser till 1955 års ändringar i punkt 2 av anvisningarna till 29 § och punkt 6 av anvisningarna till 53 § jämställs dock med privilegierad pensionsstiftelse vissa äldre stiftelser med huvudsakligen pensioneringsändamål, vilka stiftelser tillkommit före ikraftträdandet av nämnda lagändringar. Utredningen anför vidare.

I och för sig vore det önskvärt att lägga det civilrättsliga pensionsstiftelsebegreppet till grund för det skatterättsliga. Andra skäl som får tillmätas utslagsgivande betydelse talar dock mot en sådan lösning. Civillagen reglerar ej vad biändamålet får vara hos en blandad pensionsstiftelse. Detta ändamål kan sålunda avse att tillgodose något som vid direktutbetalning från den skattskyldige icke skulle föranleda avdrag vid taxering. Om en blandad pensionsstiftelse med ett dylikt icke avdragsgillt biändamål godkändes såsom privilegierad pensionsstiftelse, kunde följande situation uppkomma. Den skattskyldige skulle kunna med avdragsrätt fylla på stiftelsen för pensioneringsändamålet och därefter avtappa medel ur stiftelsen för biändamålet samt sedan ånyo fylla på stiftelsen avdragsgillt för huvudändamålet och på nytt avtappa för biändamålet. Med hänsyn till det anförda anser utredningen, att skatteprivilegiet endast bör omfatta rena pensionsstiftelser och att nuvarande regler på denna punkt sålunda bör behållas.

De bundna pensionsstiftelserna står enligt 1937 års lag obligatoriskt under tillsyn. Utredningen har föreslagit sådan ändring av 1929 års lag om tillsyn över stiftelser, att även fria pensionsstiftelser utan undantag skall stå under tillsyn. Detta innebär att det i anvisningspunkt 6 till 53 § intagna kravet, att stiftelse måste stå under tillsyn för att anses som pensionsstiftelse i skattelagens mening, kan utgå. Motsvarande gäller det undantag för fria pensionsstiftelser hörande till bankaktiebolag och sparbanker, som nu finnes i anvisningspunkten.

Utredningen har föreslagit en del omflyttningar i texten till anvisningspunkt 2 till 29 §. Samtidigt har företagits några smärre redaktionella ändringar i förevarande anvisningspunkt till 53 §.

Utredningen erinrar om att arbetsgivare enligt 5 § civillagen (6 § i departementsförslaget) under vissa förutsättningar medgives ur överskott i pensionsstiftelse gottgöra sig för vad han utgivit såsom engångsunderstöd till arbetstagare eller såsom avgift för försäkring av sådana understöd. Detta förhållande skall, framhåller utredningen, icke påverka den skatterättsliga bedömningen av en pensionsstiftelse.

Remissyttrandena

Den föreslagna ändringen av nu ifrågavarande anvisningspunkt har berörts endast i ett fåtal yttranden.

Riksskattenämnden framhåller, att utredningen uttalat, att den omständigheten, att en arbetsgivare enligt 5 § civillagen under vissa förutsättningar

kan gottgöra sig ur överskott i en pensionsstiftelse för vad han utgivit exempelvis såsom engångsunderstöd till arbetstagare, icke skall påverka den skatterättsliga bedömningen av en pensionsstiftelse. Enligt riksskattenämndens uppfattning överensstämmer icke detta uttalande med vad som i punkt 6 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen enligt utredningens förslag kräves för att pensionsstiftelse skall hänföras till sådana juridiska personer som omförmäles under 53 § 1 mom. d) sistnämnda lag. Enligt den nyssnämnda anvisningspunkten kräves bl. a. — i likhet med vad som gäller för närvarande — att pensionsstiftelses stadgar skall innehålla föreskrifter, att stiftelsens ändamål uteslutande är att tjäna pensionering på grund av tjänst. Eventuellt kan man, enligt nämndens mening, överväga att utvidga den skatterättsliga ändamålsbestämningen till att omfatta även engångsunderstöd.

Skånes handelskammare förordar att punkt 6 i de föreslagna anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen ändras så, att denna punkt kommer att omfatta pensionsstiftelser, vilkas ändamål uteslutande är av sådan beskaffenhet att den skattskyldige vid direkt omkostnad därför är berättigad till avdrag. Den förordade ändringen berör, framhåller handelskammaren, i första hand skyldigheten för pensionsstiftelser att erlagga inkomstskatt. Med den konstruktion punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen har, kommer ändringen emellertid dessutom automatiskt att få till följd, att avsättningar till pensionsstiftelser med avdragsgillt biändamål blir avdragsgilla för den skattskyldige. Enhetligheten härvidlag ser handelskammaren som en fördel. Handelskammaren tillägger.

Godtages icke den förordade ändringen bör enligt handelskammarens mening åtminstone avdragsrätten för avsättningar till pensionsstiftelser, vilkas ändamål ej uteslutande är att främja pensionering, regleras. Utgångspunkten för lösningen av denna fråga bör vara, att pensionsstiftelser med avdragsgillt biändamål i varje fall icke bör behandlas ogynnsammare än andra personalstiftelser. För den händelse handelskammarens yrkande om ändring i punkt 6 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen icke godtages, hemställer handelskammaren därför, att sådana ändringar göres i punkt 2 av anvisningarna till 29 § samma lag, att avsättningar till dessa pensionsstiftelser blir avdragsgilla, åtminstone i den omfattning som gäller för avsättningar till andra personalstiftelser.

Departementschefen

Den av utredningen föreslagna ändrade lydelsen av nu ifrågavarande anvisningspunkt anser jag mig med viss ändring av redaktionell natur kunna tillstyrka. Med anledning av vad riksskattenämnden anfört vill jag framhålla, att för pensionsstiftelse, som här avses, alltfört bör krävas att stiftelsens stadgar innehåller föreskrift, att stiftelsens ändamål uteslutande är att tjäna pensionering på grund av tjänst. Det förhållandet att den föreslagna civilrättsliga lagsliftningen ger arbetsgivaren rätt att — under speciella förutsättningar — ur en stiftelse med överskott gottgöra sig även för

vissa engångsunderstöd, bör inte föranleda att man utvidgar den ändamålsbestämning som skall angivas i stadgarna.

Har en stiftelse, vilken bl. a. avser att trygga pensioner på grund av tjänst, vid sidan därav även annat ändamål som gör att stiftelsen inte är att hänföra till pensionsstiftelse, är stiftelsen — om även biändamålet avser företagets anställda — att anse som en annan personalstiftelse än pensionsstiftelse. Avdragsrätten för avsättning till stiftelsen bedömes då enligt de regler som gäller för dylika stiftelser.

Tilläggas må att det ankommer på pensionsstiftelseutredningen att överse de skatterättsliga reglerna även i fråga om andra personalstiftelser än sådana, som ur skatterättslig synpunkt är att anse som pensionsstiftelser. Därvid får även frågan om företagets möjligheter att återlåna medel från dylika stiftelser upptagas till prövning.

IV. Departementschefens hemställan

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Regentien, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Olof Sundström

**Pensionsstiftelseutredningens förslag till lag om ändring i kommunalskatte-
lagen den 28 september 1928 (nr 370)**

Härigenom förordnas, att 28 § 1 mom. och 29 § 4 mom. kommunalskatte-
lagen den 28 september 1928 ävensom punkt 1 av anvisningarna till 22 §,
punkt 2 av anvisningarna till 29 § samt punkt 6 av anvisningarna till 53 §
samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 §.

28 §.

1 mom. Till intäkt — — — — — honom tillgodo.

Räntor samt — — — — — tillhört rörelsen.

Royalty och — — — — — annan fastighet.

Ersättning, som — — — — — av rörelse.

*Belopp som idkare av rörelse upp-
burit ur pensions- eller annan per-
sonalstiftelse vid gottgörelse för ut-
gift räknas som intäkt av rörelse,
där icke avdrag för utgiften vägrats
med stöd av bestämmelserna i 29 §
4 mom. sista ledet.*

29 §.

29 §.

4 mom. Avdrag får icke göras för:

hyra för — — — — — i rörelsen;

kostnad för — — — — — grundförbättring därå;

*utgift, för vilken den skattskyldige
ägt gottgöra sig enligt 4 § lagen om
pensionsstiftelses verksamhet men
för vilken han icke uttagit gottgörel-
se, till den del sådan kunnat ske
utan att stiftelsens förmögenhet
bringats att underskrida ett belopp
motsvarande etthundratjugu ett-
hundredelar av stiftelsens pensions-
reserv.*

Anvisningar

till 22 §.

till 22 §.

1. Såsom driftkostnad — — — — — ny sådan.

Värdet av — — — — — som driftkostnad.

Därest inkomst — — — — — nedan sägs.

Kostnad för — — — — — om jordbruksfastighet.

¹ Senaste lydelse av 28 § 1 mom. se SFS 1938:368, av 29 § 4 mom. se SFS 1930:190, av
punkt 1 av anvisningarna till 22 § se SFS 1951:790, av punkt 2 av anvisningarna till 29 § se
SFS 1956:57 samt av punkt 6 av anvisningarna till 53 § se SFS 1955:255.

(Nuvarande lydelse)

Bestämmelserna i punkt 2 av anvisningarna till 29 § angående avdrag för överföring av medel till pensionsstiftelse eller annan personalstiftelse, såvitt angår rörelse, skola äga motsvarande tillämpning i fråga om jordbruksfastighet.

Värdet av — — — — — som intäkt.

till 29 §.

2. Skattskyldig må åtnjuta avdrag för medel, som avsatts till pensionsstiftelse varom förmåles i punkt 6 av anvisningarna till 53 § för pensionering av personal, som är eller varit anställd i rörelsen, eller efterlevande till sådan personal.

Avdrag må icke medgivas med mindre pensioneringen anordnats på sätt i anvisningarna till 31 § föreskrives som villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring. Vidare kräves för rätt till avdrag att medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett värde motsvarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen. Är fråga om aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag, sparbank, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksförening, svenska bostadskreditkassan eller bostadskreditförening, må med tillgångar som nyss sagts jämföras av den skattskyldige utfärdat och till stiftelsen överlämnat skuldebrev.

(Föreslagen lydelse)

Bestämmelserna i 29 § 4 mom. sista ledet hur pensionsutgift i rörelse behandlas om den skattskyldige i visst fall underlåtit att gottgöra sig ur pensionsstiftelse för utgiften och bestämmelserna i punkt 2 av anvisningarna till 29 § angående avdrag som driftkostnad i rörelse för överföring av medel till pensionsstiftelse eller annan personalstiftelse skola äga motsvarande tillämpning i fråga om jordbruksfastighet.

till 29 §.

2. a. Skattskyldig må åtnjuta avdrag för medel, som avsatts till pensionsstiftelse varom förmåles i punkt 6 av anvisningarna till 53 §.

Avdrag må icke medgivas med mindre avsättningen avser pensionering, som anordnats på sätt i anvisningarna till 31 § föreskrives som villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring.

För rätt till avdrag kräves vidare att medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett värde motsvarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen. Är fråga om aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag, sparbank, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksförening, svenska bostadskreditkassan eller bostadskreditförening, må med tillgångar som nyss sagts jämföras av den skattskyldige utfärdat och till stiftelsen överlämnat skuldebrev. I skuldebrevet skall vara utfäst ränta, lägst tre och högst sex procent om året, och tillika föreskrivet att räntan årligen tillföres huvudstolen. Skuldebrevet må innehålla förbehåll att skyldighet att utgiva ränta ej föreligger, när stiftelsens förmögenhet uppgår till ett belopp motsvarande etthundratju-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Avdrag för avsättning till pensionsstiftelse må icke medgivas med högre belopp än som — bedömt på grundval av förhållandena vid beskattningsårets utgång — erfordras för att jämte framtida avgifter säkerställa de pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka högst skola utgå enligt gjorda bindande utfästelser till personer som omfattas av stiftelsens ändamålsbestämning. Vid beräkning av det belopp, vartill stiftelsens förmögenhet sålunda högst må uppgå, skall hänsyn tagas endast till den, som vid ingången av beskattningsåret uppnått tjugufem års ålder, och må de framtida avgifterna icke antagas lägre än de från tjugufem år till pensionsåldern oföränderliga avgifter, som skolat erfordras för att säkerställa nu ifrågasvarande pensionsförmåner. Oaktat vad nyss sagts må den framtida avgiftsbetalningen anses grundad på från dagen för anställningen och till pensionsåldern med oförändrade belopp utgående avgifter och må all personal för vilken bindande utfästelse gäller oavsett åldern medräknas. Härvid skall dock, om löneförhöjning erhållits under anställningstiden, avgiften för den del av utfästelsen, som belöper på eller kan anses belöpa på löneförhöjningen, beräknas utgå från dagen för löneförhöjningen. Ävenså skall, i fall av tilläggsutfästelse av annan anledning än nyss nämnts, avgiften för tilläggsutfästelsen anses utgå från den dag då denna gavs.

Om aktierna i aktiebolag eller andelarna i ekonomisk förening till huvudsaklig del ägas eller på därmed jämförligt sätt innehavas — direkt eller genom förmedling av juridisk person — av en fysisk person eller ett fåtal fysiska personer, må vid tillämpning av bestämmelserna i nästföregående stycke hänsyn icke tagas till pensionsutfästelse avseende någon, vilken genom eget eller anhö-

gu etthundradelar av stiftelsens pensionsreserv.

Avsättningen skall tjäna såsom säkerhet för pensioner som utgå från den skattskyldige och, i fråga om pensioner som ännu ej börjat utgå, för dennes utfästelser om pension. Utfästelse skall vara gjord av den skattskyldige till arbetstagare eller hans efterlevande. Utfästelse till arbetstagare skall innefatta att denne vid avgång ur tjänsten utan samband med inträffat pensionsfall har rätt till den del av pensionen som intjänats vid avgången (fribrev). Avdraget må uppgå till högst det belopp som fordras för att uppbringa stiftelsens förmögenhet vid beskattningsårets utgång till vad som motsvarar en pensionsreserv för sådana pensioner och utfästelser som ovan sagts. Hur pension och utfästelse om pension beaktas vid beräkning av pensionsreserv framgår av 9 § lagen om pensionsstiftelses verksamhet.

Om aktierna i aktiebolag eller andelarna i ekonomisk förening till huvudsaklig del ägas eller på därmed jämförligt sätt innehavas — direkt eller genom förmedling av juridisk person — av en fysisk person eller ett fåtal fysiska personer, må vid tillämpning av bestämmelserna i nästföregående stycke hänsyn icke tagas till pension eller till pensionsutfästelse avseende någon, vilken ge-

(Nuvarande lydelse)

rigs innehav av aktier eller andelar har ett avgörande inflytande i bolaget eller föreningen, eller ock efterlevande till någon varom sålunda är fråga.

Skattskyldig må jämväl åtnjuta avdrag för medel, som avsatts till annan personalstiftelse än pensionsstiftelse, därest medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett värde motsvarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen och under förutsättning tillika att stiftelsens ändamål är sådant, att den skattskyldige vid direkt omkostnad för dylikt ändamål är berättigad till avdrag, samt att stiftelsen i övrigt uppfyller villkor motsvarande dem som i punkt 6 av anvisningarna till 53 § stadgats beträffande pensionsstiftelse.

till 53 §.

6. Med pensionsstiftelse avses, förutom bankaktiebolags och sparbanks pensionsstiftelse samt pensionsstiftelse bildad enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, jämväl inrättning, självständig fond eller annan stiftelse under förutsättning att denna står under tillsyn enligt lagen om tillsyn över stiftelser, att stiftelsens stadgar fastställts av tillsynsmyndigheten, att stiftelsens kapital och avkastning må användas endast till pensioner på grund av tjänst, att genom föreskrifter i reglementet eller eljest trygghet skapats för att stiftelsen så länge den består skall hava sådant ändamål samt att vid dess upplösning eller då det icke längre finnes eller kan antagas komma att finnas någon, vars rätt till pension på grund av tjänst skall tillgodoses av stiftelsen, återstående medel antingen skola användas för dylik pensionering eller ock skola anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål.

(Föreslagen lydelse)

nom eget eller anhörigs innehav av aktier eller andelar har ett avgörande inflytande i bolaget eller föreningen, eller ock efterlevande till någon varom sålunda är fråga.

b. Skattskyldig må åtnjuta avdrag för medel, som avsatts till annan personalstiftelse än pensionsstiftelse, därest medlen kontant eller i form av aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar till ett värde motsvarande den gjorda avsättningen överlämnats till stiftelsen och under förutsättning tillika att stiftelsens ändamål är sådant, att den skattskyldige vid direkt omkostnad för dylikt ändamål är berättigad till avdrag, samt att stiftelsen står under tillsyn enligt lagen om tillsyn över stiftelser och i övrigt uppfyller villkor motsvarande dem som i punkt 6 av anvisningarna till 53 § stadgats beträffande pensionsstiftelse.

till 53 §.

6. Under 53 § 1 mom. d) hör, förutom pensionsstiftelse bildad enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, jämväl annan pensionsstiftelse under följande förutsättningar. Stiftelsens stadgar hava fastställts av tillsynsmyndigheten och innehålla föreskrifter att stiftelsens ändamål är uteslutande att tjäna pensionering på grund av tjänst och att ändamålet skall vara oförändrat så länge stiftelsen består samt att vid dess upplösning eller då det icke längre finnes eller kan antagas komma att finnas någon, vars rätt till pension på grund av tjänst skall tillgodoses av stiftelsen, återstående medel antingen skola användas för dylik pensionering eller ock skola anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. 29 § 4 mom. i dess nya lydelse skall äga tillämpning första gången med avseende å det beskattningsår, för vilket taxering verkställes i första instans år 1963. Övriga bestämmelser skola tillämpas första gången vid 1962 års taxering. Äldre bestämmelser skola fortfarande gälla i fråga om 1961 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1961 eller tidigare år.

I samband med lagens ikraftträdande skall följande iakttagas.

1. Stadgandet i 29 § 4 mom. sista ledet skall icke föranleda att avdrag vägras vid 1963 års taxering, om den skattskyldige under beskattningsåret nedbringat stiftelsens förmögenhet med en tredjedel av skillnaden mellan förmögenheten före gottgörelse och ett belopp motsvarande etthundratjugu etthundradelar av stiftelsens pensionsreserv, och vid 1964 års taxering, om den skattskyldige under beskattningsåret nedbringat stiftelsens förmögenhet med hälften av skillnaden mellan motsvarande belopp.

2. Avdrag medgives för avsättning avseende utfästelse om pension, vilken icke är förenad med fribrev, när utfästelsen har lämnats före den 1 juli 1962. Därvid må hänsyn icke tagas till mer än det belopp som var utfäst före nämnda dag jämte sådana utfästa tillägg som må hava föranletts av levnadskostnadernas ökning fram till tidpunkten för avsättningen. Vid beräkning av pensionsreserv skall utfästelsen jämte förekommande tillägg antagas innefatta ett fribrev beräknat jämlikt 9 § andra stycket lagen om pensionsstiftelses verksamhet.

3. Har pensions- eller annan personalstiftelse sådan ändamålsbestämning, att avdrag för avsättning till stiftelsen på grund härav icke kan medgivas, må sådant avdrag likväl åtnjutas, därest stiftelsen bildats

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

före den 5 juni 1955 och den skattskyldige vid självdeklarationen fogar handling som utvisar att stiftelsens styrelse beslutat mottaga de under beskattningsåret avsatta medlen under uttryckligt förbehåll att medlen i fråga skola användas uteslutande för sådant ändamål, som utgör förutsättning för avdragsrätt. Handling som nyss sagts skall vidfogas deklARATIONEN i två exemplar, varav det ena skall av beskattningsnämnd överlämnas till taxeringsintendenten för att av denne tillställas myndighet som har att öva tillsyn över stiftelsen.

Sådan stiftelse, som utom i vad avser stiftelsens ändamålsbestämning uppfyller förutsättningarna för frikallelse, helt eller delvis, från skattskyldighet för inkomst och förmögenhet, må frikallas från dylik skattskyldighet under förutsättning att stiftelsen bildats före den 5 juni 1955 och att stiftelsens ändamålsbestämning står i överensstämmelse med vad därom stadgades i lagen den 30 juni 1937, nr 662, eller lagen den 26 maj 1950, nr 308.

I samband härmed upphäves punkt 2 av övergångsbestämmelserna till lagen den 27 maj 1955, nr 255, om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928, nr 370.

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Författningstext	2
I. Inledning	7
II. Historik och gällande rätt	8
III. Utredningens förslag	12
Allmän motivering m. m.	12
Förslag om ändring i kommunalskattelagen	18
Punkt 2 av anvisningarna till 29 § jämte ikraftträdandebestämmelser	18
Avsättning för utgående pensioner	19
Utredningen	19
Remissyttrandena	20
Utfästelse om pension skall ha lämnats av den skattskyldige	21
Utredningen	21
Remissyttrandena	22
Pensionsutfästelsens innebörd. Rätt till fribrev	23
Utredningen	23
Remissyttrandena	25
Ränta å skuldebrev till stiftelse	25
Utredningen	25
Remissyttrandena	29
Beräkning av maximiavsättning	31
Utredningen	31
Remissyttrandena	31
Övriga ändringsförslag	33
Utredningen	33
Remissyttrandena	34
Ikraftträdandebestämmelserna till ändringarna i anvisningarna till 29 §	35
Utredningen	35
Remissyttrandena	37
Departementschefen	41
Tillägg till 29 § 4 mom. jämte ikraftträdandebestämmelser	49
Utredningen	49
Remissyttrandena	54
Departementschefen	60
Tillägg till 28 § 1 mom.	64
Utredningen	64
Remissyttrandena	64
Departementschefen	65
Punkt 1 av anvisningarna till 22 §	66
Utredningen	66
Remissyttrandena	67
Departementschefen	67

Punkt 6 av anvisningarna till 53 §	67
Utredningen	67
Remissyttrandena	68
Departementschefen	69
IV. Departementschefens hemställan	70
Bihang. Av pensionsstiftelseutredningen utarbetat författningsförslag	71